

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

**Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van
Ontploffbare Oorlogsresten in het onderzoeksgebied
'Herinrichting Centrumgebied Scherpenzeel'.**

ONDERZOEKSGBIED: Herinrichting Centrumgebied Scherpenzeel
OPDRACHTGEVER: Gemeente Scherpenzeel
DATUM: 21-09-2020

**TER ACCORDERING MANAGEMENT EN
EINDVERANTWOORDELIJKE DIRECTIE:**
Ing. F. Pas – *Algemeen Directeur*
Explosive Clearance Group

.....

DOCUMENTCODE: 180-020-VO-01
VERSIE: Definitief
DISTRIBUTIELIJST: Explosive Clearance Group BV
Gemeente Scherpenzeel

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	6
1.1	AANLEIDING	6
1.2	ONDERZOEKSGBIED	6
1.3	ALGEMEEN	8
1.4	DOEL VAN HET INDICATIEONDERZOEK	9
1.5	BRONNEN.....	12
1.6	KWALIFICATIE ONDERZOEKSTEAM	13
2	HET INDICATIE ONDERZOEK	14
2.1	INDELING EN OPZET VAN HET INDICATIEONDERZOEK.....	14
2.2	UITGANGSPUNTEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE RELEVANTIE VAN EEN INDICATIE	14
2.3	HISTORISCH-GEOGRAFISCHE INFORMATIE	15
2.4	REEDS UITGEVOERDE RAPPORTAGES.....	17
2.5	LITERATUUR.....	19
2.6	GEMEENTELIJKE, REGIONALE EN PROVINCIALE ARCHIEVEN	19
2.6.1	GEMEENTEARCHIEF EDE.....	19
2.6.2	ARCHIEF EEMLAND	20
2.6.3	GELDERS ARCHIEF.....	20
2.7	LANDELIJKE ARCHIEVEN.....	20
2.7.1	NATIONAAL ARCHIEF DEN HAAG.....	20
2.7.2	NIOD INSTITUUT VOOR OORLOGS- HOLOCAUST- EN GENOCIDENSTUDIES AMSTERDAM.....	21
2.7.3	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE DEN HAAG	21
2.8	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	21
2.8.1	THE NATIONAL ARCHIVES LONDEN	22
2.8.1.1	The National Archives: omgang en uitgangspunt ontlene gegevens aan Daily Logs.	22
2.8.1.2	Geallieerden: Nord de Guerre coördinatenstelsel.....	22
2.8.2	LIBRARY AND ARCHIVES CANADA.....	24
2.8.3	BUNDESARCHIV-MILITÄRARCHIV	24
2.9	GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN EOD EN M.M.O.D.....	25
2.9.1	ARCHIEF UITVOERINGSOPDRACHTEN EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSDIENST DEFENSIE.....	25
2.9.2	MIJNENVELDREGISTER	29
2.9.3	ARCHIEF MIJN- EN MUNITIEOPRUIMINGSDIENST (M.M.O.D.)	30
2.9.4	ARCHIEF KORPS HULPVERLENINGSDIENST	30
2.9.5	KRANTENBERICHTEN DELPHER	30
2.10	LUCHTFOTO INTERPRETATIE	31
2.10.1	DOEL VAN DE LUCHTFOTO INTERPRETATIE	31
2.10.2	METHODIEK.....	31
2.10.3	GRENZEN EN MOGELIJKHEDEN VAN LUCHTFOTO INTERPRETATIE.....	32
2.10.4	INVENTARISATIE, SELECTIE EN INTERPRETATIE VAN HET GEHANTEERDE BEELDMATERIAAL.....	32
2.11	OVERZICHTSTABEL OORLOGSHANDELINGEN UIT LITERATUUR, ARCHIEFMATERIAAL EN LUCHTFOTO'S.....	33
2.11.1	BEELDMATERIAAL AFKOMSTIG UIT LITERATUUR, ARCHIEVEN EN LUCHTOPNAMEN.....	40
3	HET CONTRA-INDICATIE ONDERZOEK	43

3.1	BEELDVERGELIJKING TEN BEHOEVE CONTRA-INDICATIE ONDERZOEK	43
3.2	BAG-ONDERZOEK	47
3.3	WEDEROPBOUWPLAN 1940	49
3.4	ARCHIEFONDERZOEK GEMEENTEARCHIEF EDE	51
3.4.1	HERSTEL VAN OORLOGSSCHADE AAN WEGEN	52
3.4.2	AANLEG RIOLERING BEUKENLAAN	53
3.4.3	GRONDWERK EN AANLEG RIOLERING BURGEMEESTER ROYAARDSLAAN EN LINDENLAAN	55
3.4.4	AANLEG RIOLERING STATIONSWEG, DORPSSTRAAT EN OOSTEINDE	58
3.4.5	RECONSTRUCTIE EN AANLEG RIOLERING MARKTSTRAAT	63
3.4.6	VERBETEREN VAN HET KRUISPUNT OOSTEINDE – OUDE BARNEVELDSEWEG	66
3.5	HEDENDAAGSE RIOLERING SCHERPENZEEL	68
3.6	KLIC-MELDING	70
3.7	SAMENVATTING NAOORLOGSE WERKZAAMHEDEN	72
4	AFBAKENING VERDACHT GEBIED	73
4.1	ANALYSE INDICATIES EN CONTRA-INDICATIES	73
4.2	HORIZONTALE AFBAKENING VERDACHT GEBIED	75
4.3	MOGELIJK AAN TE TREFFEN EXPLOSIEVEN	76
4.4	VERTICALE AFBAKENING VERDACHT GEBIED	77
5	LEEMTEN IN KENNIS	78
6	CONCLUSIE EN ADVIES	79
7	OVERZICHT VAN GEHANTEERDE BRONNEN	81
8	BIJLAGEN	83
	BIJLAGE 1: SCHADEMELDINGEN SCHERPENZEEL	83
	BIJLAGE 2: SYSTEEM CERTIFICATEN OPSPOREN CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN	86
	BIJLAGE 3: PROTOCOL TOEVALSVONDST	87
	BIJLAGE 4: TOELICHTING VERPLICHTE EN AANVULLENDE BRONNEN	89
	BIJLAGE 5: GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN	93
	BIJLAGE 6: BODEMBELASTINGKAART OO	102
	BIJLAGE 7: INDICATIEKAART	104

1 INLEIDING

Op een onbekend aantal plaatsen in Nederland liggen nog bommen, granaten en andere munitieartikelen uit de Tweede Wereldoorlog. Volgens mondiale, militaire inschatting is van al het explosieve materiaal dat gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) is ingezet, verschoten of afgeworpen, tussen de zeven en vijftien procent om verschillende redenen niet tot uitwerking gekomen of gebracht.

In dit hoofdstuk zullen allereerst de aanleiding en het onderzoeksgebied van de voorliggende bureaustudie worden toegelicht. Hierna volgt een passage over het vooronderzoek in het algemeen, om vervolgens het onderzoeksdoel van deze studie te omschrijven. Tot slot volgt een inzicht van geraadpleegde bronnen en een toelichting van de door Explosive Clearance Group BV (ECG) gestelde eisen aan haar onderzoekers.

1.1 AANLEIDING

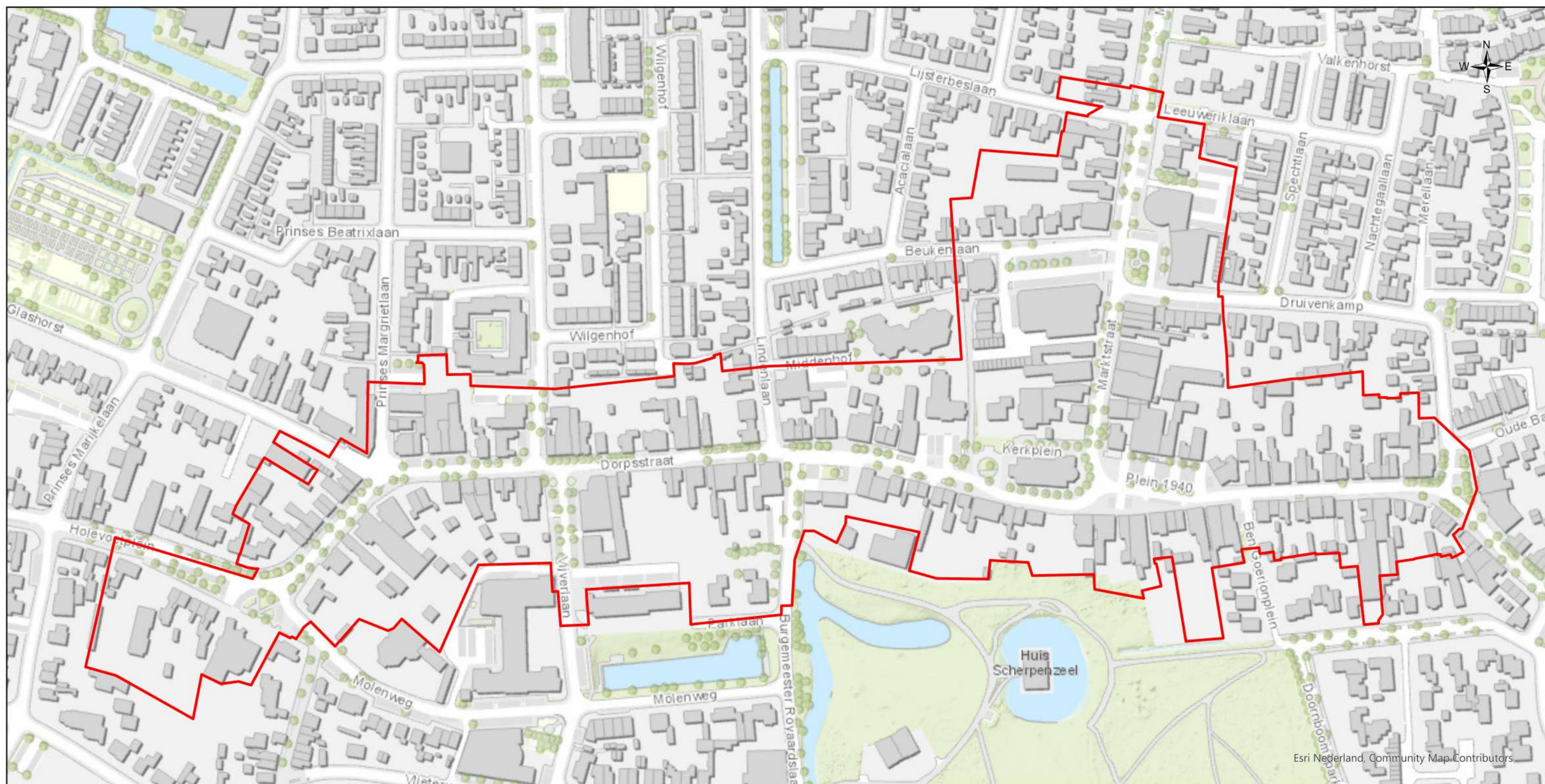
De gemeente Scherpenzeel is voornemens het centrumgebied van het gelijknamige dorp Scherpenzeel opnieuw in te richten. Doel is een centrumgebied met voldoende voorzieningen in een aantrekkelijke, veilige en efficiënte setting, alsmede een prettige, leefbare omgeving om te wonen en te verblijven.¹ Om het risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten (OO) voorafgaande aan de geplande bodemroerende activiteiten in te kunnen schatten, is door de gemeente Scherpenzeel aan ECG de opdracht verstrekt voor de uitvoering van een vooronderzoek naar de broneisen van het vigerende WSCS-OCE en het aankomende Procescertificaat Vooronderzoek en Risicoanalyse. De locatie en een verdere beschrijving van het onderzoeksgebied zijn opgenomen in *Paragraaf 1.2*.

Dit vooronderzoek is door ECG uitgevoerd conform de inspanningen zoals aangegeven in de door ECG opgestelde offerte met kenmerk '180-020-VO-02' betiteld als 'Herinrichting Centrumgebied Scherpenzeel' daterende van 27 april 2020. Naar aanleiding van mailwisseling tussen de opdrachtgever en ECG is het onderzoeksgebied aangepast naar de grenzen zoals weergegeven in *Paragraaf 1.2*.

1.2 ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied 'Herinrichting Centrumgebied Scherpenzeel' beslaat het centrum van het dorp Scherpenzeel, met daarin onder andere de Dorpsstraat en delen van de Molenweg, Glashorst, Prinses Margrietlaan, Willaerlaan, Vijverlaan, Burgemeester Royaardslaan, Lindenlaan, Middenhof, Kerkplein, Marktstraat, Beukenlaan, Druivenkamp, Lijsterbeslaan, Plein 1940, Ben Goerionplein en Oosteinde. Het onderzoeksgebied bevindt zich in de gelijknamige gemeente Scherpenzeel en is op de volgende pagina weergegeven (*tekening 180-020-TE-01*).

¹ Gemeente Scherpenzeel, 'Centrumvisie Scherpenzeel. Samen voor een kloppend hart' (13 september 2016) 6.

Esri Nederland, Community Map Contributors

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
10 juli 2020

Schaal:
1:2.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-01

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 25 50 100 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

1.3 ALGEMEEN

Het onverhoeds aantreffen van ontplofbare oorlogsresten (OO) bij het uitvoeren van werkzaamheden in de (water)bodem en/of de ondeskundige en onzorgvuldige omgang met aangetroffen OO kan een gevaar vormen voor de veiligheid en gezondheid van bij het opsporen van OO betrokken werknemers en andere personen. Onder andere bestaat het gevaar op het ongewenst tot (uit)werking komen van OO. Voorbeelden hiervan zijn luchtdruk, schokgolf en scherfwerking.

Het voornoemde risico doet zich voor indien voorafgaand aan (bouw)projecten geen of onvoldoende onderzoek wordt gedaan naar de mogelijke aanwezigheid van OO en/of het opsporen van OO op een onzorgvuldige of ondeskundige wijze plaatsvindt. In het laatstgenoemde geval doet het risico van het onverhoeds aantreffen van OO zich ook voor zodra na een opsporingsproject met de reguliere (bouw)werkzaamheden wordt gestart.²

Om spontane vondsten en eventuele daaruit voortvloeiende ongewilde gebeurtenissen te voorkomen, dient de opdrachtgever ervoor te zorgen (inspanningsverplichting) dat in de ontwerpfase – als onderdeel van de Risico-Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) – er rekening wordt gehouden met (veiligheids) verplichtingen die gelden in de uitvoeringsfase. Dat wil onder andere zeggen dat de opdrachtgever (de initiatiefnemer van de werkzaamheden) het mogelijk moet maken dat de aannemer die het werk uitvoert dat op een veilige en gezonde manier kan doen, onder naleving van wettelijke regels en door toepassing van maatregelen uit de voor dat werk geldende arbocatalogus, brancherichtlijnen, stand der techniek en wetenschap.³

Als gevolg van het voorgaande dient de opdrachtgever er vooraf zorg voor te dragen dat er bij grond- en/of waterbodemoerende activiteiten informatie beschikbaar (inventariseren en evalueren) is over de samenstelling van de (water)bodem. Zoals of er bijvoorbeeld sprake is van de vermoede aanwezigheid van OO en/of de identificatie van potentiële risicolocaties. Om het maatschappelijk belang (veiligheid en gezondheid van en rondom arbeid) te waarborgen, is door de overheid gekozen voor een wettelijk verplichte certificatieregeling voor de borging van de kwaliteit/veiligheid van het opsporen van ontplofbare oorlogsresten. Dat wil zeggen dat opsporingswerkzaamheden met betrekking tot OO op grond van het Arbeidsomstandighedenbesluit (Arbobesluit) enkel uitgevoerd mogen worden door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) en bedrijven die in het bezit zijn van een certificaat voor het opsporen van ontplofbare oorlogsresten.

Om dit certificaat te verkrijgen dient het bedrijf (en de EOD) te voldoen aan de eisen zoals gesteld in het 'Werkveldspecifieke certificatieschema voor het systeemcertificaat opsporing conventionele explosieven zoals opgenomen in bijlage XII van de Arbeidsomstandighedenregeling' (afgekort als

² Voor nadere info betreffende regelgeving etc. zie: www.explosievenopsporing.nl.

³ Zie ook voor achtergrond Nederland: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *Jaarplan 2015* (Den Haag 2014) 18 (<https://www.inspectieszw.nl/binaries/inspectieszw/documenten/jaarplannen/2014/09/15/jaarplan-2015/Jaarplan-InspectieSZW-2015.pdf>). De Inspectie blijft zich inzetten om bij de opdrachtgevers, inclusief gemeenten, indringend concrete aandacht en zorg te eisen voor hun verantwoordelijkheid bij de voorbereidingen voor GWW-projecten. Bijvoorbeeld het veilig opleveren van projectgrond – gevrijwaard van explosieven – en sturing op arbo-aspecten in het opdrachtverlenings-traject.

WSCS-OCE). Het toepassingsgebied van het Certificatieschema is verdeeld in twee deelgebieden: A (Opsporing) en B (Civieltechnisch Opsporingsproces).⁴

De doelstelling van dit door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) vastgestelde certificatieschema is driedelig:

- bewerkstelligen dat risicovolle werkzaamheden voldoende veilig voor het eigen personeel en derden aanwezig op het project worden uitgevoerd;
- bewerkstelligen dat risicovolle werkzaamheden zodanig en met die deskundigheid worden uitgevoerd dat omwonenden veilig zijn en dat de openbare orde en publieke veiligheid wordt gewaarborgd;
- bewerkstelligen dat het vooronderzoek en/of de opsporing volgens de gegunde opdracht wordt uitgevoerd en opgeleverd (vast te leggen in het proces-verbaal van oplevering).⁵

Explosive Clearance Group B.V. (ECG) is voor beide deelgebieden (A+B) gecertificeerd.⁶

Een eerste stap in het opsporingsproces wordt (doorgaans) gevormd door een (historisch) vooronderzoek waarin beoordeeld wordt of een onderzoekgebied VERDACHT of ONVERDACHT is op de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Een goed Vooronderzoek OO is een onmisbare basis voor de (kwaliteit en veiligheid van de) daadwerkelijke opsporing van ontplofbare oorlogsresten. De achterliggende jaren is er een methode ontwikkeld en beschreven voor het Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten. Delen daarvan waren voorheen opgenomen in het WSCS-OCE. Het Ministerie van SZW heeft echter besloten dat het wettelijk verplichte WSCS-OCE alleen betrekking kan hebben op het opsporen in de zin van het Arbobesluit. Omdat het van groot belang is dat er een vorm van kwaliteitsborging beschikbaar blijft met daarin de eisen voor het Vooronderzoek OO en het Risicoanalyse OO, is door het Centraal College van Deskundigen Ontplofbare Oorlogsresten een certificatieschema ontwikkeld, waarvolgens bedrijven zich kunnen laten certificeren.⁷

1.4 DOEL VAN HET INDICATIEONDERZOEK

Het onderzoeksdoel en de te volgen werkwijze betreffende een vooronderzoek zijn in het Procescertificaat als volgt omschreven:

'Het Vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er sprake is van concrete aanwijzingen van de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en indien deze concrete aanwijzingen er zijn, om het verdachte gebied af te bakenen. Het Vooronderzoek bestaat uit zowel het

⁴ Het Werkveld Specifiek certificatie Schema voor het Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE) is een verplicht procescertificaat voor het opsporen van OO. Het stelt eisen aan de kwaliteit, veiligheid en deskundigheid van het bedrijf en/of organisatie.

⁵ Werkveldspecifieke certificatieschema voor het systeemcertificaat opsporing conventionele explosieven zoals opgenomen in bijlage XII van de Arbeidsomstandighedenregeling (WSCS-OCE) 2.

⁶ Het certificaat is opgenomen onder *Bijlage 4*.

⁷ Momenteel is dit certificatieschema voor het zogenaamde C-certificaat in ontwikkeling. ECG hanteert in dit onderzoek de conceptversie volgens de laatste stand van zaken: Stichting SCVE/VOMES Procescertificaat Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, versie 2019-01, Werkversie VEO, september 2019.

inventariseren als beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal. Eindresultaat is een rapportage en een bijbehorende Bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten.’⁸

Het uitgangspunt van deze studie is het verkrijgen van een, door middel van het verzamelen en verwerken van relevant (historisch) feitenmateriaal, gefundeerd antwoord op de volgende drie kernvragen:

1. Is het onderzoeksgebied of delen hiervan betrokken geweest bij oorlogshandelingen (indicaties) en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten, oftewel van VERDACHT gebied?
2. Zijn er gebeurtenissen (contra-indicaties) die een aanwijzing vormen dat een (mogelijk verdacht) gebied of een deel hiervan als ONVERDACHT kan worden aangemerkt?
3. Indien er sprake is van VERDACHT gebied wat is dan de (sub)soort, hoeveelheid, verschijningsvorm van de vermoede ontplofbare oorlogsresten?

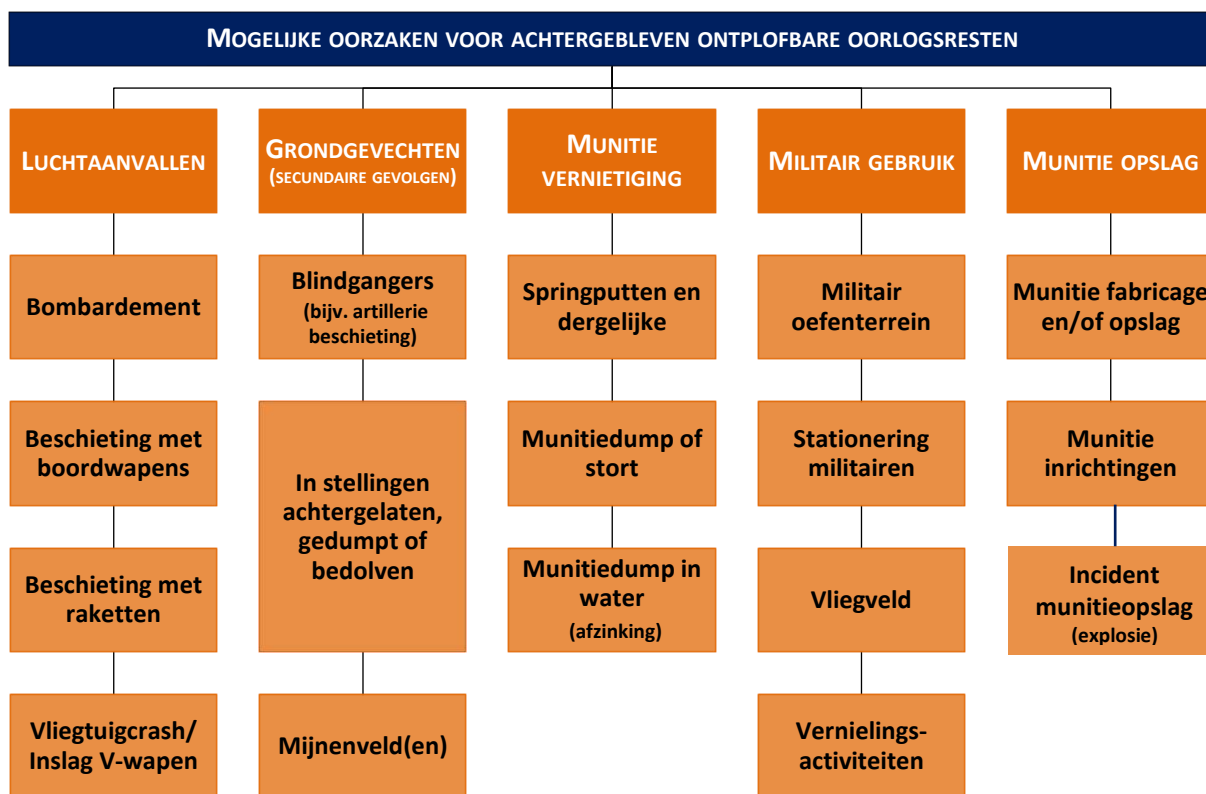
De indicaties zijn onder te verdelen naar: geografisch herleidbare gebeurtenissen met informatie die een aanwijzing vormen dat het gebied VERDACHT is op ontplofbare oorlogsresten of geografisch herleidbare gebeurtenissen die een aanwijzing vormen dat het gebied als ONVERDACHT kan worden aangemerkt (contra-indicaties).⁹

Oorlogshandelingen (in dit geval gebeurtenissen die tot de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten leiden) kunnen over het algemeen onderverdeeld worden naar een bepaald(e) oorzaak of scenario, zoals in het navolgende overzicht (*figuur 1*) is weergegeven.¹⁰

⁸ PVROO, 6.

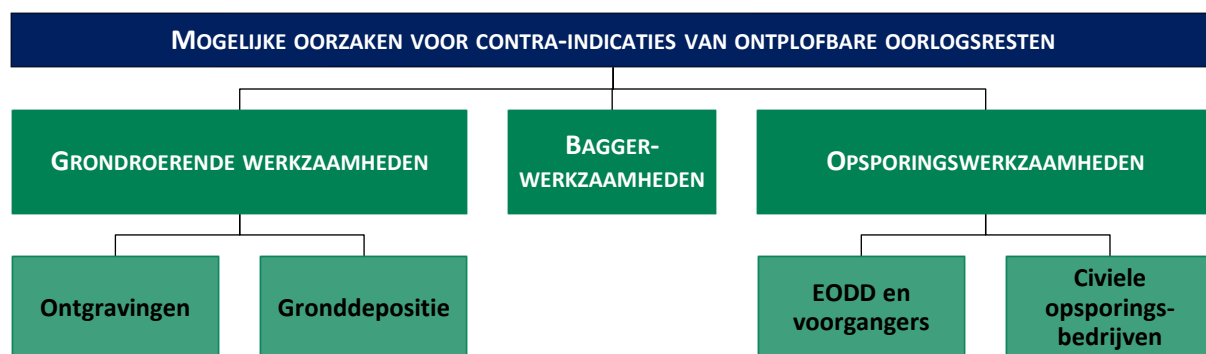
⁹ VERDACHT of ONVERDACHT houdt niet in dat feitelijk vaststaat dat er wel of geen OO liggen, maar geeft antwoord op de vraag of het (op basis van feiten/bronnenmateriaal) aannemelijk is dat in een bepaald gebied OO worden aangetroffen. Enkel door middel van opsporingswerkzaamheden kan de feitelijke aanwezigheid en exacte ligplaats van OO worden vastgesteld.

¹⁰ De weergegeven scenario's zijn exemplarisch en pretenderen geen volledigheid.

Figuur 1: Schema met voorbeelden van oorzaken/scenario's voor de mogelijke aanwezigheid van OO.

Gebeurtenissen die mogelijk geleid hebben tot het uit de bodem verwijderen van ontplofbare oorlogsresten (contra-indicaties) kunnen over het algemeen onderverdeeld worden naar een bepaald(e) oorzaak of scenario, zoals hieronder is weergegeven.

Figuur 2: Schema met voorbeelden van oorzaken/scenario's voor contra-indicaties betreffende de aan/afwezigheid van OO.

1.5 BRONNEN

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

1. Indicaties: een gebeurtenis of informatie die een concrete aanwijzing vormt dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Indicaties worden verwerkt in een chronologische overzichtstabel;
2. Contra-indicaties: een gebeurtenis of informatie die een aanwijzing vormt dat een verdacht gebied, of een gedeelte daarvan, niet langer als verdacht hoeft te worden aangemerkt. Voorbeelden van contra-indicaties zijn naoorlogse grondroerende werkzaamheden en opsporingswerkzaamheden.

In het Procescertificaat staat omschreven welke bronnen verplicht moeten worden geraadpleegd voor het vaststellen van indicaties en contra-indicaties. Daarnaast zijn er ‘aanvullend’ aangeduide bronnen, welke in ieder geval geraadpleegd dienen te worden indien er sprake is van de situatie zoals onder de navolgende beschreven toelichting. In de rapportage wordt tevens gemotiveerd waarom een aanvullende bron wel of niet geraadpleegd is.

In de onderstaande tabel is schematisch weergegeven welke bronnen in het Procescertificaat als ‘verplicht’ of ‘aanvullend’ zijn opgenomen en of deze voor dit onderzoek vooronderzoek zijn geoffreerd. De keuze voor de geoffreerde geraadpleegde bronnen is gebaseerd op eerder onderzoek.

BRON	RAADPLEGEN		GERAADPLEEGD
	Verplicht	Aanvullend	
Literatuur	✓		Ja
Gemeentearchief en provinciaal archief	✓		Ja
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie	✓		Ja
Nationaal Archief te Den Haag	✓		Ja
Semistatische archiefdiensten Ministerie Defensie te Rijswijk	✓		Ja
Explosieven Opruimingsdienst Defensie	✓		Ja
Luchtfotocollectie Wageningen UR, Kadaster en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh	✓		Deels ¹¹
Krantenberichten	✓		Ja
Nederlands Instituut voor Militaire Historie, collectie 575	✓		Ja
The National Archives te Londen, gegevens aangaande luchtaanvallen door Royal Air Force	✓		Ja
Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg	✓		Ja
Nederlands Instituut voor Militaire Historie, collectie 409		✓	Ja
The National Archives te Londen, gegevens aangaande artilleriebeschietingen		✓	Ja
National Archives and Record Administration II (NARA II at College Park (VS))		✓	Nee

¹¹ De luchtfotocollectie van de Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh is wegens de coronacrisis gesloten.

BRON	RAADPLEGEN		GERAADPLEEGD
	Verplicht	Aanvullend	
Getuigenverklaringen		✓	Nee
Kadaster (naoorlogs kaartmateriaal)	✓		Ja
Laurier Military History Archive te Waterloo (Canada)	Aanvullend ECG		Nee
Library and Archives Canada te Ottawa (Canada)	Aanvullend ECG		Ja

Tabel 1: Overzicht van geraadpleegde bronnen.

Onder *Bijlage 4* is de toelichting bij de verplichte en aanvullende bronnen opgenomen, zoals opgenomen in het Procescertificaat.

1.6 KWALIFICATIE ONDERZOEKSTEAM

Een Vooronderzoek vereist een multidisciplinaire aanpak, met onderscheid in de volgende expertises: historisch onderzoek, deskundigheid ontplofbare oorlogsresten, civiele techniek, luchtfoto-interpretatie en Geografische Informatiesystemen (GIS). Het onderzoeksteam voor het vooronderzoek zal daarom bestaan uit meerdere medewerkers van ECG met diverse opleidingen en vakgebieden.

Het basisteam dat het vooronderzoek daadwerkelijk uitvoert en rapporteert, bestaat uit academisch geschoolde historici. Daarnaast kunnen bij enkele cruciale onderzoeksfases een senior OCE-deskundige en een civiel-technicus worden betrokken, om de verkregen historische gegevens te vertalen in een advies waarbij tevens rekening gehouden wordt met munitietechnische en bouwkundige aspecten. Tevens wordt het onderzoeksteam ondersteund door een GIS-specialist.

Het historisch onderzoeksteam bestaat uit de volgende personen:

- Dhr. drs. H.M.P.J. van der Burgt (Historicus)
- Mevr. Ö. Keles BA (Assistent-Historica)
- Dhr. J. van Limbeek MA (Historicus)
- Dhr. D.H.W. Lodewijk MA (Historicus)
- Dhr. C.P. Neelen MA (GIS-Specialist/historicus)

2 HET INDICATIE ONDERZOEK

In het indicatie onderzoek wordt op basis van bronnenonderzoek vastgesteld of het onderzoeksgebied mogelijk betrokken is geweest bij oorlogshandelingen.

2.1 INDELING EN OPZET VAN HET INDICATIEONDERZOEK

In dit hoofdstuk wordt ten eerste het uitgangspunt voor de beoordeling van de relevantie van een indicatie toegelicht, waarna er met behulp van historisch kaartmateriaal een historisch-geografische situatie wordt gekenschetst van het onderzoeksgebied ten tijde van de oorlogsperiode. Hierop volgend wordt een inventarisatie uitgevoerd naar bij ECG bekende gegevens omtrent eerder uitgevoerd(e) onderzoek(en) naar de aanwezigheid van OO in of nabij het onderzoeksgebied.¹² Daarop volgt er een opsomming van de geraadpleegde literatuur en de bezochte archiefinstanties en de geraadpleegde collecties.¹³ Vervolgens worden de eventueel achterhaalde naoorlogse ruimingen van OO en daaraan gerelateerde zaken in beeld gebracht. Tot slot zullen vanuit een combinatie van bronspecifieke en historische benadering (waaronder de mogelijk reeds achterhaalde indicaties) luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog geanalyseerd worden om de hierboven aangehaalde omschrijvingen verder te verifiëren en/of te herleiden. De indicaties die relevant zijn voor het onderzoeksgebied zullen in *Paragraaf 2.11* in een chronologisch overzicht worden weergegeven en nader getoetst op verificatie en herleidbaarheid.

2.2 UITGANGSPUNTEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE RELEVANTIE VAN EEN INDICATIE

Bij het beoordelen of de bij het indicatieonderzoek aangetroffen informatie/indicatie relevant is/of kan zijn, wordt een selectiecriteria uit het Procescertificaat toegepast:

'Indicaties / contra-indicaties dienen een locatieverwijzing te hebben, aangezien deze essentieel is om te bepalen of de informatie relevant is voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied. Voor de locatieverwijzing gelden de volgende uitgangspunten:

- a. indicaties / contra-indicaties moeten worden vertaald naar een locatie in de huidige topografie;*
- b. waar sprake is van onduidelijkheid/onbetrouwbaarheid in de locatieverwijzing, wordt dit gedocumenteerd;*
- c. bij gebruikmaking van indicaties/contra-indicaties uit geschreven bronnen, dient de locatieverwijzing uit het bronbestand in de rapportage ongewijzigd te worden overgenomen.¹⁴*

¹² Onder onderzoek wordt door ECG bij voorkeur verstaan: een (opsporings)onderzoek uitgevoerd volgens de regels van de voormalige Beoordelingsrichtlijn Opsporing Conventionele Explosieven (BRL-OCE) of het vigerende WSCS-OCE.

¹³ In het indicatieonderzoek ligt bij het raadplegen van de diverse archieven de nadruk op het bestuderen van de stukken van de luchtbeschermingsdienst, de stukken over aangetroffen/geruimde OO en oorlogsschaderapporten.

¹⁴ PVROO, 13 .

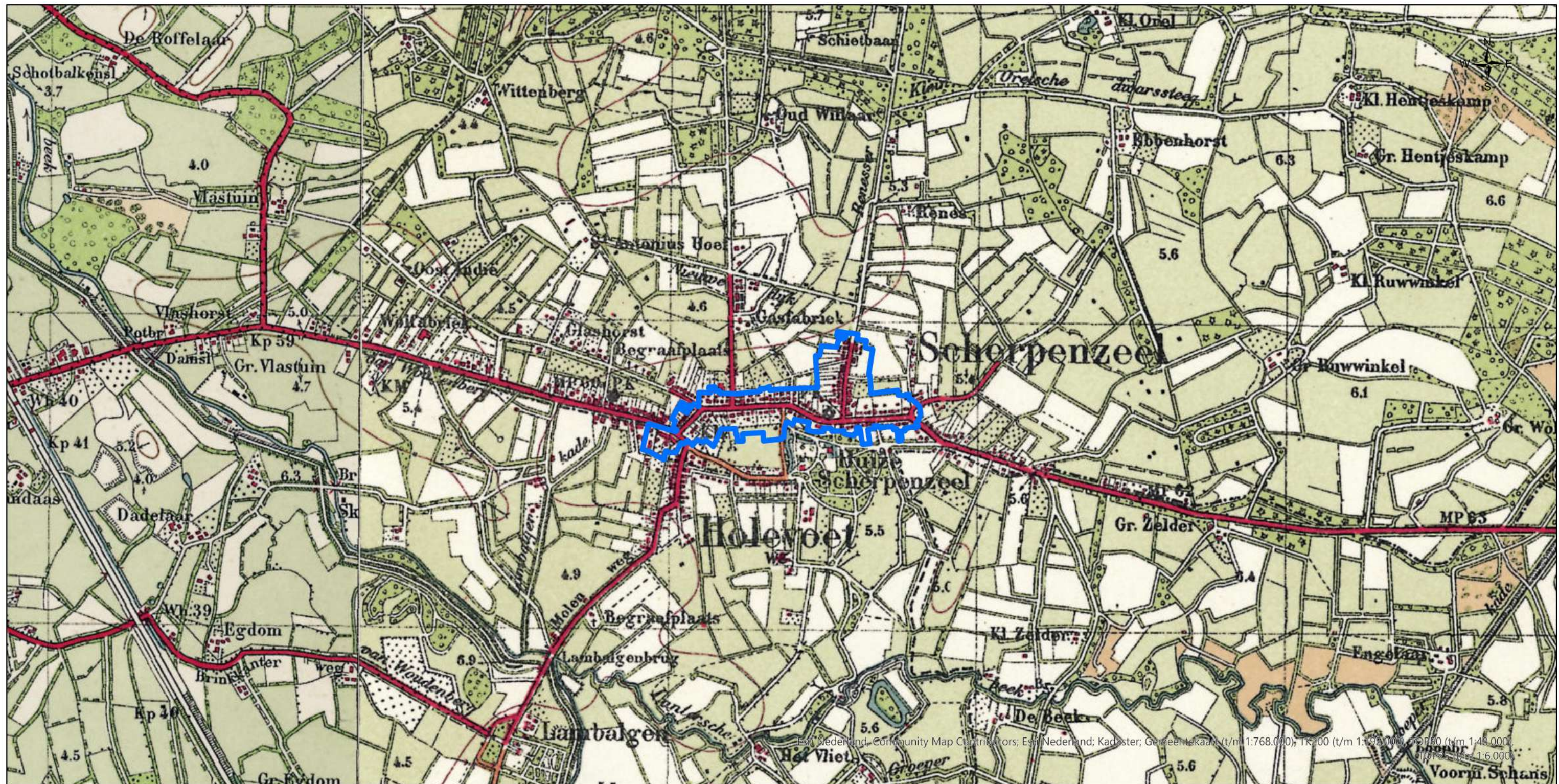
Indien de locatieverwijzing niet verwijst naar de omgeving van het onderzoeksgebied of op een andere wijze een relatie met het onderzoeksgebied (bijvoorbeeld op basis van voorkennis) impliceert of van invloed kan zijn, dan wordt de desbetreffende informatie niet in de rapportage opgenomen of als niet relevant beoordeeld en wordt deze verder buiten beschouwing gelaten.

2.3 HISTORISCH-GEOGRAFISCHE INFORMATIE

Aangezien locatieverwijzingen een essentiële rol spelen bij het vaststellen van de relevantie van achterhaalde indicaties, wordt er gekeken naar de geografische situatie voor of ten tijde van aanvang van de oorlog. Derhalve kunnen locatieverwijzingen die uit het huidige stratenbeeld zijn verdwenen toch worden achterhaald.

Middels ArcGIS Pro kan het huidige onderzoeksgebied op de oude situatie (omstreeks 1940) worden geprojecteerd. Een overzicht is op de volgende pagina weergegeven (*tekening 180-020-TE-02*). Op deze kaart staan diverse toponiemen weergegeven. In de wetenschap van deze (voor een deel) uit de huidige topografie verdwenen locatieverwijzingen zal het indicatieonderzoek worden uitgevoerd.

Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog viel het huidige onderzoeksgebied binnen de gemeenten Scherpenzeel en Woudenberg. Derhalve dienen de archieven van deze gemeenten te worden geraadpleegd, alsmede het Gelders Archief en Utrechts Archief.

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
10 juli 2020

Schaal:
1:12.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-02

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 125 250 500 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

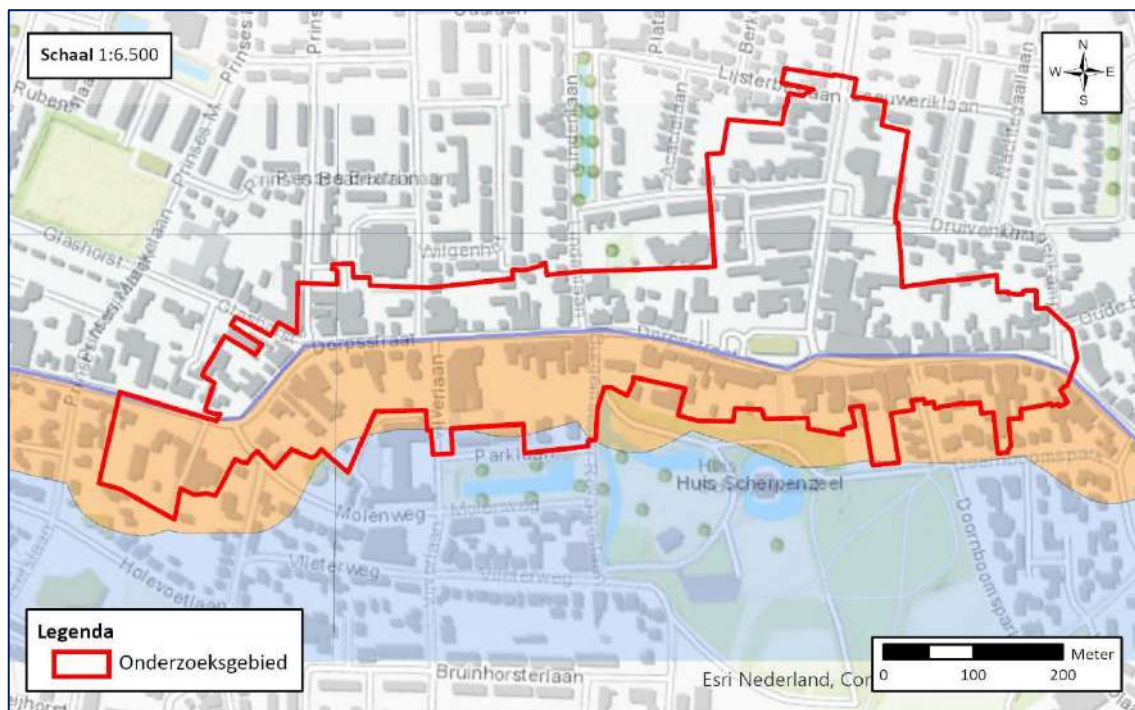
CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

2.4 REEDS UITGEVOERDE RAPPORTAGES

Conform de proceseisen vooronderzoek zoals opgenomen in het WSCS-OCE, heeft ECG een inventarisatie gemaakt van reeds uitgevoerde bureaustudies door zowel ECG als derden. De volgende bij ECG beschikbare rapportages hebben betrekking op (een deel van) het onderzoeksgebied:

- Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Scherpenzeel-Zuid Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 18P142 Definitief (Utrecht 13 december 2018).

Bombs Away B.V. voerde in 2018 een vooronderzoek uit dat het zuidelijke gedeelte van het huidige onderzoeksgebied overlapt. De Dorpsstraat vormde de noordgrens van dit onderzoek. Een deel van het onderzoeksgebied (oranje in onderstaande *figuur 3*) is verdacht verklaard op geschutsmunitie (verschoten), als gevolg van artilleriebeschietingen tijdens de meidagen van 1940. Het verdachte gebied is afgebakend aan de hand van een schadekaart, die werd bevestigd middels schaderapporten. Rondom de schade is een straal aangehouden van 50 meter in verband met mogelijke afzwaaiers, plus vijf meter voor afwijking in georeferentie. Het gebied is van net onder het maaiveld tot een maximale diepteligging van drie meter minus maaiveld ten tijde van de Tweede Wereldoorlog verdacht verklaard op kalibers t/m 12cm (Oud-Hollands) en kalibers t/m 15cm van Duitse komaf. Het blauwe gebied staat als aandachtsgebied aangeduid. Voor dit gebied is geadviseerd om te werken met een protocol 'Spontaan aantreffen CE'.¹⁵

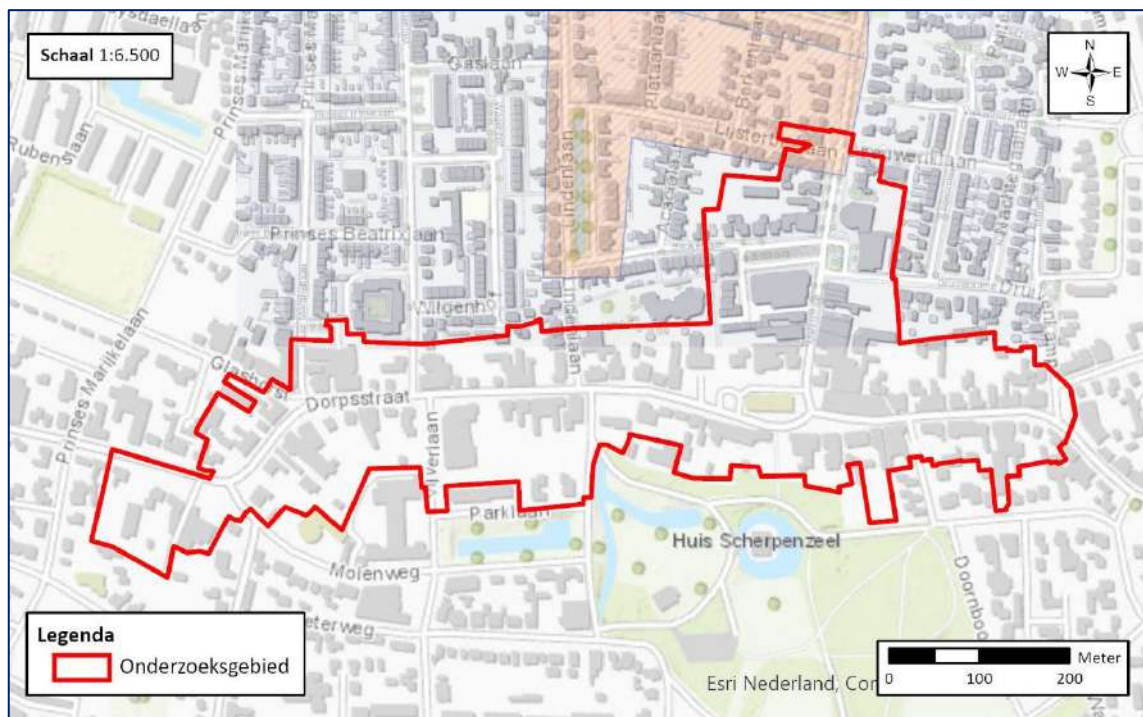
Figuur 3: Uitsnede verdacht gebied (oranje) en aandachtsgebied (blauw) ten opzichte van het huidige onderzoeksgebied.

Bron: CE Bodembelastingkaart Bombs Away B.V., Rapportnummer: 18P142 Definitief.

¹⁵ Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Scherpenzeel-Zuid Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 18P142 Definitief (Utrecht 13 december 2018) 50-55.

- Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Eikenlaan Scherpenzeel Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 19P024 Definitief 0.1 (Utrecht 29 mei 2019).

Bombs Away B.V. voerde in 2019 een vooronderzoek uit dat het noordelijke gedeelte van het huidige onderzoeksgebied overlapt. Het hele onderzoeksgebied (oranje in onderstaande *figuur 4*) is verdacht verklaard op geschutmunitie (verschoten), kleinkalibermunitie (verschoten), handgranaten (geworpen) en munitietoebehoren (achtergelaten), als gevolg van artilleriebeschietingen en grondgevechten in en rondom het onderzoeksgebied tijdens de meidagen van 1940. Het gebied is van net onder het maaiveld tot een maximale diepteligging van twee meter minus maaiveld ten tijde van de Tweede Wereldoorlog verdacht verklaard op kalibers t/m 15cm (Oud-Hollands en Duits). Voor wat betreft de kleinkalibermunitie (tot 2cm Nederlands en Duits), handgranaten (ei (Nederlands) en ei/steel (Duits)) en munitietoebehoren geldt een minimale diepteligging van net onder het maaiveld en een maximale diepteligging van een halve meter minus maaiveld ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.¹⁶

Figuur 4: Uitsnede verdacht gebied (oranje) ten opzichte van het huidige onderzoeksgebied.
Bron: CE Bodembelastingkaart Bombs Away B.V., Rapportnummer: 19P024 Definitief 0.1.

Bovenstaande rapportages zullen in het voorliggende onderzoek worden meegenomen, daar deze mogelijk relevante informatie voor het huidige onderzoeksgebied bevatten.

¹⁶ Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Eikenlaan Scherpenzeel Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 19P024 Definitief 0.1 (Utrecht 29 mei 2019) 48-54.

2.5 LITERATUUR

Om een totaalbeeld te krijgen van mogelijk relevante oorlogshandelingen in en nabij het onderzoeksgebied heeft ECG onder meer de onderstaande (deels locatiespecifieke) literatuur. Een compleet overzicht van geraadpleegde literatuur is opgenomen in *hoofdstuk 7*.

- Bollen, H. en P. Vroemen, *Canadezen in actie: Nederland najaar '44 - voorjaar '46* (Warnsveld 1994).
- Cramer, K., *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985).
- Kamps, P., 'Een Duitse verdedigingslinie in de Gelderse Vallei, De Pantherstellung', *Saillant* 1 (2008) 6-11.
- Molenaar, F.J., *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2 delen, 's-Gravenhage 1970).
- Nierstrasz, V.E., *De Strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II. Hoofddeel III/Deel 1. Inleiding en algemeen overzicht van de gevechtsdagen van 10-19 mei 1940* (Den Haag 1957).
- Peters, C., *Gelderland Bevrijd* (Hulst 1994).
- Sectie Krijgsgeschiedenis van den Generalen Staf, *Beknopt overzicht van de krijgsverrichtingen der Koninklijke Landmacht 10-19 mei 1940* (Leiden 1947).
- Stacey, C.P., *The victory campaign: the operations in North-West Europe, 1944-1945. Official history of the Canadian army in the Second World War, Vol. III* (Ottawa 1966).
- Woudenberg, H.M. (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog : het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995).

In de geraadpleegde literatuur kunnen verwijzingen naar oorlogshandelingen worden aangetroffen welke op basis van de locatiebeschrijvingen herleidbaar zijn naar het onderzoeksgebied. Deze feitelijk herleidbare indicaties zullen in het chronologisch overzicht in *Paragraaf 2.11* worden opgenomen. Verdere verificatie van de relevantie en herleidbaarheid vindt plaats middels archiefonderzoek en luchtfotoanalyse.

2.6 GEMEENTELIJKE, REGIONALE EN PROVINCIALE ARCHIEVEN

2.6.1 GEMEENTEARCHIEF EDE

In het gemeentearchief Ede is het archief van de gemeente Scherpenzeel geraadpleegd, te weten 901 *Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985*. Daarnaast is een archiefstuk aangaande de meidagen 1940 in Scherpenzeel uit archief 265 *Documentatie Tweede Wereldoorlog* ingezien. In het archief zijn geen stukken van de luchtbeschermingsdienst of omtrent geruimde explosieven aangetroffen.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.6.2 ARCHIEF EEMLAND

In Archief Eemland te Amersfoort zijn archieven van de gemeente Woudenberg geraadpleegd, te weten *0500 Gemeente Woudenberg, 1509-1943* en *0505 Gemeente Woudenberg, 1944-1975*.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.6.3 GELDERS ARCHIEF

In het Gelders Archief (GA) te Arnhem is archief *0044 Tijdelijk Provinciaal Bestuur te Nijmegen, 1944-1945 (1984)* en *1037 Militair Gezag in Gelderland, 1941-1948* geraadpleegd. Het Militair Gezag (MG) was een orgaan dat in de bevrijde delen van Nederland een interim-bestuur moest vestigen zolang er een oorlogstoestand heerste en de regering het gezag nog niet kon overnemen. Het MG hield zich onder meer bezig met het herstel en handhaving van de veiligheid en het weer op gang brengen van het maatschappelijk leven. Dit hield ook in, dat men zich bezighield met luchtbescherming, het herstellen van oorlogsschade, explosievenopruiming etc. Stukken omtrent deze onderwerpen kunnen relevant zijn voor het vooronderzoek.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.7 LANDELIJKE ARCHIEVEN

2.7.1 NATIONAAL ARCHIEF DEN HAAG

In het Nationaal Archief is archief *2.04.53.15 Ministerie van Binnenlandse Zaken: Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946* geraadpleegd. De Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen werd naar aanleiding van de Wet tot Bescherming van de Bevolking tegen Luchtaanvallen, die in 1936 in werking trad, opgericht. De taak van dit overheidsorgaan was de gemeentelijke activiteiten op dit terrein te begeleiden en te controleren. Toen in 1942 de Duitse bezetter de wet verving door de Luchtbeschermingsverordening kwam de luchtbescherming sterker onder controle te staan van de bezetter. De archiefstukken beslaan diverse onderwerpen betreffende de luchtbeschermingsdienst, waaronder door gemeenten ingestuurde rapporten betreffende Geallieerde luchtactiviteiten.

Tevens is archief *2.13.210 Commissie van Proefneming met hierin opgenomen afgedwaalde archiefbescheiden van onderdelen van de Artillerie-Inrichtingen en Artillerie onderdelen, (1814-) 1867-1942* geraadpleegd. De Commissie van Proefneming (CvP) was een instelling die zich bezighield met proeven betreffende wapens en artilleriegeschut. In de archiefstukken zijn ook staten opgenomen betreffende plaatsen waar mogelijk onontplofte projectielen zijn gevonden, die wel of niet geruimd zijn, in het begin van de oorlog.

Ook 2.13.71 *Archieven van het Ministerie van Defensie te Londen [1940-1941]; Ministerie van Oorlog te Londen [1941-1945]; Departement van Oorlog: Bureau Londen [1945-1947], (1933) 1940-1947 (1974)* is geraadpleegd met betrekking tot mogelijk relevante gegevens voor het onderzoeksgebied. Dit betreft het archief van het ministerie van Defensie (later Oorlog) dat vanaf 14 mei 1940 in Londen was gevestigd. Het hield zich onder meer bezig met luchtvaart, militaire operaties en inlichtingen uit Nederland. Ook een onderzoek naar het verloop van de Meidagen van 1940 en de voorbereiding van de terugkeer naar Nederland behoorde tot het takenpakket. Het Bureau Londen hield zich na de bevrijding bezig met de afwikkeling van zaken in Engeland, waarna het in 1947 werd opgeheven.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.7.2 NIOD INSTITUUT VOOR OORLOGS- HOLOCAUST- EN GENOCIDENSTUDIES AMSTERDAM

Aangezien er uit de literatuurcollectie bij het NIOD geen (niet reeds in de literatuurlijst opgenomen) mogelijk relevante boektitels naar voren kwamen, is het interesseveld voor dit archief naar een aantal aldaar gedeponeerde archieven verschoven. In het NIOD is het archief van '*Generalkommissar für das Sicherheitswesen en Höhere SS- und Polizeiführer*' Hanns Albin Rauter (1892-1949), die was belast met 'de openbare orde en veiligheid' in Nederland, en het archief van het Departement van Justitie tussen 1940 en 1945 geraadpleegd, respectievelijk archief 077 *Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS-und Polizeiführer Nord-West), (1938) 1940-1945* en 216k *Departement van Justitie (1935) 1940-1945 (1950)*. Tot slot is ook het archief 226B *Bureau Inlichtingen – Hoofdbureau Londen, 1940-1945* geraadpleegd.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.7.3 NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE DEN HAAG

De collecties 409 *Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940* en 575 *Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands Grondgebied in de oorlog / Rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen (collectie 575) 1940-1945* van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie in Den Haag zijn geraadpleegd.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.8 INTERNATIONALE ARCHIEVEN

ECG beschikt over gegevens uit internationale archieven welke voor dit onderzoek zijn geraadpleegd. Het betreft historische informatie afkomstig uit *The National Archives* te Londen, *Library and Archives Canada* te Ottawa en het *Bundesarchiv-Militärarchiv* te Freiburg im Breisgau.

2.8.1 THE NATIONAL ARCHIVES LONDEN

ECG beschikt over de *Daily Logs* van de Geallieerde *2nd Tactical Airforce* (2nd TAF – een Geallieerd luchtleger welke veelvuldig in de periode september 1944-april 1945 boven Nederland actief was) en enkele overige AIR-collecties. Deze gegevens zijn afkomstig uit *The National Archives* te Londen. Uit deze gegevens kan in de meeste gevallen (onder andere) informatie worden gehaald omtrent de aanvalsdoelen, het verloop van de gebeurtenissen/gevechtshandelingen en de gehanteerde wapens en/of gebruikte OO. Daarnaast zijn ten behoeve van de dagen voor de bevrijding *War Diaries* ingezien.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.8.1.1 THE NATIONAL ARCHIVES: OMGANG EN UITGANGSPUNT ONTLENEN GEGEVENS AAN DAILY LOGS

Alvorens de gegevens uit de *Daily Logs* verwerkt worden, dienen de volgende zaken opgemerkt te worden. De ervaring leert dat enige terughoudendheid bij het hanteren van de gegevens hieruit op zijn plaats is.

Coördinaat aanduidingen, informatie over bommenlast en gevechts-/ bombardementsbeschrijvingen kunnen door allerlei oorzaken niet overeenkomen met de werkelijke gebeurtenissen en/of locaties. Door middel van ander bronnenmateriaal (zoals de Operation Record Books van de betrokken RAF squadrons) en luchtfotoanalyse zal ECG trachten de (beschreven locaties van de) oorlogshandelingen te verifiëren en (indien relevant) te herleiden.

2.8.1.2 GEALLIEERDEN: NORD DE GUERRE COÖRDINATENSTELSEL

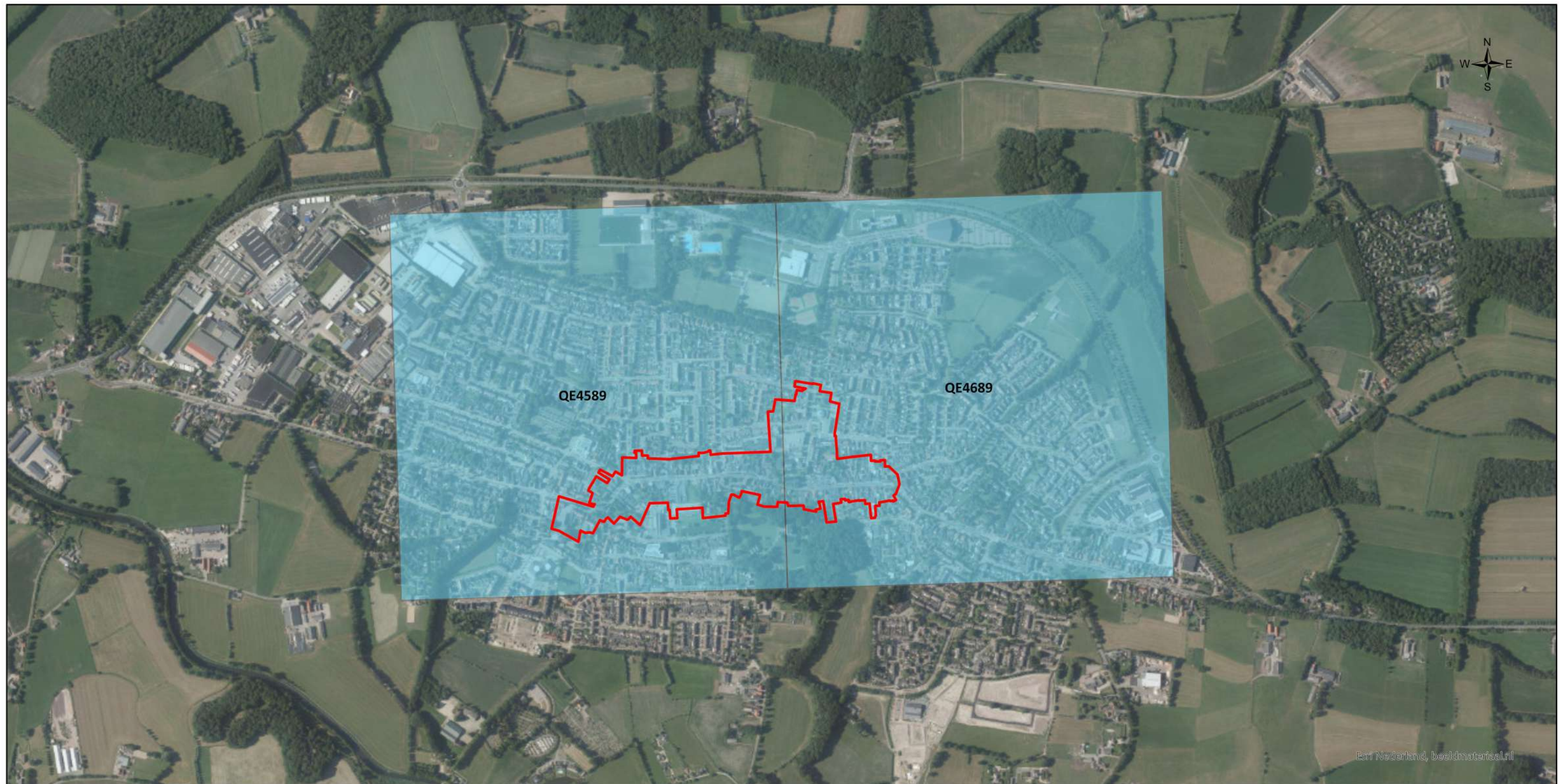
De Geallieerden hanteerden gedurende de Tweede Wereldoorlog onder andere het zogeheten Nord de Guerre coördinatenstelsel. De gegevens uit de *Daily Logs* met de eventueel daarin aangehaalde coördinaten zijn door middel van Geallieerde stafkaarten herleidbaar naar een locatie. Een met vier cijfers aangeduid coördinaat beslaat een kaartvierkant van 1000 bij 1000 meter. Indien een locatie met zes (100 meter) of acht cijfers (10 meter) wordt aangeduid, is het in de meeste gevallen mogelijk een specifiekere positie binnen het desbetreffende kaartvierkant aan te geven.

De navolgende Geallieerde stafkaart heeft betrekking op het onderzoeksgebied:

- Stafkaart Ede, sheet 387, A.M.S. M831 (G.S.G.S. 4427) First edition 1943, Holland 1:25.000.

De volgende kaartvierkanten zijn bij het doornemen van de Geallieerde bronnen gehanteerd:

NORD DE GUERRE COÖRDINATEN:	
QE4589	QE4689
Tabel 2: De gehanteerde kaartvierkanten met basis coördinaat bij het doornemen van de <i>Daily Logs</i> .	

Esri Nederland, beeldmateriaal.nl

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Nord de Guerre grid

Datum:

10 juli 2020

Schaal:

1:10.000

Project Nr:

180-020

Tekening Nr:

180-020-TE-03

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 100 200 400 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

2.8.2 LIBRARY AND ARCHIVES CANADA

ECG beschikt over een collectie *Defence Overprints* afkomstig uit de *Library and Archives Canada* te Ottawa. Dit zijn militaire stafkaarten waarop Duitse stellingen en versperringen zijn ingetekend op basis van informatie verkregen middels luchtfotoverkenning, alsmede informatie verkregen uit de illegaliteit. Voor het onderzoek is een *Defence Overprint* van 27 maart 1945 geraadpleegd.

Een overzicht van het geraadpleegde archiefstuk is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.8.3 BUNDESARCHIV-MILITÄRARCHIV

Het *Militärarchiv* is een onderdeel van het Duitse *Bundesarchiv* en is gehuisvest in Freiburg im Breisgau. Deze instelling beheert onder meer het archiefmateriaal en documenten van de Duitse strijdkrachten en het Ministerie van Defensie. Uit de periode van het *Deutsches Reich 1933-1945*, beheert het onder meer de archieven van de *Reichswehr*, *Wehrmacht* en *Waffen-SS*. Opgemerkt dient te worden dat de archieven door verschillende oorlogsactiviteiten ernstig hebben geleden. De schade aan de collecties wordt als volgt omschreven door het *Militärarchiv*:

“Die Überlieferungen aus der Zeit bis 1945 haben durch Kriegseinwirkungen erhebliche Verluste erlitten. Die Unterlagen der zentralen Dienststellen der Wehrmacht und der Heeresführung, der Dienststellen und der Truppen des Heeres unterhalb der Divisionsebene sowie der Luftwaffe und der Waffen-SS sind weitgehend verlorengegangen. Dagegen haben die Masse der Kriegstagebücher der Kommandobehörden des Heeres und der Divisionsstäbe bis 1943 sowie das Archivgut der Marine den Krieg überdauert. Ebenso blieb das Archivgut der wehrtechnischen Einrichtungen und Dienststellen der Wehrmacht nahezu vollständig erhalten. Der größte Teil der Akten der Preußischen Armee wurde 1945 mit dem Brand des Heeresarchivs Potsdam vernichtet.”¹⁷

ECG heeft de beschikking over een aantal *Lageberichten* van de Duitse *Luftwaffenführungsstab* uit de periode 1940-1941. In deze rapporten, die per dag werden opgesteld, werd informatie verzameld omtrent de voortgang van de strijd in de verschillende oorlogsgebieden. Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

¹⁷ <https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Artikel/Benutzen/Hinweise-zur-Benutzung/benutzen-hinweise-militaerische-unterlagen.html> (geraadpleegd: mei 2020).

2.9 GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN EOD EN M.M.O.D.

Ten behoeve van dit indicatieonderzoek zijn de archieven van de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) en zijn voorgangers geraadpleegd op OO-gerelateerde gegevens betreffende het onderzoeksgebied waaruit blijkt dat er naoorlogs OO in en/of nabij het onderzoeksgebied zijn aangetroffen en/of geruimd. Hierbij is het meldingsarchief van de EOD ingezien, waarin gegevens van gemelde en geruimde explosieven vanaf de jaren '70 zijn in te zien. Tevens zijn de archieven van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst (MMOD) en het Korps Hulpverleningsdienst (HVD). Deze twee organisaties kunnen als 'voorlopers' van de EOD worden gezien. Vervolgens is de collectie mijneveldkaarten geraadpleegd die in bezit is van de EOD te Soesterberg. De aangetroffen indicaties zijn tot besluit verwerkt in een aantal overzichtskaarten waarop de vindlocaties van explosieven en mijnevelden zijn aangegeven.

2.9.1 ARCHIEF UITVOERINGSOPDRACHTEN EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSDIENST DEFENSIE

Een bruikbare bron bij het beantwoorden van de vraag of er in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied vanaf de jaren '70 mogelijk al ontplofbare oorlogsresten zijn aangetroffen, is het meldingsarchief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie in Rijswijk. In dit archief worden de meldingen bewaard van vermoede explosieven uit de omgeving van het onderzoeksgebied, zoals die bij de EOD tot op heden bekend zijn.¹⁸

Een nadeel van deze bron is dat deze niet volledig is: over de meldingen/ruiming tussens 1940-1944 en 1947/1948-1971 zijn bij de EOD en het SIB nauwelijks gegevens beschikbaar.

Uit de praktijk is gebleken dat door de EOD en haar voorgangers het dichtstbijzijnde adres in de omgeving van de vindplaats als locatie aanduiding wordt gehanteerd. Dit kan betekenen dat het gemelde of geruimde object op een locatie (bijvoorbeeld in akkerland achter het vermelde adres) is gevonden zodat naderhand slechts bij benadering de locatie kan worden aangegeven. De vermelde locaties uit de EOD-meldingen zijn waar mogelijk aangegeven in GIS, waarbij gebruik is gemaakt van Google Earth en Google Maps. Er heeft geen controle plaatsgevonden of de hieraan ontleende adresgegevens corresponderen met de mogelijk in de loop van de jaren veranderde huisnummers of perceelindeling.

De rapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie tonen aan wat er ter plaatse door de EOD is aangetroffen, bijvoorbeeld: explosieven uit de Tweede Wereldoorlog, IED 's (*Improvised Explosive Device*; zelfgemaakte explosieven) of helemaal geen ontplofbare oorlogsresten (schroot, etc.). De bevindingen van de EOD bij de meldingen uit de omgeving van het onderzoeksgebied zijn nader geanalyseerd en eveneens in bijgaand overzicht opgenomen. De beschrijvingen van aangetroffen objecten / explosieven en de locatiebeschrijvingen zijn overgenomen uit eerdere rapportages, daar vanwege de coronacrisis geen ruimrapporten worden aangeleverd.

¹⁸ Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te kunnen schetsen of een gebied bloot heeft gestaan aan een bepaald soort oorlogshandelingen (beschietingen, bombardementen etc.), hanteert ECG een ruimere afbakening rondom het onderzoeksgebied bij het aanvragen van de meldings- en ruimrapporten.

Opgemerkt dient te worden dat er diverse ruimingen wel relevant zijn voor het huidige onderzoeksgebied, maar niet van een specifieke locatie konden worden voorzien (omdat bijvoorbeeld geen huisnummer is aangegeven). Waar de OO dan exact is geruimd is niet te achterhalen.

MELDING NR.	DATUM ¹⁹	LOCATIE	AANGETROFFEN
19721041	08-05-1972	Nieuwstraat ²⁰	1x brisantgranaat van 10,5mm [10,5cm] met mechanische bodembuis
19751598	25-06-1975	Oosteinde	2x kardoos aandrukstok
19762941	10-09-1976	Grachten rond huize Scherpenzeel	Verkennde zoekactie, inhoud MORA niet bekend wegens coronacrisis
19763189	-	-	Zoekactie, inhoud MORA niet bekend wegens coronacrisis
19791432	30-05-1979	Oosteinde	4x brisantpantsergranaat 8cm Duits met bodembuis; 3x brisantgranaat 8cm Duits met schokbuis
19792479	05-09-1979	Dorpsstraat 262	1x brisantgranaat van 12 Veld (Oud-Hollands) met schokbuis (verschoten)
19840618	14-03-1984	Burg. Rooijaardslaan ²¹	3x Mills 36 handgranaat; ±100x kkm
19901009	18-04-1990	Willaarlaan	1x kartetsgranaat 15cm (Oud-Hollands)
19950334	06-03-1995	Oosteinde 115	1x handgranaat Mills 36 compleet
19951332	21-06-1995	Hovenierslaan	1x brisantgranaat van 12cm (Oud-Hollands) verschoten met restant ontsteker
19991593	04-09-1999	Burgemeester Roijaardslaan ²²	1x handgranaat Mills 36 deels gewapend
19991641	10-09-1999	Burgemeester Roijaardslaan ²³	1x restant fosforhandgranaat met complete no. 247 ontsteker; 2x PIAT met geplaatste ontsteker
19991643	10-09-1999	Burgemeester Roijaardslaan ²⁴	7x antitankbrisantgranaatraket van PIAT met ontsteker; 3x PIAT
19991666	15-09-1999	Parkvijver ²⁵	12x antitankgranaat PIAT; 2x fosforhandgranaat; 1x scherfhandgranaat
19991671	15-09-1999	Burgemeester Roijaardslaan 3	1x restant rookhandgranaat fosfor no.77/80 met ontsteker no. 247
19991791	28-09-1999	Parkvijvers "Huize Scherpenzeel"	Munitietoebehoren; ontstekingsinrichtingen; geschutsmunitie; handgranaten; munitie voor granaatwerpers; kkm; explosieve stoffen
19991840	05-10-1999	Parkvijver "Huize Scherpenzeel"	1x handgranaat Mills 36

¹⁹ Meldingsdatum

²⁰ Opgegraven bij graafwerkzaamheden.

²¹ Op de parkeerplaats van het gemeentehuis (Dorpsstraat 210-212).

²² Bedreigd gebied: park/vijver.

²³ Bedreigd gebied: park/vijver.

²⁴ Bedreigd gebied: park/vijver.

²⁵ Betreft vooronderzoek met advies tot nadere actie bestaande uit opsporen en opruimen van explosieven in L-vormige parkvijver van het gemeentehuis. Park en opstallen waren commandopost van Duitse leger en Engelse en Canadese troepen. Heer De Bruijn nam tijdens de oorlog munitiedump waar.

MELDING NR.	DATUM ¹⁹	LOCATIE	AANGETROFFEN
19991946	18-10-1999	Burg Rooyardlaan 1 ²⁶	1x handgranaat scherf Mills 36 mkl zonder beugel
20071130	11-07-2007	Kruising Pr. Marijkelaan/Stationsweg	1x brisantgranaat van 12cm met schokbuis no 13/14 (Oud-Hollands) verschoten
20071479	28-09-2007	Plein 1940, nr. 171 ²⁷	1x werpgewicht
20121898	04-12-2012	Lijsterbeslaan / Lindenlaan	1x brisantgranaat 105mm [10,5cm] met restant ontsteker (US) (verschoten)
20141635	22-08-2014	Burgemeester Rooyaartslaen 3	400x kkm; 23x scherfhandgranaat No 36 (UK)
20181163	04-06-2018	Nieuwstraat ²⁸	1x brisantgranaat 10,5cm met schokbuis AZ 23 verschoten (Duits)

Tabel 5: Meldingen en ruiming van mogelijke ontplofbare oorlogsresten in (de omgeving van) het onderzoeksgebied.

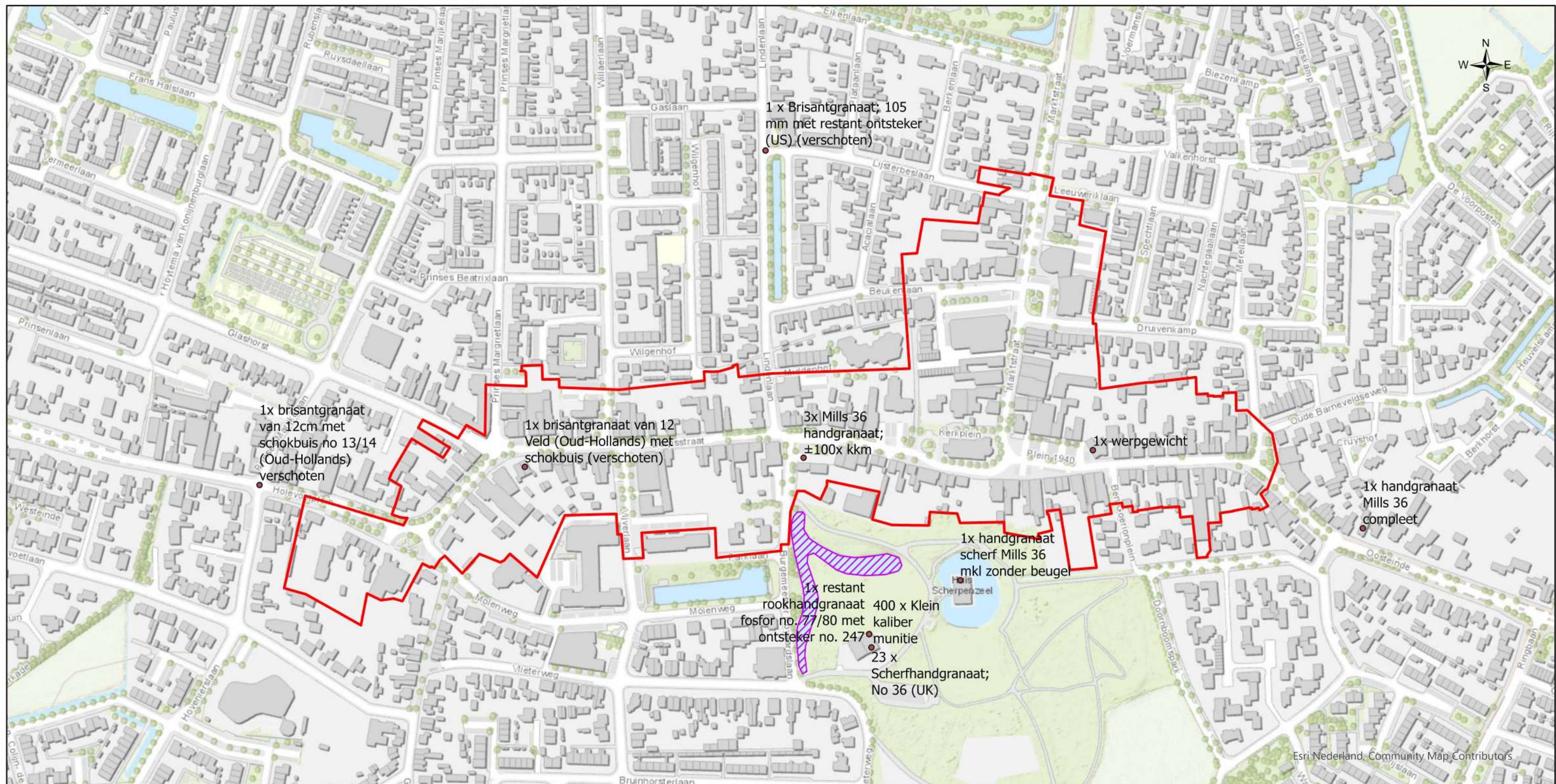
Bovenstaande meldingen zijn indien naar een exacte locatie herleidbaar in *tekening 180-020-TE-04* op de volgende bladzijde weergegeven. Een aanzienlijk deel van bovenstaande ruiming is beperkt tot een locatie herleidbaar. Zo zijn er veel MORA's die enkel naar een straatnaam verwijzen. Er zijn drie MORA's naar een exacte locatie binnen het onderzoeksgebied herleidbaar. MORA 19792479 duidt op verschoten munitie (Oud-Hollands) en kan worden gekoppeld aan de beschietingen in de meidagen van 1940, terwijl MORA 19840618 duidt op gedumpte Duitse infanteriemunitie en MORA 20071479 naar de vondst van een werpgewicht (geen explosief) in een schuur verwijst. De indicaties in de parkvijvers duiden eveneens op gedumpte munitie. De vijvers vallen buiten het onderzoeksgebied.

²⁶ Bedreigd gebied: zeefmachine in het park.

²⁷ Gevonden in een schuur.

²⁸ Voor meer informatie: Omroep Gelderland, 'Jongen vindt Duitse granaat met metaaldetector', <<https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2317125/Jongen-vindt-Duitse-granaat-met-metaaldetector>> [geraadpleegd juli 2020]. Vanwege het feit dat deze met een metaaldetector is gevonden, neemt ECG aan dat dit buiten de bebouwde kom en dus op grote afstand van het onderzoeksgebied gebeurde.

180-020 Naoorlogse ruimingen EOD

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Uitvoeringsopdrachten
- Ruiming
- Ruimingen parkvijvers 1999

Datum:

10 juli 2020

Schaal:

1:3.500

Project Nr:

180-020

Tekening Nr:

180-020-TE-04

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

0 30 60 120 Meter

BEZOEKADRES

Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES

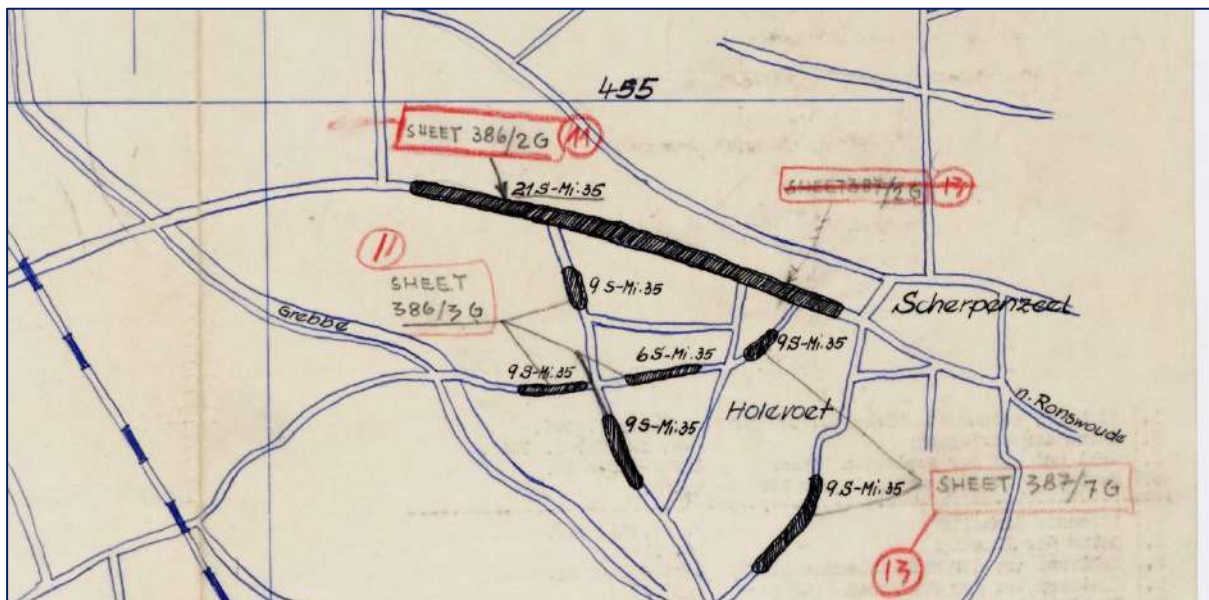
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS

E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

2.9.2 MIJNENVELDREGISTER

Gedurende de oorlog zijn door de strijdende partijen mijnenvelden ingericht. Deze velden werden voor verschillende doeleinden aangelegd: bescherming, verdediging, het stoppen of desorganiseren van de vijandelijke opmars. Daarnaast werden zogenaamde 'schijnmijnenvelden' aangelegd. Een dergelijk veld bevatte geen explosieven en had ten doel de vijandelijke opmars te vertragen. Het soort (antitank- of antipersoneelmijnen) en aantal gelegde mijnen binnen een mijnenveld was afhankelijk van de functie van het veld. Na de oorlog zijn de mijnenvelden in Nederland (voor zover bekend) in kaart gebracht in zogenaamde "mijnenboeken". Deze mijnenkaarten zijn in het bezit van de EOD. ECG heeft bij de EOD navraag gedaan of er voor de onderzoeksgebieden mijnenvelden zijn gedocumenteerd. Op de rand van het onderzoeksgebied heeft een mijnenveld gelegen.

Figuur 6: Mijnenvelden in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Het mijnenveld maakt deel uit van een groep mijnenvelden die in de periode 20-23 april 1945 werden gelegd en die op 10 mei 1945 werden geruimd:

Einheit, welche die Minen verlegt hat: 3. /Pi. Btl. 346.

Datum der Verlegung: 20. Bis 23. 4. 1945.

Zahl und Art der verlegten Minen: 157 S-Minen 35.

Zahl und Art der nachverlegten Minen: keine.

Räumende Einheit: 3. /Pi. Btl. 346.

Datum der Räumung: 10. 5. 1945.

Zahl und Art der aufgenommenen Minen: 157 S-Minen 35.

Zahl und Art der fehlenden Minen: keine.

Verbleib der restlichen Minen: ./.

Uit bovenstaande gegevens kan worden opgemaakt dat er geen mijnenvelden zijn vermist. Voor het mijnenveld wordt derhalve geen verdacht gebied afgebakend.

2.9.3 ARCHIEF MIJN- EN MUNITIEOPRUIMINGSDIENST (M.M.O.D.)

Bij het Semi-statisch Informatie Beheer (SIB) van het Ministerie van Defensie te Rijswijk bevindt zich eveneens het archief van de Mijn- en Munitieopruimingsdienst (M.M.O.D.). Deze dienst was in de periode 1945-1947 verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten munitie. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimingrapporten uit diverse Nederlandse gemeenten.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.9.4 ARCHIEF KORPS HULPVERLENINGSDIENST

In het NA is archief 2.04.110 *Korps Hulpverleningsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1945-1974* geraadpleegd. Het Korps Hulpverleningsdienst ofwel de HVD nam vanaf juli 1947 de taken van de MMOD over. Eind juli 1947 werd de HVD verantwoordelijk voor het ruimen van explosieven die in de civiele sector werden aangetroffen en vanaf januari 1948 ook voor het ruimen op militaire objecten en terreinen. In 1971 werd de taak van de HVD overgedragen aan de EOD.²⁹ Hoewel er geen specifieke gegevens omtrent OO-ruiming uit de periode '47-'70 bekend zijn, zijn er in het archief van de HVD wel krantenartikelen betreffende OO-vondsten en ruiming opgenomen die mogelijk voor het onderzoeksgebied relevante informatie bevatten.

Een overzicht van de geraadpleegde archiefstukken is opgenomen in *Bijlage 5*. De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

2.9.5 KRANTENBERICHTEN DELPHER

Daar de registratie van ruiming tot 1972 zeer beperkt is, wordt conform het Procescertificaat aanvullend krantenonderzoek gedaan middels de online zoekmachine Delpher³⁰ naar berichten over explosievenruiming welke van 1940 tot en met 1972 hebben plaatsgevonden.

De achterhaalde indicaties worden in *Paragraaf 2.11* beoordeeld op relevantie en herleidbaarheid.

²⁹ J. van Woensel, *Vrij van explosieven. De geschiedenis van het EOCL en zijn voorgangers, 1944-2004* (Meppel 2004) 107 en 142.

³⁰ <http://delpher.nl>

2.10 LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog kunnen in een aantal gevallen een bruikbare bron vormen bij het vergaren van informatie betreffende de mogelijke aanwezigheid van OO.

2.10.1 DOEL VAN DE LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Het primaire doel van de luchtfoto interpretatie is het vaststellen of een gebied zichtbaar betrokken is geweest bij oorlogshandelingen. Met andere woorden: zijn er sporen waarneembaar van kraters, stellingen (militaire werken), vernielde of beschadigde bebouwing en andere oorlogs-gerelateerde handelingen. Ten gevolge van deze constatering kan een inschatting worden gemaakt of er een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van achtergebleven OO. Luchtfoto's kunnen in de meeste gevallen als een betrouwbare bron worden geclassificeerd, waarmee tevens indicaties geografisch herleid en geverifieerd kunnen worden.

Conform het Procescertificaat dient bij de classificatie van objecten op luchtfoto's de validiteit van de classificatie vastgelegd te worden in de volgende twee niveaus van betrouwbaarheid:

- a. Waarschijnlijk: de organisatie is overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto;
- b. Mogelijk: de organisatie is overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto;

De betrouwbaarheid van de classificatie wordt per object vastgelegd. Indien een object met de betrouwbaarheid "mogelijk" invloed uitoefent op de afbakening van het verdachte gebied, wordt dit duidelijk in de rapportage beschreven.³¹

2.10.2 METHODIEK

Er zijn meerdere typen luchtfoto's, dit heeft onder andere te maken met de opnamehoek. De meest bruikbare voor interpretatie zijn de zgn. *verticals*. Het interpreteren van deze luchtfoto's gebeurt op diverse manieren. Eenvoudig gesteld: de foto's worden zo nauwkeurig mogelijk geanalyseerd op zichtbare verstoringen die mogelijk in verband staan met oorlogshandelingen. Een aantal van de geselecteerde foto's heeft de overlapping en kwaliteit om het stereoscopisch interpreteren (creëren van diepte voor dimensionaal inzicht door middel van het gebruik beeldparen) mogelijk te maken. Vervolgens worden middels georeferentie en georectificatie (door middel van ArcGIS Pro) de luchtfoto's zo exact mogelijk gepositioneerd op een recente ondergrond om de analyseresultaten te transponeren naar de hedendaagse situatie.³²

³¹ PVROO, 24.

³² Afhankelijk van de fotohoek (*verticals - split verticals* e.d.), vlieghoogte, de schaal, de gehanteerde fotolens, de beeldkwaliteit, de stabiliteit tijdens de vlucht van het fotograferende vliegtuig, de beschikbare georeferentiepunten, hoogteverschillen in het landschap en de georectificatie, treden er tijdens de georeferentie van de verschillende foto's afwijkingen (toleranties) van 5 meter tot maximaal 10 meter op. In dit onderzoek wordt een tolerantie van 5 meter gehanteerd.

2.10.3 GRENZEN EN MOGELIJKHEDEN VAN LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Het hanteren van luchtfoto's bij explosievenonderzoek wordt sterk beïnvloed door een aantal kwaliteits- en randvoorwaarden:

- Beschikbaarheid van luchtfoto's van het gebied;
- Opnamedata;
- Beeldkwaliteit;
- Opnamehoogte en (brandpunt van) de gehanteerde lens (schaal);
- Beschikbare neveninformatie (bijv. bombardements- en aanvalsdata);
- Ondersteunende technische mogelijkheden (bijv. analoge of digitale interpretatie-systemen);
- Ervaring van het uitvoerende personeel met interpreteren/analyseren.

Daarnaast blijft een luchtfoto een momentopname van een situatie die bijvoorbeeld een week, een maand of een jaar later totaal anders zou kunnen zijn. Het is mogelijk dat een bomkrater of een loopgraaf op de ene foto wel, maar op een eerdere of latere luchtfoto niet (meer) zichtbaar is. Tussentijdse herstel- en/of dempwerkzaamheden en camouflage kunnen een vertekend/onvolledig beeld geven. Bovendien kunnen bijvoorbeeld: jaargetijden, bebouwing, schaduwwerking, wolken, puin, begroeiing en water een belemmerend effect hebben op het ontlenen van gegevens aan luchtfotografie.

2.10.4 INVENTARISATIE, SELECTIE EN INTERPRETATIE VAN HET GEHANTEERDE BEELDMATERIAAL

Voor dit onderzoek is er door ECG een inventarisatie uitgevoerd van beschikbare luchtopnamen in de luchtfotocollecties van Wageningen University (WUR) en de Topografische Dienst te Zwolle (TOPO). De collecties van de *National Collection of Aerial Photography* (NCAP) en het *Laurier Military History Archive* (LMHA) te Waterloo (Canada) zijn vanwege de coronacrisis gesloten. In totaal zijn er acht luchtfoto's geïnterpreteerd op indicaties van oorlogshandelingen.

In onderstaande *tabel 4* zijn de opnamen beschreven welke voor de luchtfoto interpretatie zijn gebruikt.³³ De waargenomen indicaties zijn opgenomen in de overzichtstabel van *Paragraaf 2.11*.

NR.:	DATUM:	SORTIE NR.:	BEELDNUMMER(S):	SCHAAL:	ARCHIEF:	AANTAL:
1	1939	Grebbein	1733; 1734	10.000	WUR	2
2	17-06-1941	T108	42	45.000	N.V.T. ³⁴	1
3	14-01-1945	4-1618	4112; 4113	10.800	WUR	2
4	22-01-1945	4-1662	4151; 4152	10.800	WUR	2
5	23-03-1945	4-2103	3086; 3087	7.600	WUR	2
6	12-05-1945	16-2171	2056	30.000	WUR	1

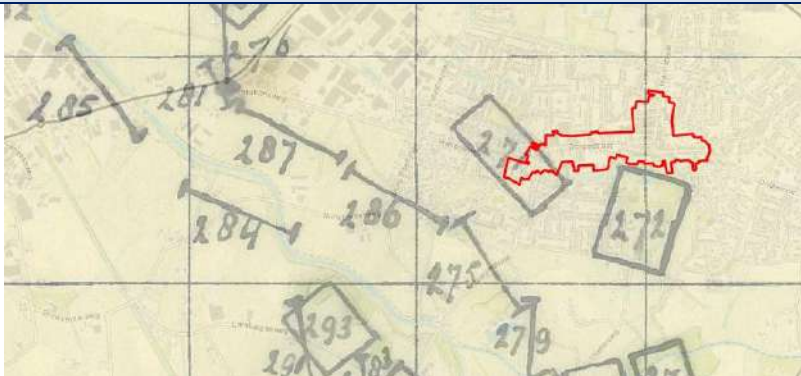
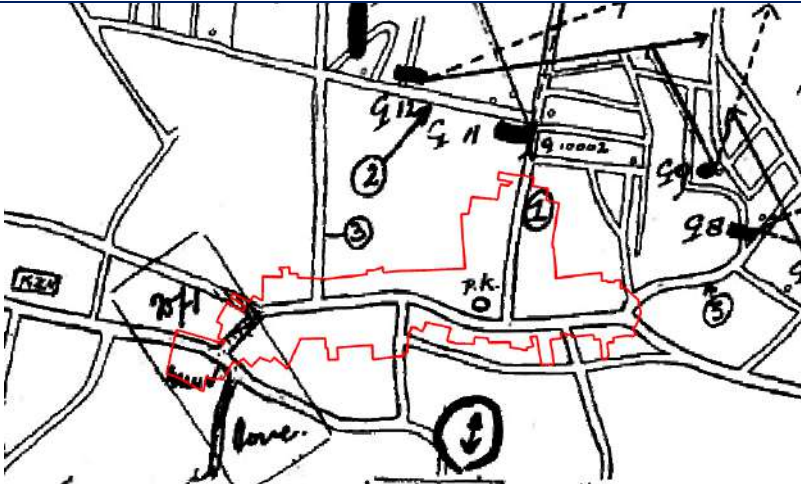
Tabel 4: Selectietabel van de beschikbare, bewerkte en geanalyseerde luchtfoto's ten behoeve van het onderzoek 'Herinrichting centrumgebied Scherpenzeel'.

³³ Bij de selectie van luchtfoto's is rekening gehouden met: opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit van het fotobeeld en de schaal.

³⁴ De betreffende luchtopname is in lage kwaliteit aangeleverd door de opdrachtgever.

2.11 OVERZICHTSTABEL OORLOGSHANDELINGEN UIT LITERATUUR, ARCHIEFMATERIAAL EN LUCHTFOTO'S

In navolgend overzicht zijn de gegevens opgenomen welke zijn achterhaald uit hiervoor opgesomde geraadpleegde literatuur, archieven en luchtopnamen. In de tabel worden de locatie beschrijvingen nader getoetst op verificatie, herleidbaarheid en relevantie tot het onderzoeksgebied. De indicaties die naar een exacte locatie binnen het onderzoeksgebied herleidbaar zijn, zijn weergegeven op de indicatiekaart in *tekening 180-020-TE-16* in *Bijlage 7*.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:
DATUM:	SORTIE NR.:	SCHAAL (1:x):	BEELDNUMMER(S):	BESCHRIJVING:
1939	Grebbelinie	10.000	1733; 1734	De luchtopnamen tonen de vooroorlogse situatie van het onderzoeksgebied en zijn omgeving.
Vooroorlogs		 Omschrijving: Vuurplan 4^e regiment artillerie, 11 april 1940. Aanvalsdoelen 271 en 272 bevinden zich in en direct bij het onderzoeksgebied. Bron: NIMH, 409, inv. nr. 505052.		De indicatie duidt op een vuurplan waarop twee potentiële doelen zijn aangegeven die zich in en direct bij het onderzoeksgebied bevinden. De indicatie is voor het onderzoek derhalve contextueel van aard.
Meidagen 1940	'Het voorterrein [van de Grebbelinie] zou door de inundatie en de antitankgrachten een verrassingsaanval voorkomen. (...) Op plaatsen waar het voorterrein droog bleef, zou men dit nadeel enigszins compenseren door de zogenaamde "voorposten", die de eerste stoot moesten opvangen. (...) Oorspronkelijk had men voor de bezetting der voorposten om Scherpenzeel, door het 15e Reg. Infanterie te verdedigen, 2 compagnieën geweerchutters (tirailleurs) en 2 secties zware mitrailleurs bestemd. Dit werd teruggebracht tot één compagnie tirailleurs en één sectie zware mitrailleurs.'³⁵	 Omschrijving: Weergave van de voorposten in Scherpenzeel. De G-nummers tonen de locaties van Nederlandse stellingen bij het onderzoeksgebied. Bron: K. Cramer, <i>De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940</i> (tweede druk; Veenendaal 1985) 60-61.		De indicatie duidt op de aanwezigheid van Nederlandse stellingen in de omgeving van het onderzoeksgebied. De meest nabijgelegen stelling bevond zich op de hoek van de tegenwoordige Marktstraat en Eikenlaan. Vanwege de relatief grote afstanden van de stellingen tot het onderzoeksgebied wordt geen verdacht gebied afgebakend. De indicatie is contextueel van aard.
10-05-1940	De bevolking van Scherpenzeel wordt geëvacueerd. ³⁶			De indicatie duidt op de evacuatie van de bevolking van Scherpenzeel. De indicatie is contextueel van aard.
11-05-1940		Verslag van J. Th. Roelofs 'Wij begonnen in te schieten richting Scherpenzeel en Renswoude. Door de infanteriecommandanten werd artilleriesteun op allerlei plaatsen gevraagd, en toen volgde van ons het ene na het andere salvo.'³⁷		De indicatie duidt op artilleriebeschietingen op de omgeving van Scherpenzeel. Op basis van de omschrijving kan geen exacte locatie van inslagen worden herleid. De indicatie is voor het onderzoek contextueel van aard.

³⁵ K. Cramer, *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985) 14-15.

³⁶ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 41-42.

³⁷ Verslag van J. Th. Roelofs, 6 april 1990, bladzijde 84, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505064.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:
12-05-1940	‘Om één uur werd door Duitse artillerie ingeschoten op de kerktoeren (...) Toen luitenant Klawer zich bevond op de commandopost in de tuin van Huize Royaards om de Duitse stafkaarten af te geven, begon om 3 uur ’s middags een hevige Duitse artilleriebeschieting. (...) De granaten vielen grotendeels over de stellingen van de voorposten in het centrum van Scherpenzeel. (...) Soldaat F. Kamps aan de Holleweg begreep niet, waarom hij moest terugtrekken: “De duur van de beschieting kan ik me niet meer herinneren; wel dat granaten bij de kerktoeren in Scherpenzeel kwamen. (...)’³⁸ ‘Het dorp [Scherpenzeel] wordt getroffen door artillerievuur.’³⁹	Verslag commandant 1^e compagnie van le bataljon van 15^e regiment infanterie ‘(...) toen de eerste granaten over ons heen suisd en in Scherpenzeel terecht kwamen. De duur van die beschieting kan ik mij niet meer herinneren. We hadden er totaal geen last van, schijnbaar hadden de Duitsers de kerktoeren van Scherpenzeel als mikpunt genomen, want elke granaat kwam, zover wij konden waarnemen, in het dorp tot ontploffing.’⁴⁰ ‘±13.00: de vijand schiet in op de toren van Scherpenzeel. (...) ±18.00: Scherpenzeel wordt beschoten, waarbij vooral het oostelijk deel van het dorp en hier en daar opstellingen getroffen worden.’⁴¹		De indicatie duidt op Duitse artilleriebeschietingen op Scherpenzeel. De granaten vielen over de Nederlandse stellingen heen en zouden in het centrum van Scherpenzeel zijn neergekomen, waardoor de indruk ontstond dat de kerktoeren als mikpunt werd gehanteerd. Het centrum van Scherpenzeel, inclusief de kerktoeren, bevinden zich in het onderzoeksgebied. De indicatie is derhalve relevant voor het huidige onderzoek.
		Verslag van gebeurtenissen bij staf 4^e regiment artillerie ‘In de namiddag had ook een aanval op de voorposten in het vak van 15 regiment infanterie plaats, waarop verschillende vuren werden afgegeven.’⁴² Gevechtsberichten Staf III – 4 regiment artillerie ‘19.35. Van commandant 15 regiment infanterie: “Gereed stellen op vuur 271”.’⁴³ Gevechtsberichten 2 – III – 4 regiment artillerie ‘19.37 Commando: Gereedstellen op vuur 271.’⁴⁴		De indicatie duidt op het gegeven dat Nederlandse artillerie gereed moest worden gesteld op vuurdoel 271, dat zich voor een deel in het onderzoeksgebied bevond. Er zijn geen gegevens bekend dat het doelwit ook daadwerkelijk werd beschoten. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
13-05-1940	‘Om half één ’s middags kwam het inleidend vuur van de Duitse artillerie. Gelukkig lag het 100 à 200 meter achter de stellingen van de voorposten, die door de twee groepen van Hoste, Pesch en Klawer vanaf 10.00 uur weer waren bezet [G11 en G12]. Toen het Duitse vuur langzamerhand dichterbij de stellingen viel, besloot luitenant Klawer met beide groepen meer naar voren te gaan naar een onbezette stelling. (...) Ze zagen op ongeveer 300 meter afstand de Duitsers langs en naast de Barneveldseweg [Marktstraat/Renessersteeg] naderen. Zij gingen daarop achter de stellingen en vluchtten naar de gasfabriek. Daar werden zij onder vuur genomen door de Duitsers, die blijkbaar via de Oude Barneveldseweg Scherpenzeel binnen waren getrokken.’⁴⁵ “’s Middags komt er inleidend vuur van de Duitse artillerie. Dan rukken de Duitse troepen op en proberen de voorposten te bezetten. (...) Dezelfde morgen worden de militairen van de voorposten rond Scherpenzeel met grote moeite teruggestuurd naar hun stellingen. De Duitsers naderen via de Smidssteeg (Willaerlaan), Barneveldsestraat en Oude Barneveldseweg. Terwijl het dorp brandt, worden voorposten omsingeld en moeten de militairen zich overgeven.’⁴⁶			De indicatie duidt ten eerste op Duitse beschietingen met artillerie op de omgeving van Scherpenzeel. De granaten vielen 100 à 200 meter achter stellingen G11 en G12 aan de Eikenlaan. Het exacte inslagengebied kan middels de omschrijving niet worden vastgesteld. De indicatie is voor het onderzoek derhalve contextueel van aard. De indicatie duidt tevens op infanteriegevechten bij de gasfabriek. Deze bevond zich op ruim 200 meter afstand van het onderzoeksgebied. De indicatie is niet naar het onderzoeksgebied herleidbaar en wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
	‘Uit de gesprekken van de Duitsers had Klawer begrepen dat er een compagnie oprukte langs de Smidssteeg (Willaerlaan) en één via de Oude Barneveldseweg. Luitenant Klawer antwoordde dat ze, als ze bij de Witte Holevoet [Holevoetplein 282] aan zouden komen, zouden merken dat ze niet verder konden	Bevelen van de staf van het 4e regiment artillerie ‘I-19 R.A. blijft in stelling, vuurt de vuren 271 en 275 op de wijze als voren bepaald. (...) Alle munitie verschieten.’⁴⁸ Verslag van de commandant van de le afdeling van het 19^e regiment artillerie		De indicatie duidt op Nederlandse artilleriebeschietingen op vuurdoel 271, dat zich voor een deel in het onderzoeksgebied bevond. Ook de beschoten molen bevond zich binnen de contouren van dit vuurdoel. Er zouden ongeveer 1.200 projectielen op dit doel alsmede

³⁸ K. Cramer, *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985) 85-87.

³⁹ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 55.

⁴⁰ Verslag van de commandant van de 1^e compagnie van het 15 regiment infanterie, bladzijde 4, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505008.

⁴¹ Verslag van de commandant van de 1^e compagnie van het 15 regiment infanterie, 12 juni 1941, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505008.

⁴² Verslag van de gebeurtenissen bij Staf 4 R.A. (D.A.C.-II Div.) gedurende de dagen 10 t/m 14 mei 1940, 21 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505053.

⁴³ Gevechtsberichten Staf III – 4 R.A. (vervolg op blad 1), 12 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505061.

⁴⁴ Gevechtsberichten 2 – III – 4 R.A., 12 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505061.

⁴⁵ K. Cramer, *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985) 100.

⁴⁶ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 55-56.

⁴⁸ Bevel van de staf van het 4^e regiment artillerie, 13 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505053.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:
	oprukken. Hij hoopte op Hollands concentratievuur en dit werd daar inderdaad om 3 uur 's middags afgegeven. Er ontstond daar toen grote verwarring onder de Duitsers, die daar met enige honderden waren samengekomen. ⁴⁷	'K.100 (= I-19 R.A.) blijft in stelling. Vuur de vuren 271 en 275 op de wijze als tevoren bepaald. (...) Alle munitie verschooten.'⁴⁹ Dagboek te velde van de 2^e batterij van de Ie afdeling van 19^e regiment artillerie (...) zodat omstreeks 21.30 het nieuwe doel 271 geopend kon worden. Op elk der 2 afstanden werden telkens 2 schoten per stuk gelost in zo hoog mogelijk tempo. (...) Omstreeks 1.00 werd overgegaan op doel 275.'⁵⁰ Verslag van de commandant van de 2^e sectie van 1-I-15 R.I 'Daar ik uit hun gesprekken had opgemaakt, dat er zowel links als rechts, nog meer troepen van hen waren en ik dacht dat deze dan zouden oprukken langs de Smidssteeg en de oude Barneveldse weg elk vermoedelijk met een compagnie, heb ik gezegd dat als zij bij de Witte Holevoet aangekomen zouden zijn, zou merken dat verder voorwaarts gaan onmogelijk was. Ik hoop dat, als deze drie onderdelen daar aangekomen zouden zijn, ons concentratievuur afgegeven zou worden. (...) Om 15.00 uur is daar inderdaad het concentratievuur afgegeven.'⁵¹ Gevechtsberichten van de commandant van het IIe bataljon van 15 R.I. '16.00 Mortiervuur aangevraagd op de molen in Scherpenzeel.'⁵² Verslag P.H. Nillesen 'Toen wij vanuit onze stellingen de moffen rond en in de molen zagen lopen, moesten wij de molen in brand schieten want deze was een mooie uitkijkpost voor de moffen. Dit lukte dan ook betrekkelijk vlug al was het inmiddels donker geworden toen de molen in lichte laaien stond. De gehele molen was een vuurzee, zelfs de puntjes van de 4 wieken branden als fakkels.'⁵³		op vuurdoel 275 zijn verschoten. De indicatie is relevant voor het onderzoek.
14-05-1940		Verslag van de commandant van de Ie afdeling van het 19^e regiment artillerie 'Deze 2^e helft van de batterijbezetting bleef tot 3.45 in de stelling doorvuren op de vuren 271 en 275, maakte toen de vuurmonden onklaar door een schop zand in de loop, een projectiel zonder buis kardoos en met lang aftrektouw af te vuren. ±1200 projectielen zijn verschoten.'⁵⁴		De indicatie duidt op Nederlandse artilleriebeschietingen op vuurdoel 271, dat zich voor een deel in het onderzoeksgebied bevond. Er zouden ongeveer 1.200 projectielen op dit doel alsmede op vuurdoel 275 zijn verschoten. De indicatie is relevant voor het onderzoek.
1940 Oorlogsschade	'Mevrouw J.H.A. Beeke uit Veenendaal is een van de eersten, die op weg van Baarn naar Veenendaal, door de drie dorpen komt. In haar dagboek schrijft ze: "In Scherpenzeel zagen we de uitwerking van de oorlog in al z'n volheid. (...) Zwartgeblakerde en stukgeschoten huizen, ingezakte daken, straten vol glas en totaal geen mens te bekennen. De pas gerestaureerde kerk had stukgeschoten ramen. De straten vertoonden veel gaten veroorzaakt door het schieten.'⁵⁵ 'G.H. Stotijn: "De noordkant van de Dorpsstraat, van de Grote Kerk tot en met de Oude Eierhal, was geheel met de grond gelijk gemaakt. Hotel De prins, waar Job van Ekris ook zijn boerderij had, was een ruïne, evenals het merendeel van de huizen tot en met de Oude Eierhal. Bij het Oosteinde steken we de straat over en lopen weer terug richting kerk. Alle huizen zijn daar zwaar beschadigd en een enkel huis verbrand. Dakpannen, glas en puin liggen her en der over de stoep en straat verspreid en de gordijnen waaien uit de ramen. We lopen de kerk voorbij en zien	Overzicht verwoestingen door oorlogshandelingen 1940 In het digitale archief van Vereniging "Oud-Scherpenzeel" is een kaart met verwoestingen als gevolg van de oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 opgenomen. Op de kaart, die het volledige onderzoeksgebied dekt, wordt onderscheid gemaakt tussen panden die onherstelbaar zijn verwoest, zwaar beschadigd, licht beschadigd en panden waar sprake is van glas- en panschade.⁵⁷ De kaart is weergegeven in <i>tekening 180-020-TE-05 in Paragraaf 2.11.1.</i> Schadeformulieren gemeente Scherpenzeel Als gevolg van de oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn in het Gemeentearchief Ede veel opgaven van schade door bewoners aangetroffen. Een overzicht van de schadeopgaven is in <i>Bijlage 1</i> opgenomen. Bij de opgave staat indien bekend de schadeoorzaak vermeld. Uit de gegevens blijkt dat verspreid over het onderzoeksgebied panden als gevolg van direct artillerievuur waren verwoest.		De indicatie duidt op vernielingen van panden en straten als gevolg van oorlogshandelingen in de meidagen van 1940. Op basis van de omschrijvingen en de kaart kan worden gesteld dat vrijwel het hele dorpscentrum van Scherpenzeel schade opliep als gevolg van beschietingen. Het is vaak niet bekend welke individuele panden treffers van granaatinslagen te verduren kregen en welke panden bijvoorbeeld door brand schade opliepen. De indicatie is relevant voor het onderzoek.

⁴⁷ K. Cramer, *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985) 100-101.

⁴⁹ Kort verslag omtrent de verrichtingen van I-19 R.A., 18 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505025.

⁵⁰ Dagboek te velde 10-14 mei 1940 2-I-19 R.A., Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505026.

⁵¹ Verslag van de commandant van de 2^e sectie van 1-I-15 R.I. De reserve 1^e luitenant der Infanterie M.J. Klawer, 1984, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505008.

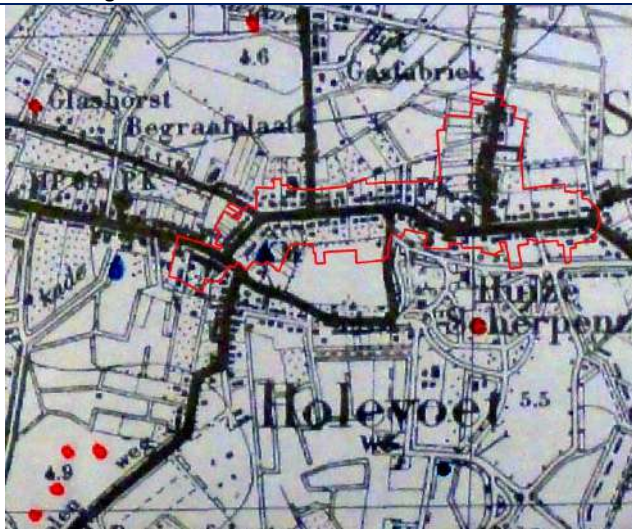
⁵² Gevechtsberichten door de waarnemend bataljon commandant van IIe bataljon van de 15^e Regiment Infanterie, 7 juni 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505012.

⁵³ Verslag P.H. Nillesen, 1 september 1984, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505012.

⁵⁴ Kort verslag omtrent de verrichtingen van I-19 R.A., 18 mei 1940, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940, inv. nr. 505025.

⁵⁵ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 58.

⁵⁷ Vereniging "Oud Scherpenzeel", 'Historische kaarten' <<https://oudscherpenzeel.nl/digitaal-archief/historische-kaarten/>> [geraadpleegd juni 2020].

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:						
	dan links de motor- en rijwielherstelplaats van de gebr. Schuur, alsmede het gemeentehuis, de kleuterschool, het huis van burgemeester Hoytema van konijnenburg en tenslotte het huis van Bakker, die alle aan de oorlogshandelingen ten prooi waren gevallen. Rechts kijkend, waar nu de Lindenlaan is, zijn de boerderij van Tinus Blanken, de zaak van loodgieter Berendse en nog een of twee huizen in een puinhoop veranderd. Overal in het dorp hangt een penetrante geur van verbrand hout. De stilte is een anticlimax. Tegenover de textielfabriek “De Driekleur” ligt het postkantoor in puin. Verderop de slagerij van Inkenhaag, het huis van de dames Lagerweij en wie daar nog meer woonden, alles is in een puinhoop veranderd. We passeren de Glashorsterdijk, waar de Dorpsstraat een bocht naar links maakt en we hopen dat we nu toch het ergste gehad hebben. Maar niets is minder waar. Ook hotel “De Holevoet”, van waaruit mijn vader in 1917 zijn dierenartspraktijk startte, was evenals de omringende huizen in puin veranderd; het huis van H. Valkenburg, de kapperszaak van Jaap Breek, de winkel en het woonhuis van mej. J. Valkenburg en het huis waar de weduwe C. Valkenburg met haar zoons Cees en Karel woonden.”⁵⁶									
1940	 Omschrijving: Rood: Niet gesprongen Duitse projectielen. Blauw: Niet gesprongen Nederlandse projectielen.	Commissie van Proefneming Ede (Scherpenzeel): 1x brisantgranaat van 10,5 houwitser (Duits) Ede (Scherpenzeel): 2x brisantgranaat van 15cm? (Duits) Ede (Scherpenzeel): 3x brisantgranaat van 12 lang (Hollands) Ede (Scherpenzeel: 7x ei handgranaat nr. 1 (Hollands)⁵⁸ Scherpenzeel: 1x brisantgranaat van 12 staal (Hollands) Scherpenzeel: 1x brisantgranaat van 7 veld (Duits) Scherpenzeel: 1x handgranaat (Duits) Scherpenzeel: 1x granaatkartets van 12 staal (Hollands) Scherpenzeel: 1x brisantgranaat van 12 houwitser (Hollands) Scherpenzeel: 1x lading 4 van 12 houwitser (Hollands)⁵⁹ Scherpenzeel: 2x brisantgranaat van 12 houwitser (Hollands) Scherpenzeel: 1x brisantgranaat van 10 veld (Duits) Scherpenzeel: 2x handgranaat (Duits)⁶⁰ Scherpenzeel: 3x brisantgranaat van 15 houwitser (Hollands)⁶¹		De indicatie duidt op het achterblijven van munitie na de meidagen van 1940. De lijst bevat meldingen van infanterie- en artilleriemunitie van zowel Nederlandse als Duitse komaf. Uit de kaart blijkt dat op één locatie binnen het onderzoeksgebied Nederlandse munitie is gemeld. De indicatie is derhalve relevant voor het onderzoek.						
DATUM:	SORTIE NR.:	SCHAAL (1:x):	BEELDNUMMER(S):	BESCHRIJVING:						
17-06-1941	T-108	45.000	42	Op de betreffende luchtopname zijn in en in de omgeving van het onderzoeksgebied de gevolgen van de artilleriebeschietingen in mei 1940 waarneembaar. Op verschillende plaatsen binnen het onderzoeksgebied zijn witte vlekken waarneembaar op locaties waar eerst panden stonden. Vanwege de slechte kwaliteit van de luchtopname is het niet mogelijk om individuele schadegevallen waar te nemen. De locaties waar op grotere schaal huizen zijn verdwenen, zijn in <i>tekening 180-020-TE-06</i> in <i>Paragraaf 2.11.1</i> weergegeven. <table><tr><th colspan="2">Niveau van betrouwbaarheid</th></tr><tr><td>Waarschijnlijk</td><td>Mogelijk</td></tr><tr><td>✓</td><td></td></tr></table>	Niveau van betrouwbaarheid		Waarschijnlijk	Mogelijk	✓	
Niveau van betrouwbaarheid										
Waarschijnlijk	Mogelijk									
✓										

⁵⁶ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 61-65.

⁵⁸ Opruimingsstaat no. 5, 14 juni 1940, Nationaal Archief, 2.13.210 Ministerie van Defensie: Commissie van Proefneming, inv. nr. 23.

⁵⁹ Opruimingsstaat no. 34, 17 juli 1940, Nationaal Archief, 2.13.210 Ministerie van Defensie: Commissie van Proefneming, inv. nr. 23.

⁶⁰ Opruimingsstaat no. 67, 9 september 1940, Nationaal Archief, 2.13.210 Ministerie van Defensie: Commissie van Proefneming, inv. nr. 23.

⁶¹ Opruimingsstaat no. 128, 16 tot 20 december 1940, Nationaal Archief, 2.13.210 Ministerie van Defensie: Commissie van Proefneming, inv. nr. 23.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN		HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:						
Oktober 1944		Aangifte van schade Aangifte van schade aan diverse huisnummers van de Middenweg [Lindenlaan, ECG] als gevolg van een beschieting. Volgens een rapport was Middenweg 37 getroffen. In recapitulaties wordt gesproken over oorlogsschade aan arbeiderswoningen aan de Middenweg en Marktstraat. ⁶²			De indicatie duidt op een beschieting met boordwapens op woningen aan de Middenweg en Marktstraat, waaronder Middenweg 37. Dit adres bevindt zich buiten het onderzoeksgebied. De andere inslaglocaties kunnen middels de omschrijving en de luchtopnamen van 22 januari 1945 niet exact worden achterhaald. De indicatie wordt niet verder in het onderzoek meegenomen.						
06-10-1944	‘Vrijdagmorgen [6 oktober] schoten plotseling net boven ons vliegtuigen op de Eierhal. Allerlei huizen werden doorzeefd.’ ⁶³				De indicatie duidt waarschijnlijk op dezelfde beschieting als bovenstaande melding. De Eierhal bevond zich in het onderzoeksgebied. Middels de omschrijving en de luchtopnamen van 22 januari 1945 kunnen geen exacte inslaglocaties worden achterhaald. Ook is niet bekend wie de aanval heeft/hebben uitgevoerd. De directe omgeving van de voormalige Eierhal is naoorlogs flink op de schop gegaan. De indicatie wordt niet derhalve verder in het onderzoek meegenomen.						
25-12-1944	‘Op eerste kerstdag 1944 wordt aan het Oosteinde te Scherpenzeel een Duitse munitiekonvooi beschoten. Er is grote materiële schade.’ ⁶⁴				De indicatie duidt op een beschieting van een munitiekonvooi op Oosteinde. Middels de omschrijving en de luchtopnamen van 22 januari 1945 kunnen geen exacte inslaglocaties worden achterhaald. Slechts een summier gedeelte van Oosteinde bevindt zich in het onderzoeksgebied. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.						
DATUM:	SORTIE NR.:	SCHAAL (1:x):	BEELDNUMMER(S):		BESCHRIJVING:						
14-01-1945	4-1618	10.800	4112; 4113		Op de betreffende luchtopnamen zijn geen relevante waarnemingen gedaan. In de tuinen van de panden binnen de contouren van het onderzoeksgebied zijn op grote schaal niet-definieerbare verstoringen gedaan. Deze kunnen niet aan oorlogshandelingen worden gekoppeld.						
22-01-1945	4-1662	10.800	4151; 4152								
06-02-1945			2nd TAF <i>‘Spitfires. A/C 8. Sqn/Wing 302/131. 7 Barges at E.4589 attacked with 8 x 250. 6 Barges at V.1236 attacked with 8 x 250. No hits claimed.’</i> ⁶⁵ No. 302 Squadron <i>‘Operational DD.566 was the only one today. This was armed recce in area X. Special attention to V. sites in that area. Bombs were dropped at E4589, on 7 barges, near misses seen. Operational hours 15 hr 40 min. Sorties 8. Non operational hours 18.00 Sorties 14.’</i> ⁶⁶		De indicatie duidt op een bombardement met 8x 250lbs brisantbommen op binnenschepen in kaartvierkant QE4589. Een deel van het onderzoeksgebied bevindt zich eveneens binnen dit kaartvierkant. Er was gedurende de oorlogsjaren en ook tegenwoordig binnen het genoemde kaartvierkant echter geen vaarwater voor schepen aanwezig. Op de luchtopnamen van 23 maart 1945 zijn in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied geen kraters van afwerpmunitie waargenomen. Waarschijnlijk is het verkeerde kaartvierkant omschreven. De indicatie wordt niet verder in het onderzoek meegenomen.						
DATUM:	SORTIE NR.:	SCHAAL (1:x):	BEELDNUMMER(S):		BESCHRIJVING:						
23-03-1945	4-2103	7.600	3086; 3087		Op de betreffende luchtopnamen zijn langs de Eikenlaan en ten oosten daarvan stellingen waargenomen. Deze bevinden zich op ruim honderd meter afstand van het onderzoeksgebied en worden derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen. <table><tr><th colspan="2">Niveau van betrouwbaarheid</th></tr><tr><td>Waarschijnlijk</td><td>Mogelijk</td></tr><tr><td>✓</td><td></td></tr></table>	Niveau van betrouwbaarheid		Waarschijnlijk	Mogelijk	✓	
Niveau van betrouwbaarheid											
Waarschijnlijk	Mogelijk										
✓											

⁶² Correspondentie betreffende herstel oorlogsschade Marktstraat en Middenweg, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1241.

⁶³ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 131.

⁶⁴ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 126.

⁶⁵ 2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: Jan.- Feb., The National Archives, AIR 37 Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Air), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports, inv. nr. 717.

⁶⁶ Operations Record Book of No. 302 Polish Squadron, 6 February 1945, The National Archives, AIR 27 Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons, inv. nr. 1662.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:
27-03-1945			Defence Overprint Op een <i>Defence Overprint</i> van 27 maart 1945 zijn in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied geen verdedigingswerken ingetekend. ⁶⁷	Volgens de <i>Defence Overprint</i> bevinden zich in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied geen verdedigingswerken. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
19-04-1945			11th Royal Scots Fusiliers, Message Form <i>‘Civilian reports. Light gun (calibre unknown) at 460895.’</i> ⁶⁸	De indicatie duidt op de aanwezigheid van een wapenopstelling bij coördinaat 460895. Dit verwijst naar de omgeving van de kruising van de Marktstraat met de Eikenlaan. De wapenopstelling is op de luchtopnamen van 23 maart 1945 waarneembaar. Vanwege de grote afstand tot het onderzoeksgebied wordt de indicatie niet verder in het onderzoek meegenomen.
20-04-1945 21-04-1945 25-04-1945	In zijn dagboek maakt G.H. Stotijn [Marktstraat 68] meerdere malen melding van het inslaan van enkele granaten in de omgeving van zijn huis en in het dorp. ⁶⁹			De indicatie duidt op granaatinslagen in Scherpenzeel. Op basis van de omschrijvingen, die lijken te duiden op kleinschalige beschietingen, kunnen geen exacte inslaglocaties in het onderzoeksgebied worden bepaald. De indicaties worden derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
22-04-1945	G.H. Stotijn en A.C. Woldringh-Renes maken in hun dagboeken melding van het opblazen van de kerktoeren. Volgens Stotijn is de kerk grotendeels vernield en zijn de huizen in de omgeving gehavend. ⁷⁰	Rapport oorlogsschade Opgave van schade aan het gemeentehuis (Dorpsstraat A56) als gevolg van het opblazen der dorpstoren op 22 april 1945. ⁷¹		De indicatie duidt op het opblazen van de kerktoeren van Scherpenzeel. Er zijn geen aanwijzingen dat hierdoor rondgeslingerde explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
			11th Royal Scots Fusiliers, Message Form <i>‘Civilian reports. (...) Tellermines on road and verges at 462902 spaced 2 yards apart – believed mines laid from this point to Scherpenzeel 4589 along road.’</i> ⁷²	De indicatie duidt op de mogelijke aanwezigheid van mijnen langs de weg van coördinaat QE462902 (ten noorden van het onderzoeksgebied) tot Scherpenzeel in kaartvierkant QE4589. Dit zou betekenen dat de mijnen langs de Marktstraat zouden liggen. Op basis van de omschrijving kan de exacte locatie van de mijnen niet worden achterhaald. Daarnaast is er sprake van een enkele bron, die niet door andere bronnen wordt bevestigd, waarin met <i>“believed”</i> lijkt te worden aangegeven dat de burger niet zeker is van de indicatie. De indicatie wordt niet verder in het onderzoek meegenomen.
23-04-1945			11th Royal Scots Fusiliers, War Diary <i>‘Brigade “O” Group Battalion to move forward to occupy positions NE of Scherpenzeel 4689 to conform with 1st Canadian Division on right.’</i> ⁷³	De indicatie duidt op de aanwezigheid van de <i>11th Royal Scots Fusiliers</i> ten noordoosten van het onderzoeksgebied. De indicatie is voor het onderzoek contextueel van aard.
24-04-1945	‘Door G.H. Stotijn, dierenarts te Scherpenzeel. “(...) Dan beginnen ze met een mitrailleur de lege Marktstraat af te vuren, omdat ze, naar het schijnt, een paar Duitsers bij de kerk zien lopen. (...) Na enige tijd trekt de patrouille terug.’ ⁷⁴		11th Royal Scots Fusiliers, Message Form <i>‘Civilian Reports. (...) 8 Boche encountered by Spearhead patrol in area 459895 – short fight as our patrol withdrew – no casualties.’</i> ⁷⁵	De indicatie duidt op een beschieting met infanteriemunitie in de Marktstraat. Er zijn geen aanwijzingen dat als gevolg hiervan explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven.
26-04-1945	‘Door G.H. Stotijn, dierenarts te Scherpenzeel. “(...) Op onze wandeling van 8 tot 9 horen wij, dat vier granaten in de Marktstraat zijn ingeslagen, waarbij een huis werd beschadigd en er een begin van brand te zien was.’ ⁷⁶			De indicatie duidt op het inslaan van vier granaten in de Marktstraat. De exacte inslaglocaties zijn op basis van de omschrijving en de luchtopnamen van 12 mei 1945 niet herleidbaar. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.

⁶⁷ 387 Ede, Holland: Defence Overprint, 27 maart 1945, Library and Archives Canada, RG24M 1997-02033-5 Cartographers Collection, inv. nr. 5082972.

⁶⁸ Message Form 11 Royal Scots Fusiliers, 19 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 5265.

⁶⁹ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 147.

⁷⁰ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 128, 147.

⁷¹ Rapport oorlogsschade aan het gemeentehuis, 28 oktober 1947, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1149.

⁷² Message Form 11 Royal Scots Fusiliers, 22 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 5265.

⁷³ War Diary of 11th Bn Roy Scots Fusiliers, 23 April 1945, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 5265.

⁷⁴ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 147.

⁷⁵ Message Form 11 Royal Scots Fusiliers, 22 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 5265.

⁷⁶ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in ’t hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 149.

DATUM:	LITERATUUR:	NATIONALE ARCHIEVEN	INTERNATIONALE ARCHIEVEN	HERLEIDBAARHEID & RELEVANTIE ONDERZOEKSGBIED:
29-04-1945	'Door G.H. Stotijn, dierenarts te Scherpenzeel. "(...) 's Middags blazen de Duitsers toch nog onze molen op. Men heft mij gezegd, dat dit, evenals het opblazen van de toren, door Hollandse S.S.'ers is gebeurd. (De molen wordt door acht S.S.'ers met 25 landmijnen opgeblazen).'77	Schademelding Opgave van schade aan de Openbare Lagere school, plaatselijke ligging Holevoet 685, naar aanleiding van onder andere het exploderen van een in de nabijheid staande molen. ⁷⁸	147th Infantry Brigade, Message Form 'Rank lt. Mill at 455893 blown up 1300hrs. Mines. South and SW of school 453894' ⁷⁹	De indicatie duidt op het opblazen van de molen in Scherpenzeel, die zich in de directe omgeving van het onderzoeksgebied bevond. De molen zou middels landmijnen zijn opgeblazen. Er zijn geen aanwijzingen dat als gevolg hiervan rondgeslingerde explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
			HQ 49th Infantry Division, Intelligence Summary 'Anti Tank Positions (Without guns): 452893. Near road Woudenberg – Scherpenzeel 461897 Near road Barneveld – Scherpenzeel 465891 Near road Renswoude - Scherpenzeel' ⁸⁰	De indicatie duidt op een antitankpositie langs verschillende wegen bij Scherpenzeel. Op basis van de coördinaten zijn de posities niet naar een exacte locatie binnen het onderzoeksgebied herleidbaar. Op de luchtopnamen van 12 mei 1945 zijn de posities niet waarneembaar. Daarnaast staat in de omschrijving dat er geen wapens in de posities stonden. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
30-04-1945			HQ 49th Infantry Division, Message Form 'Civilians report mines south and south west of school 453894 and area farm ho 447890.' ⁸¹	De indicatie duidt op een mijnenveld ten zuiden en zuidwesten van coördinaat 447890. Op basis van de omschrijving kan geen exacte locatie worden herleid. Mogelijk wordt hiermee het mijnenveld uit <i>Paragraaf 2.9.2</i> bedoeld, doch dit kan niet met zekerheid worden vastgesteld. In verband met het ontbreken van een exacte locatie van de mijnen en het feit dat deze indicatie niet middels een tweede bron kan worden geverifieerd, wordt de indicatie niet verder in het onderzoek meegenomen.
DATUM:	SORTIE NR.:	SCHAAL (1:x):	BEELDDNUMMER(S):	BESCHRIJVING:
12-05-1945	16-2171	30.000	2056	De betreffende luchtopname is van zeer slechte kwaliteit. Er zijn geen relevante waarnemingen gedaan.
Naoorlogs		Schademelding Opgave van schade aan het gemeentehuis (Dorpsstraat A56) als gevolg van ingebruikneming door de Duitse Weermacht vanaf 1 oktober 1944. ⁸²		De indicatie duidt op schade aan het voormalige gemeentehuis als gevolg van inkwartiering door de Duitse Wehrmacht. Er zijn geen aanwijzingen dat als gevolg hiervan explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.
	'Op 6 juni krijgt men inkwartiering van een Canadees-Schots onderdeel, de "Cameron Highlanders of Ottawa", 561 militairen en 24 officieren. (...) Zij vertrekken op 28 oktober en worden afgelost door een ander Canadees onderdeel, de R.E.M.E. Zij blijven tot 17 december. In totaal zijn er acht maanden lang Canadezen in Scherpenzeel ingekwartierd geweest. In totaal gaat het om 1000 tot 1500 man.' ⁸³			De indicatie duidt op de aanwezigheid van Canadese soldaten in Scherpenzeel. Er zijn geen aanwijzingen dat als gevolg hiervan explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. De indicatie wordt derhalve niet verder in het onderzoek meegenomen.

Tabel 5: Overzichtstabel oorlogshandelingen/indicaties met verwijzingen naar (de omgeving van) het onderzoeksgebied.

⁷⁷ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 149.

⁷⁸ Aangifte van schade aan onroerende goederen, Archief Eemland, 505 Gemeentebestuur Woudenberg, 1944-1975, inv. nr. 841.

⁷⁹ Message Form 147 Infantry Brigade, 29 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 4403.

⁸⁰ Appendix "A" to 49 (WR) Infantry Division Intelligence Summary no. 137, 29 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 4230.

⁸¹ Message Form Main 49 (WR) Infantry Division, 30 April 1945, The National Archives, WO 171 War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War, inv. nr. 4230.

⁸² Aangifte van schade aan onroerende goederen, 8 december 1947, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1149.

⁸³ H.M. Woudenberg (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995) 152-153.

2.11.1 BEELDMATERIAAL AFKOMSTIG UIT LITERATUUR, ARCHIEVEN EN LUCHTOPNAMEN

Foto's situatie 1940

Figuur 7: Links: Witte Holevoet (voor) en molen (achter), Rechts: Marktstraat.

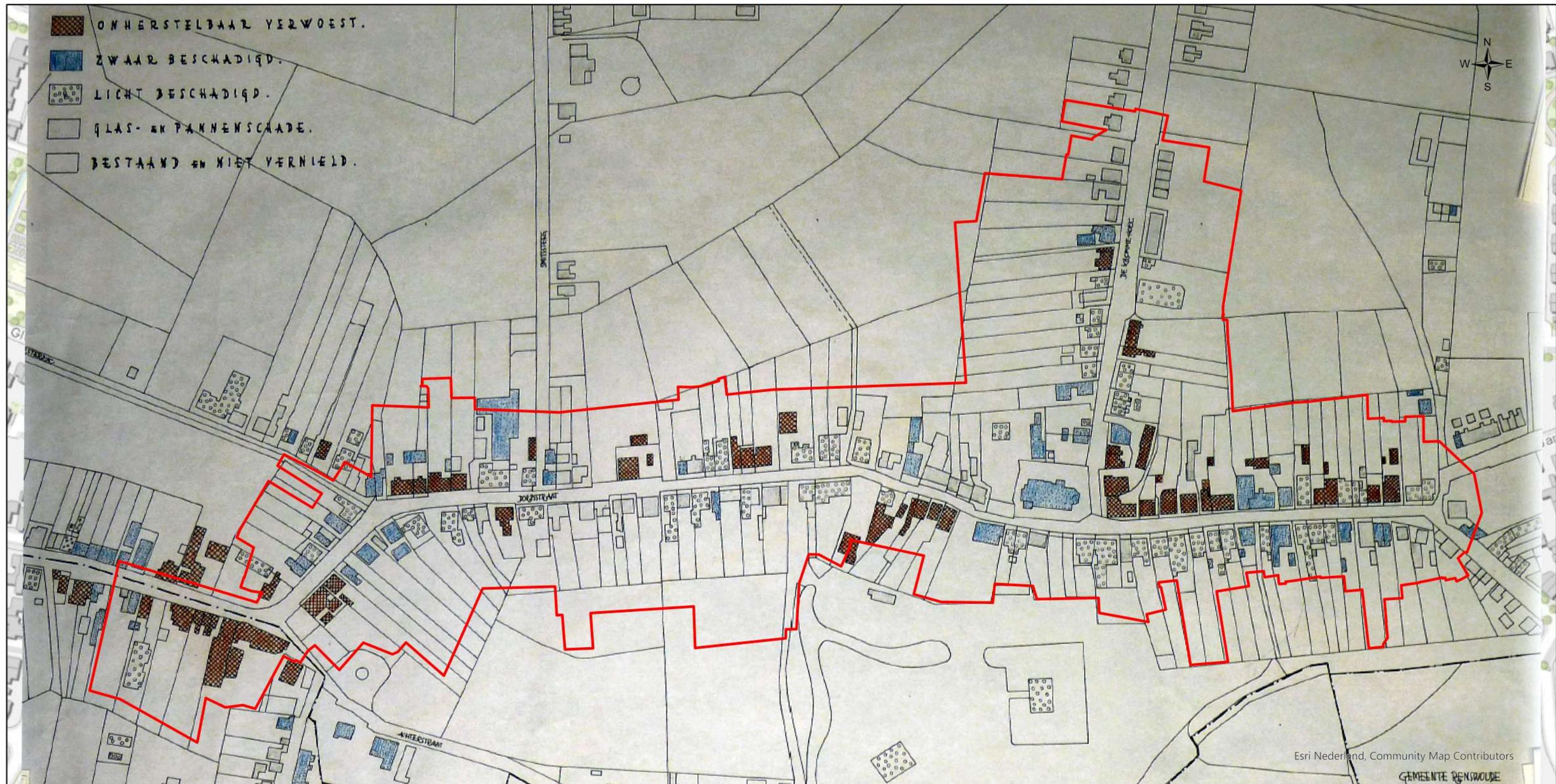
Bron: Woudenberg, Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog.

Figuur 8: hoek Marktstraat en Dorpsstraat (Plein 1940), Rechts: huidig plein voor oude gemeentehuis.

Bron: Woudenberg, Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog.

180-020 Overzicht verwoestingen door oorlogshandelingen 1940

Legenda
Onderzoeksgebied

Datum:
10 juli 2020

Schaal:
1:2.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-05

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

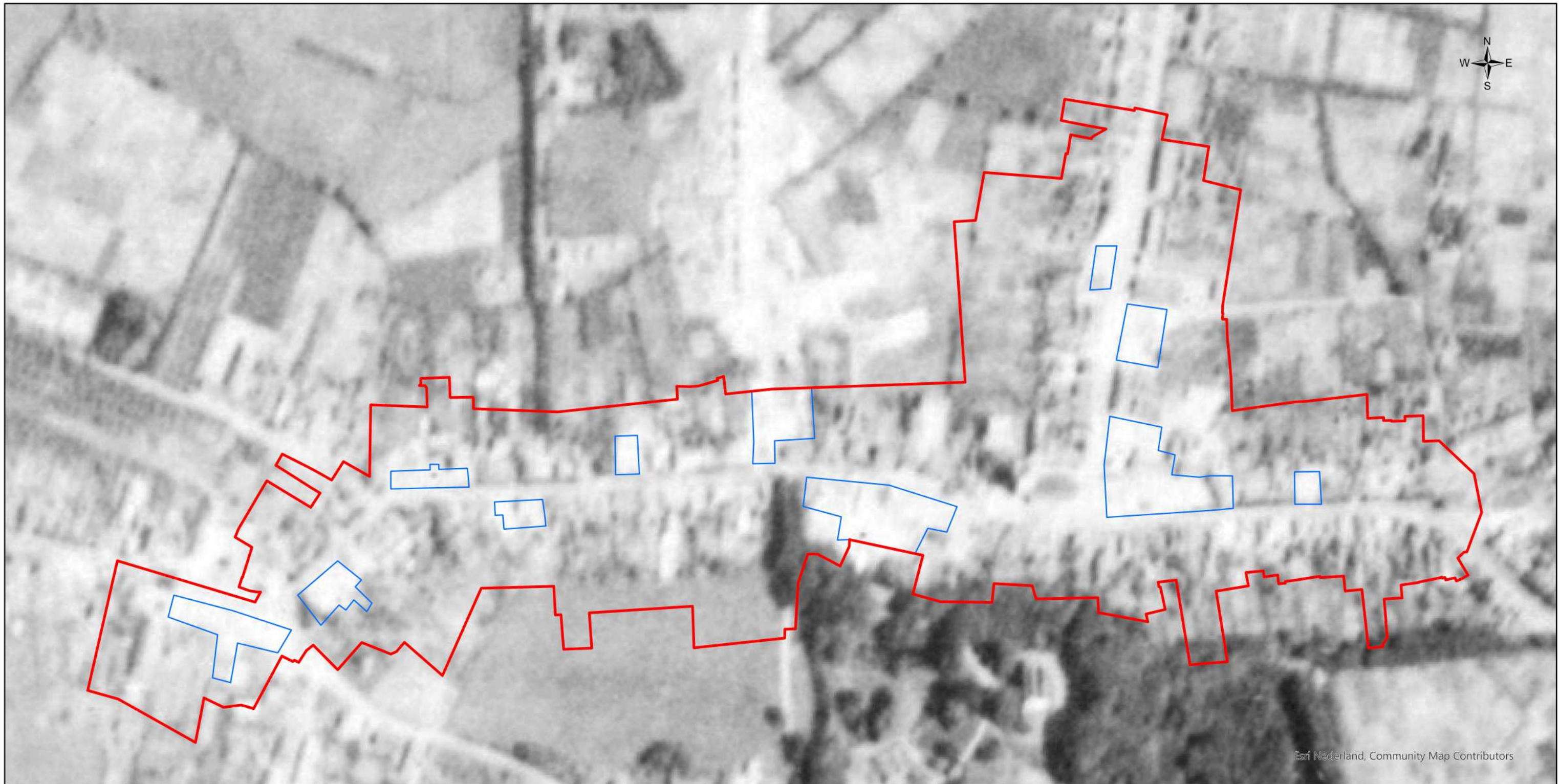
Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 25 50 100 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

- Legenda**
- Onderzoeksgebied
 - Indicaties
 - Grootschalige oorlogsschade

Datum:
7 juli 2020

Schaal:
1:2.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-06

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 25 50 100 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3 HET CONTRA-INDICATIE ONDERZOEK

In het onderzoeksgebied kunnen na de oorlog activiteiten hebben plaatsgevonden die de kans op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten kunnen beïnvloeden. Dit betreft bijvoorbeeld grondroerende werkzaamheden (zoals ontgravingen, de aanleg van wegen en watergangen, agrarische activiteiten, bouw van opstallen en andere grondroerende werkzaamheden) waarbij verondersteld mag worden dat bij deze werkzaamheden eventuele aangetroffen OO zijn gemeld en geruimd. Er kunnen activiteiten hebben plaatsgevonden waarbij grond is aangevoerd welke mogelijk OO bevatten (redepositie). Onder contra-indicaties worden ook opsporingswerkzaamheden door zowel de EOD (en haar voorgangers) en civiele opsporingsbedrijven verstaan.

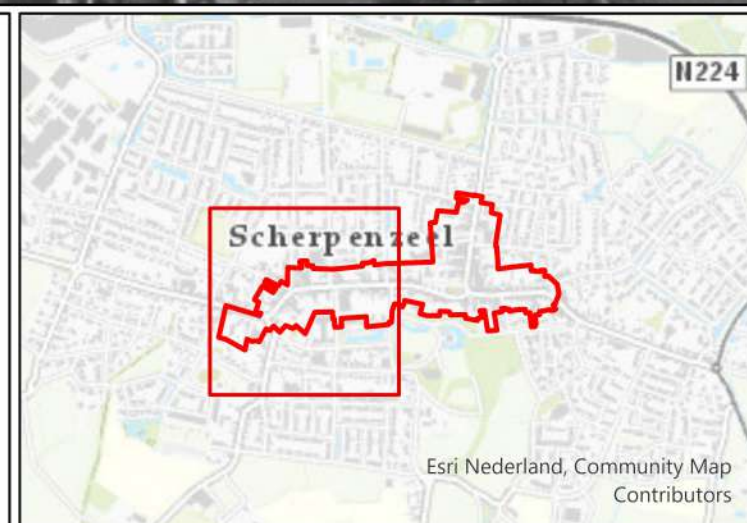
3.1 BEELDVERGELIJKING TEN BEHOEVE CONTRA-INDICATIE ONDERZOEK

Het vaststellen van grondroerende activiteiten gebeurt conform het gestelde in het WSCS-OCE, deels aan de hand van beeldvergelijking van satellietbeelden met luchtfoto's uit het tijdvak 1940-1945. Op de volgende pagina wordt een beeldvergelijking tussen huidige satellietbeelden en luchtopnamen van 23 maart 1945 getoond (*tekening 180-020-TE-07*).

De beeldvergelijking toont binnen het onderzoeksgebied diverse naoorlogse veranderingen. Zo ogen de reeds bestaande wegen in het onderzoeksgebied vernieuwd en zijn er in het onderzoeksgebied ook nieuwe wegen aangelegd, te weten Prinses Margrietlaan, Vijverlaan, Ben Goerionplein, Druivenkamp, Beukenlaan en Lijsterbeslaan. Plein 1940 is vernieuwd en ook langs de Beukenlaan zijn parkeerplaatsen gerealiseerd die er ten tijde van de Tweede Wereldoorlog nog niet waren. Tot slot zijn er naoorlogs panden gesloopt en is er in het onderzoeksgebied veel nieuwbouw gerealiseerd. In de volgende paragrafen zal nader bij deze werkzaamheden stil worden gestaan.

Aanvullend is middels een luchtopname uit 1971 eveneens een beeldvergelijking opgesteld.⁸⁴ De foto toont de situatie van het onderzoeksgebied ten tijde van het begin van het EOD-ruimingsregister (zie *Paragraaf 2.9.1*). Indien er nadien bij bodemroerende activiteiten OO zouden zijn aangetroffen is het redelijk om te veronderstellen dat deze bij de EOD zouden zijn gemeld. Op de tekeningen zijn panden van na 1971 en nadien gerealiseerde parkeerplaatsen geprojecteerd.

⁸⁴ Kadaster: 1971KAART32_449_Scherpenzeel_1971. Ook luchtopnamen 1981KAART32_115_Scherpenzeel_1981 en 1992KAARTBLAD32_715_Scherpenzeel_1992 afkomstig van het Kadaster zijn voor het onderzoek gebruikt.

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
10 juli 2020

Schaal:
1:2.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-07

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

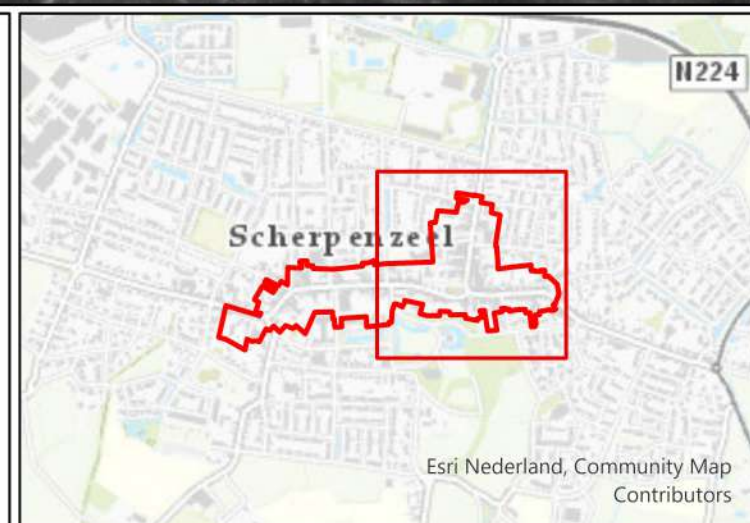
Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 40 80 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
10 juli 2020

Schaal:
1:2.500

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-07

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 40 80 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Esri Nederland, beeldmateriaal.nl

Esri Nederland, Community Map
Contributors**Legenda**

- Onderzoeksgebied
- Bebouwing sinds 1971
- Pand
- Als ook:
- Parkeerplaats

Datum:

10 juli 2020

Schaal:

1:2.300

Project Nr:

180-020

Tekening Nr:

180-020-TE-07

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

 0 20 40 80 Meter**BEZOEKADRES**Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen**POSTADRES**Postbus 332
6500 AH Nijmegen**CONTACTGEGEVENS**E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.2 BAG-ONDERZOEK

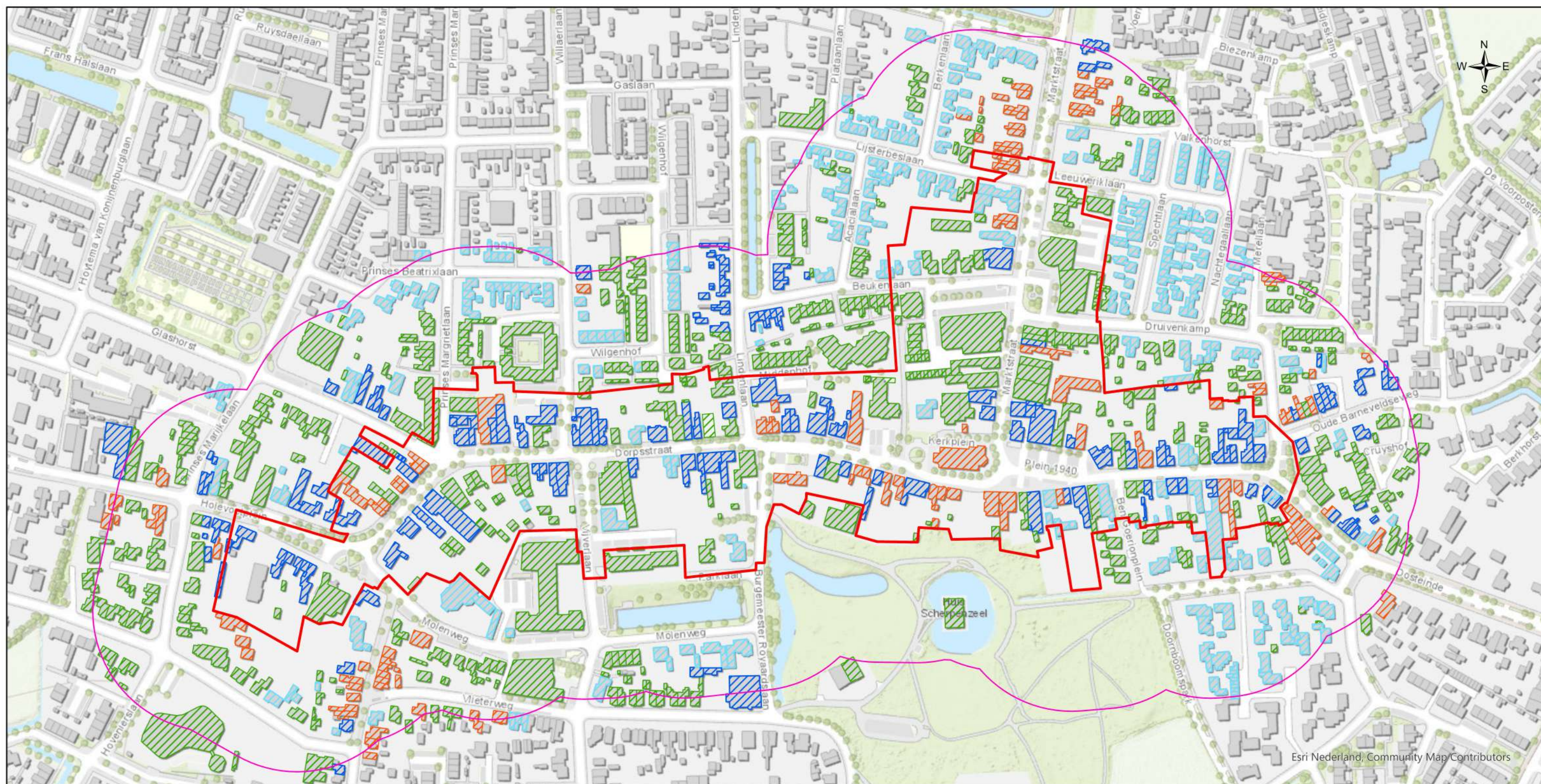
Middels de gegevens van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) valt het bouwjaar van de panden langs het onderzoeksgebied te achterhalen. Hierdoor kan een overzicht worden gemaakt van locaties waar naoorlogs grondroerende werkzaamheden hebben plaatsgevonden. De gegevens zijn in ArcGIS Pro verwerkt en op de volgende pagina weergegeven (*tekening 180-020-TE-08*). De range van de bouwjaren zijn per pand weergegeven. Deze zijn onder andere relevant omdat vanaf 1971 de EOD OO-ruimingen heeft geregistreerd in de in *Paragraaf 2.9.1* geanalyseerde MORA's. Mogelijk OO-vondsten die bij bouwwerkzaamheden vanaf 1971 werden gedaan, zouden moeten zijn geruimd en geadministreerd.

Uit de kaart blijkt dat een aanzienlijk deel van de weergegeven panden uit de periode 1940-1943 stamt. Na de artilleriebeschietingen in mei 1940 werd in november van dat jaar gestart met de wederopbouw. Een krantenbericht van 13 november 1940 uit de *Arnhemsche Courant* (zie onderstaande *figuur 9*) verhaalt over het begin van de wederopbouw, meer specifiek de legging van de eerste steen.

Figuur 9: Krantenartikel betreffende de wederopbouw van Scherpenzeel in 1940.

Bron: 'Wederopbouw van Scherpenzeel', *Arnhemsche Courant* (13 november 1940).

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda Onderzoeksgebied Analysegebied**Bouwjaar:** Vooroorlogs 1940-1943 1948-1970 1971-2020**Datum:**

10 juli 2020

Schaal:

1:3.200

Project Nr:

180-020

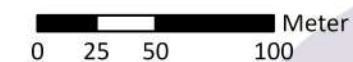
Tekening Nr:

180-020-TE-08

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 25 50 100 Meter

BEZOEKADRESNieuweweg 212
6603 BV Wijchen**POSTADRES**Postbus 332
6500 AH Nijmegen**CONTACTGEGEVENS**E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.3 WEDEROPBOUWPLAN 1940

Uit een krantenbericht van 26 november 1940 in *Het Volk* blijkt dat de vernielingen uit de meidagen van 1940 aanleiding vormden om te starten met het verbeteren van onder andere de Dorpsstraat te Scherpenzeel. Het krantenbericht verhaalt hierover:

‘Scherpenzeel was voor de oorlog een sprekend voorbeeld van een hinderlijke lintbebouwing. Het had zich langs de straatweg van Utrecht naar Arnhem regelmatig uitgebreid en het verkeer ondervond daarvan veel last. Bovendien zorgde de kronkelende nauwe Dorpsstraat voor heel wat hindernissen, zodat bij het wederopbouwplan van het zwaar geteisterde dorp bovenal gestreefd moest worden naar verbetering van de verkeersweg. Men heeft dit gedaan zonder tekort te doen aan het intieme dorpskarakter.

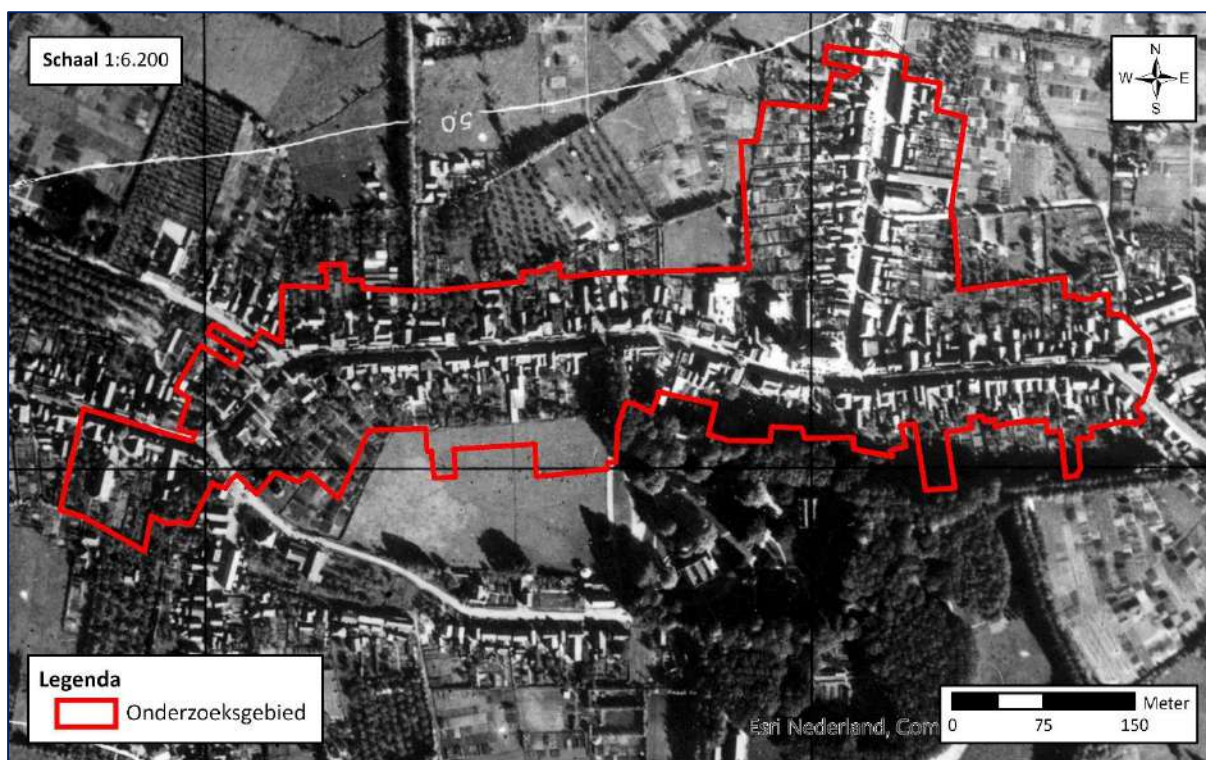
Daarom is aanstonds in het wederopbouwplan een omlegging van de Rijksweg in de kom van het dorp geprojecteerd. De gedeeltelijk reeds bestaande weg is hiertoe op voldoende afstand van “Huize Scherpenzeel” doorgetrokken en kan dan uitkomen op de laan achter het kasteel, die op een gunstig punt op de bestaande Rijksweg uitmondt.

Daar de totstandkoming van deze omlegging van het verkeer nog wel enige jaren op zich zal laten wachten, moesten verbetering in de Dorpsstraat worden geprojecteerd, die direct te verwezenlijken zijn. Op de plaats van het verwoeste hotel “De Holevoet” is een pleinvormige verruiming ontworpen, waardoor het zicht in de gevaarlijke bocht beter zal worden en tevens de nodige parkeerruimte wordt verkregen. In het algemeen beoogt het wederopbouwplan het scheppen van voldoende ruimte ter zijde van de verkeersweg voor parkerende auto’s, zodat in de toekomst het parkeren op de Rijksweg in het gehele dorp kan worden verboden.

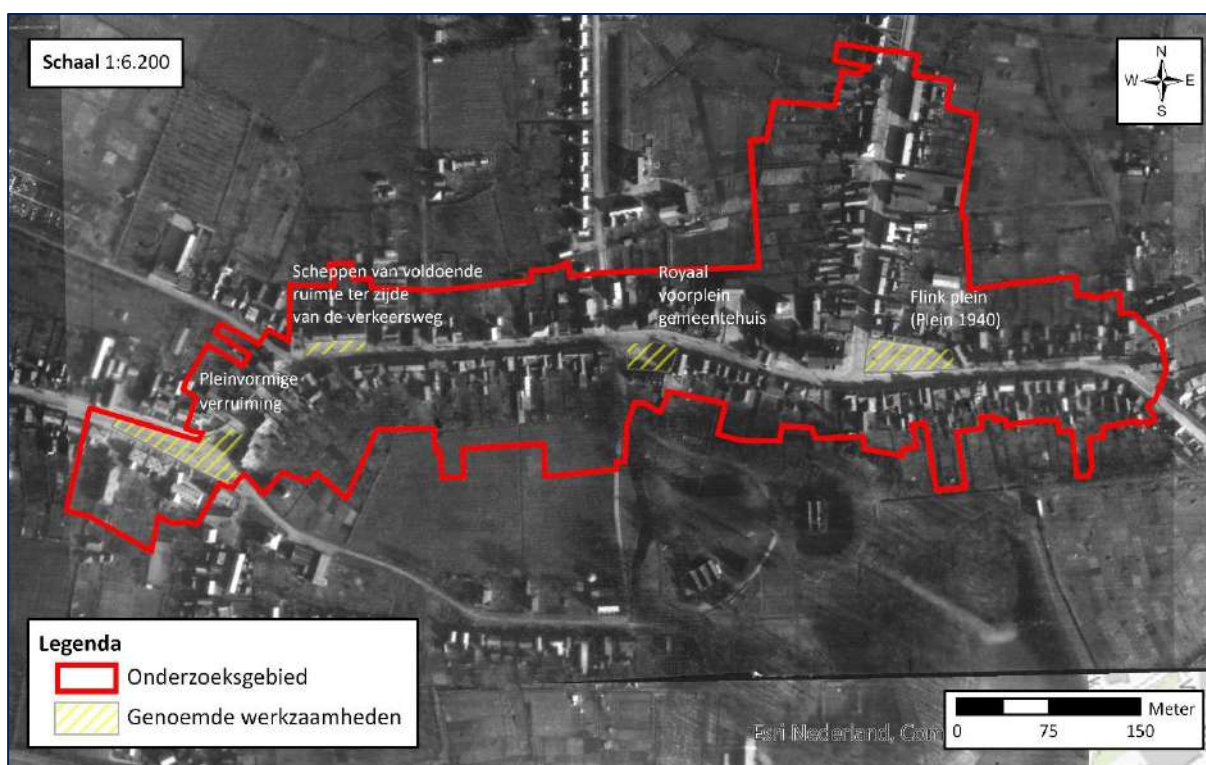
Het geheel verwoeste gemeentehuis zal niet meer verscholen achter de aangrenzende bebouwing op het te smalle terrein worden herbouwd. Mede ter verbetering van de bocht in de Rijksweg zullen de bewaarschool en het aangrenzende woonhuis worden afgebroken. Op het vrijkomende terrein is nu het nieuwe gemeentehuis [Dorpsstraat 210/212, ECG] gedacht, met de grootste afmeting evenwijdig aan de weg en wel zo ver teruggeschoten, dat een royaal voorplein kan worden gevormd. Door dit plein zal ook een duidelijke toegang tot het park van “Huize Scherpenzeel” kunnen ontstaan.

Ook zal, van Woudenberg komend, aan de linkerzijde, voorbij de Ned. Hervormde Kerk, dus op de hoek van de Rijksweg en de Marktstraat, een flink plein kunnen ontstaan van gerekte vorm, langs de Rijksweg [Plein 1940, ECG]. (...) Bij de eerste scherpe bocht aan het Oostende is bij het zich daar bevindende café een verruiming geprojecteerd in de directe nabijheid van de benzinepomp, zodat stationnerende auto’s hier niet meer het doorgaande verkeer blokkeren.’⁸⁵

⁸⁵ ‘Wederopbouw in de Grebbe. Scherpenzeel verandert’, *Het Volk: dagblad voor de arbeiderspartij* (26 november 1940).

Figuur 10: Onderzoeksgebied in 1939, voor het wederopbouwplan.

Figuur 11: Omschreven werkzaamheden krantenbericht van 26 november 1940, luchtfoto 23-03-1945.

3.4 ARCHIEFONDERZOEK GEMEENTEARCHIEF EDE

De volgende archiefdelen zijn ten behoeve van het contra-indicatieonderzoek ingezien:

901 GEMEENTEBESTUUR SCHERPENZEEL 1814-1985		
INV. NR.	OMSCHRIJVING:	
1242	Stukken betreffende het verkrijgen van de bijdrage van het Rijk voor het herstel van oorlogsschade aan wegen, 1947-1954	
1620-1621	Stukken betreffende het leggen van riolering in de Molenweg, de Beukenlaan, de Lindelaan, de Willaerlaan, de Glashorsterdijk en de Lambalgseweg, met tekeningen, 1957-1958	
1621	Bestek en voorwaarden, tekeningen, 1957	
1633-1634	Stukken betreffende het bouwrijp maken van gronden en het leggen van de riolering aan de Burgemeester Royaardslaan, Molenweg en de Schreiheuvel, met tekeningen, 1960-1967	
1634	Bestek en voorwaarden, tekeningen en contractovereenkomst, 1963	
1641	Stukken betreffende het leggen van de riolering in de Stationsweg, Dorpsstraat en het Oosteinde, ook genaamd 'Rijksweg', met tekeningen, 1963-1970 <i>N.B. bestek en voorwaarden ontbreken</i>	
1642	Stukken betreffende het aankopen van grond t.b.v. de reconstructie van de weg en het leggen van de riolering aan de Marktstraat, met tekeningen, 1963-1971	
1648-1651	Stukken betreffende de aanleg van riolering in de Rijksweg, Oosteinde, Holevoetsplein, de Dorpsstraat, de Stationsweg en Plein 1940, (1940), met tekeningen, 1966-1971 <i>N.B. bestek en voorwaarden ontbreken alsmede de goedkeuring van Rijkswaterstaat</i>	
1648	Voorbereiding, eindafrekening, 1966-1971	
1651	Tekeningen, pak	
1784-1788	Stukken betreffende de aanleg en reconstructie van de Barneveldsestraat en de Marktstraat, met tekeningen, 1940-1974	
1785	Barneveldsestraat – Marktstraat, weg 45, 1957-1964	
1787	Bestek en voorwaarden, weg 45, 1968-1969	
1815	Stukken betreffende de reconstructie van het kruispunt Oosteinde – Oude Barneveldseweg – Dorpsstraat, met tekeningen, 1969-1972	
1817	Stukken betreffende de aankoop van gronden t.b.v. de aanleg van de Vijverlaan - Dorpsstraat, met tekeningen, 1969-1972	

Tabel 6: Geraadpleegde archieven ten behoeve van het contra-indicatie onderzoek.

3.4.1 HERSTEL VAN OORLOGSSCHADE AAN WEGEN

In het Gemeentearchief Ede is een archiefstuk aangetroffen betreffende het herstel van een aantal wegen te Scherpenzeel, te weten de Dorpsstraat, Willaerlaan, Lindenlaan, Marktstraat, Molenweg en het Kerkplein. Deze zijn in de periode van 1 oktober 1944 t/m 28 oktober 1947 door zware vrachtauto's en tanks stuk gereden.⁸⁶ Het betrof de volgende werkzaamheden:

RAPPORT OORLOGSSCHADE AAN GEMEENTEWEGEN:	
Herstelling betontegeltrottoirs in de Dorpsstraat incl. zandverzet	
X	800m2 opnieuw leggen, 320m2 tegels hiervan vernieuwen, 210m betonbanden opnieuw stellen
Herstelling bestrating van de Willaerlaan	
X	860m2 opnieuw bestraten
Herstelling Lindenlaan grindweg thans asfaltweg	
X	80m2
Herstelling rijwielpad en bestrating Marktstraat	
X	Herstellingen betontrottoirs, 66m2 opnieuw bestraten
Herstelling bestrating Glashorsterdijk	
X	110m2 opnieuw bestraten, 40m2 nieuwe steen
Herstelling Achterstraat (thans Molenweg)	
X	120m2 opnieuw bestraten
Herstelling Marktterrein	
X	350m2 opnieuw bestraten
Kerkplein	
X	115m2 opnieuw bestraten

Tabel 7: Rapport oorlogsschade aan gemeentewegen te Scherpenzeel.

Bron: Rapport oorlogsschade aan gemeentewegen, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1242.

De exacte locatie alsmede maatvoering van bovenstaande werken is op basis van de archiefgegevens niet te herleiden. Er zijn geen kaarten voorhanden die hierover meer informatie verstrekken. Feit is dat er werkzaamheden aan het wegdek van enkele straten in het onderzoeksgebied plaatsvonden. Er zijn geen gegevens over het aantreffen van explosieven bekend.

⁸⁶ Aangifte van schade aan onroerende goederen, 8 december 1947, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1242.

3.4.2 AANLEG RIOLERING BEUKENLAAN

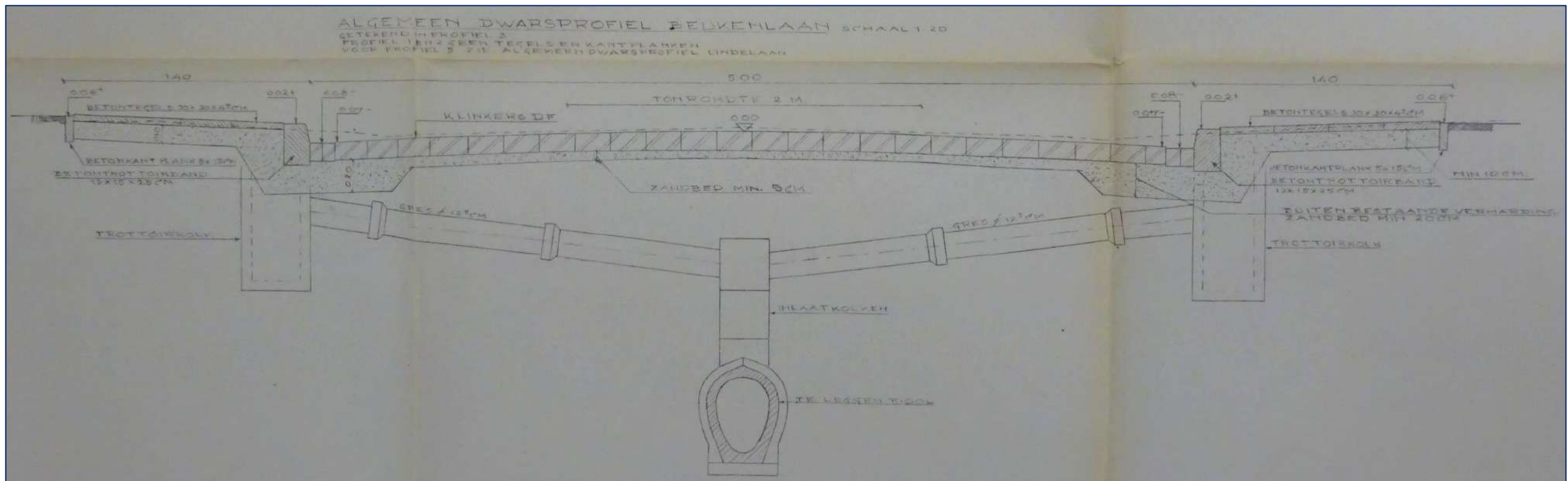
In het Gemeentearchief Ede is een archiefstuk betreffende het leggen van riolering aan de Molenweg, Beukenlaan, de Lindelaan, de Willaerlaan, de Glashorsterdijk en Lambalgseweg geraadpleegd. Enkel de werkzaamheden aan de Beukenlaan vallen binnen het onderzoeksgebied. In het bestek uit 1957 staan onder andere de volgende werkzaamheden opgenomen:

OMSCHREVEN WERKZAAMHEDEN BESTEK:	
Het verrichten van opruiming en sloopwerken	
Het verrichten van grondwerken	
2.	De ontgravingen en aanvullingen t.b.v. de te maken cunetten moeten zodanig geschieden dat de volgende zandbedden worden aangebracht: - Buiten de bestaande bestratingen 15cm ophoogzand + 5cm straatzand onder de rijbaan bestrating en 10cm ophoogzand onder de aan te brengen tegeltrottoirs en molgoten - Ter plaatse van de bestaande bestrating 5cm straatzand onder de aan te brengen bestratingen
6.	Voor de te leggen riolering en duikers moeten sleuven en werkputten worden ontgraven met zodanige breedte, dat ter weerszijde van buizen, klampen, kragen, kespen en funderingsplaten 0,25m werkruimte aanwezig is
7.	Voor het wegnemen van de op te breken riolering zijn sleuven en werkputten te graven tot zodanige breedte en diepte dat de materialen met zo weinig mogelijk beschadiging kunnen worden opgenomen
Het leggen van betonbuizen	
Het leggen van gresbuizen en stellen van betoninlaatkolken	
Het maken van draineerleidingen	
Het maken van putten	
2.	In het regenwaterafvoerriool van gresbuizen Ø20cm moeten ondergrondse putjes inwendig 66x66cm hoog ±1,20m worden gemaakt van eensteens metselwerk op een bodem van stampbeton dik 15cm en afgedekt met een gewapend betonplaatje dik 8cm gelegd in traskalkspecie
3.	Voor de huisaansluitingen moeten controleputjes inwendig 44x44cm hoog ±50cm worden gemaakt van eensteens metselwerk op een bodem van stampbeton dik 10cm, en afgedekt met een gewapend betonplaatje dik 8cm gelegd in traskalkspecie
Het stellen van putranden en kolken	
Het aanbrengen van een bitumenproduct	
Het aanbrengen van verhardingen en opsluitingen	
1.	Na het gereedkomen van de zandbaan of het cunet worden de verhardingen en opsluitingen aangebracht
2.	Langs de rijbaanverharding in de Beukenlaan en Lindelaan worden trottoirbanden 13/15/25cm gesteld
13.	De ter plaatse van de rioolsleuf opgebroken bestratingen en opsluitingen worden opnieuw aangebracht
Het maken van bijbehorende werken	
5.	Op het gedempte slootgedeelte moet een afrastering van perkoenpalen laag minimum 1,60m met een minimum doorsnede van 10cm en geplaatst op afstanden van 2m tot en met 2 stuks gladde gegalaniseerde draden ±4mm worden aangebracht
7.	Waar de directie dit nodig oordeelt moeten schoolpalen lang ±2,50m worden aangebracht
Tabel 8: Algemene omschrijving werkzaamheden bestek no. 1. Bron: Bestek no. 1, juli 1957, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1621.	

Boven: Figuur 12: Bovenaanzicht werkzaamheden Beukenlaan.

Onder: Figuur 13: Algemeen dwarsprofiel nieuw te realiseren situatie Beukenlaan (getekend in profiel 3).

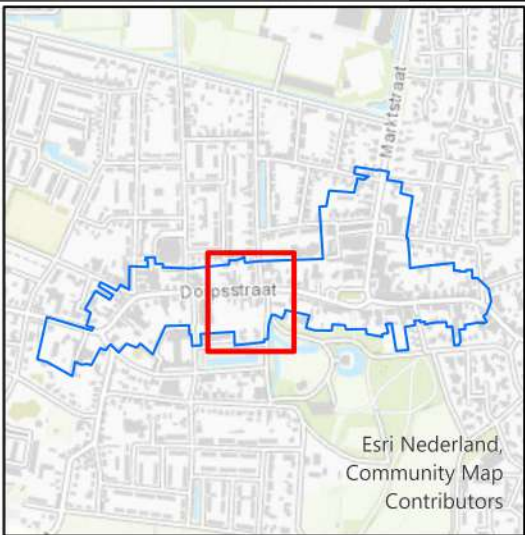
3.4.3 GRONDWERK EN AANLEG RIOLERING BURGEMEESTER ROYAARDSLAAN EN LINDENLAAN

In het Gemeentearchief Ede is een archiefstuk betreffende het bouwrijp maken van gronden en het leggen van de riolering aan de Burgemeester Royaardslaan, Molenweg en Schreiheuvel geraadpleegd. In het bestek uit 1963 staan onder andere de volgende werkzaamheden opgenomen:

OMSCHREVEN WERKZAAMHEDEN BESTEK:	
Opruimingen en sloopwerkingen	
3.	De als zodanig op tekening aangegeven rioolgedeelten in de Lindenlaan en de Molenweg en de duiker in de Schreiheuvel moeten inclusief de putten en de funderingen volledig worden opgebroken
6.	Voor het graven van sleuven en werkputten voor de op te breken riolering en duikers voor de te leggen riolering moeten de overige aanwezige in het werk vallende verhardingen en opsluitingen worden opgebroken en langs het werk worden opgeslagen
8.	Voor het maken van de kruisingsput in de Burgemeester Royaardslaan moeten enkele buizen worden opgebroken
9.	De bestaande riolering om het "Raadhuis" moet inclusief de fundering, putten en aansluitingen volledig worden opgebroken
Verrichten van grondwerken	
4	Voor de te leggen riolering moeten sleuven en werkputten worden gegraven zodanig dat naast de buizen, fundatieplaten en putbodems tenminste 25cm werkruimte aanwezig is
7	Voor de aan te brengen verhardingen en molgoten moeten de volgende kunetten worden gegraven: - Voor de aan te brengen rijwegverhardingen en molgoten tot 50cm beneden de bovenkant van de aan te brengen verhardingen met een minimum ontgraving van 20cm. Indien op een geringere diepte dan 50cm beneden bovenkant aan te brengen verharding een vaste zandlaag wordt aangetroffen moet de ontgraving geschieden tot op de vaste zandlaag - Voor de trottoirs tot een zodanige diepte dat minimum 20cm zand kan worden aangebracht beneden de onderkant van de tegels, waarbij de minimum ontgraving 10cm moet bedragen
Leggen van betonbuizen	
Leggen van gresbuizen en stellen van betonnen inlaatkolken en betonnen controleputjes	
1	Op de aan te wijzen inlaten van de betonbuizen van de riolering moeten inlaatkolken hoog 30cm en 15cm worden gesteld.
Maken van putten	
Stellen van putranden, deksels en kolken	
Aanbrengen van bitumenproducten	
Aanbrengen van verhardingen en opsluitingen	
13	Van het op tekening aangegeven gedeelte van de Burgemeester Royaardslaan, de Molenweg en de Schreiheuvel moet een klinkerbestrating worden aangebracht

Tabel 9: Algemene omschrijving werkzaamheden bestek no. 8.

Bron: Bestek no. 8, maart 1963, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1634.

Legenda

 Onderzoeksgebied

Datum:

8 juli 2020

Schaal:

1:600

Project Nr:

180-020

Tekening Nr:

180-020-TE-09

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

0 4 8 16
Meter

BEZOEKADRES

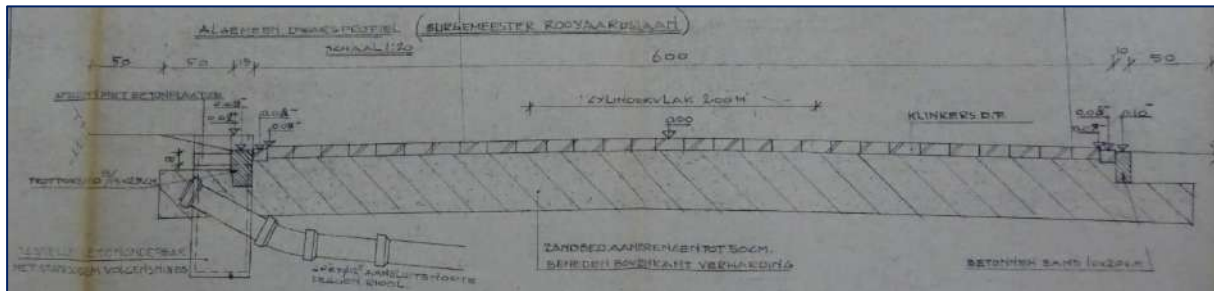
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES

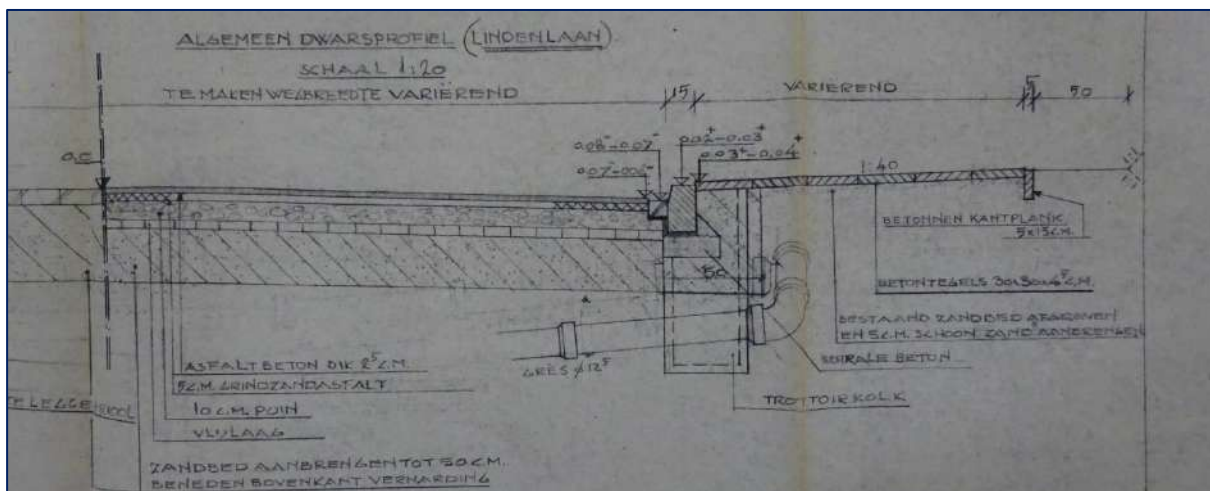
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS

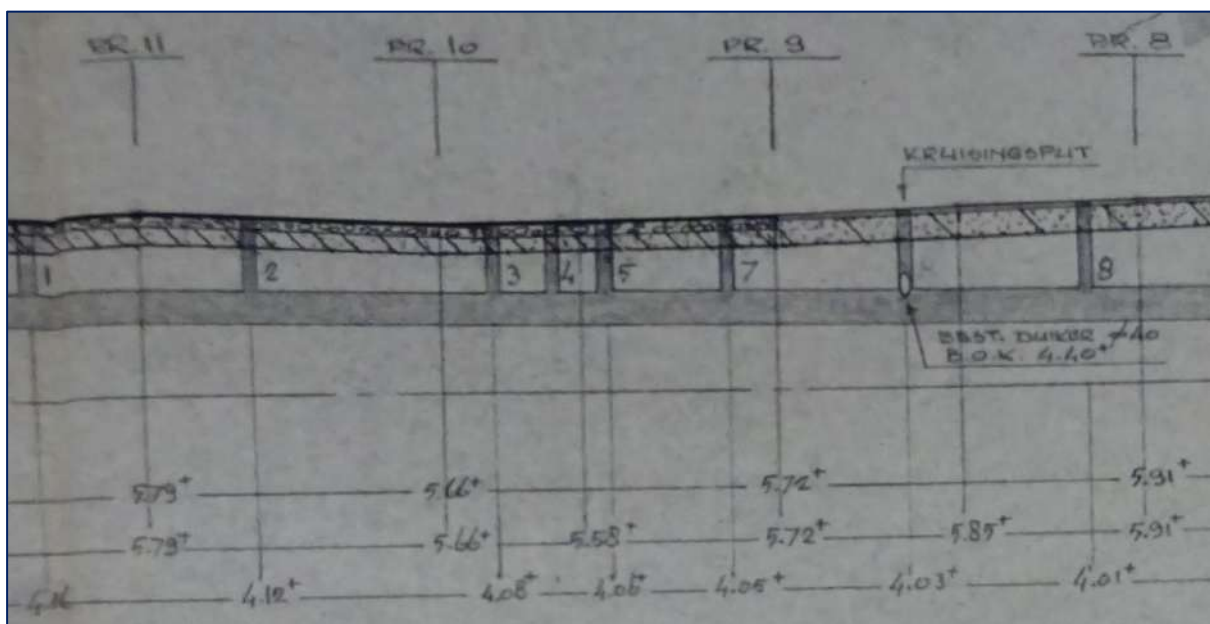
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Figuur 14: Algemeen dwarsprofiel Burgemeester Royaardslaan.

Figuur 15: Algemeen dwarsprofiel Lindenlaan.

Figuur 16: Lengtedoorsnede met van boven naar beneden de hoogten (ten opzichte van N.A.P.): "Te maken weghoogte", "Bestaande weg- of terreinhoogte" en "Hoogte binnenonderkant van het riool".

3.4.4 AANLEG RIOLERING STATIONSWEG, DORPSSTRAAT EN OOSTEINDE

Op 20 mei 1964 vond een bespreking plaats tussen de gemeente Scherpenzeel, Rijkswaterstaat, Provinciale Waterstaat, de provincie Gelderland en Ingenieursbureau Dwars, Heederik en Verheij, met als reden de naderende voltooiing van het gemeentelijke rioleringsplan. De gehele kern van het dorp was reeds gerioleerd, uitgezonderd de Rijksweg (Stationsweg, Dorpsstraat en Oosteinde). Hierin was wel sprake van regenwaterriolen die dienden voor de afvoer van het regenwater, doch hierop konden de aanliggende percelen niet worden aangesloten. Bovendien verkeerde het ongeveer twintig jaar oude riool in zeer slechte toestand en “paste” dit riool niet in het rioleringsplan dat in uitvoering was. Geconcludeerd werd dat een nieuw rioleringsstelsel van de Rijksweg ontworpen moest worden.⁸⁷

Op 6 januari 1966 droeg de gemeente Scherpenzeel het Technisch Adviesbureau Dwars, Heederik en Verheij op het opgestelde rioleringsplan B bestedingsgereed te maken, waartoe tekening 2-0683-10C-1 behoorde.⁸⁸ Boven het aanbrengen van een geheel nieuwe riolering werd het wegdek geheel nieuw bestraat, waardoor het reeds bestaande wegdek werd vervangen.⁸⁹ De kosten van het werk lagen relatief hoog door de aanwezigheid van veel kabels en leidingen en te treffen verkeersvoorzieningen.⁹⁰

De aanleg van de hoofdriolering had tot gevolg dat alle eigenaren hun aangrenzende panden op de riolering moesten aansluiten. Van gemeentewege werd een aansluitpunt per pand aangelegd op ±0,5m achter de trottoirs.⁹¹

Op de kaarten op de volgende pagina's (*tekening 180-020-TE-10*) is de aanleg van de riolering met bijbehorende werken weergegeven. Het betreft een revisie van de kaarten behorende bij het werk, bestek 18. Dit bestek is niet in de archieven aangetroffen.

⁸⁷ Rapport van de bespreking inzake de riolering van de Rijksweg in de gemeente Scherpenzeel, 20 mei 1964, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1641.

⁸⁸ Brief betreffende riolering rijksweg Stationsweg/Dorpsstraat/Oosteinde, 6 januari 1966, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1641.

⁸⁹ Brief betreffende riolering rijksweg Stationsweg/Dorpsstraat/Oosteinde, 6 november 1966, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1641.

⁹⁰ Brief betreffende riolering rijksweg Stationsweg/Dorpsstraat/Oosteinde, 10 januari 1966, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1641.

⁹¹ Rondschrĳven betreffende riolering rijksweg, april 1968, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1648.

Legenda
[Red Outline] Onderzoeksgebied

Datum:
9 juli 2020

Schaal:
1:800

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-10

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

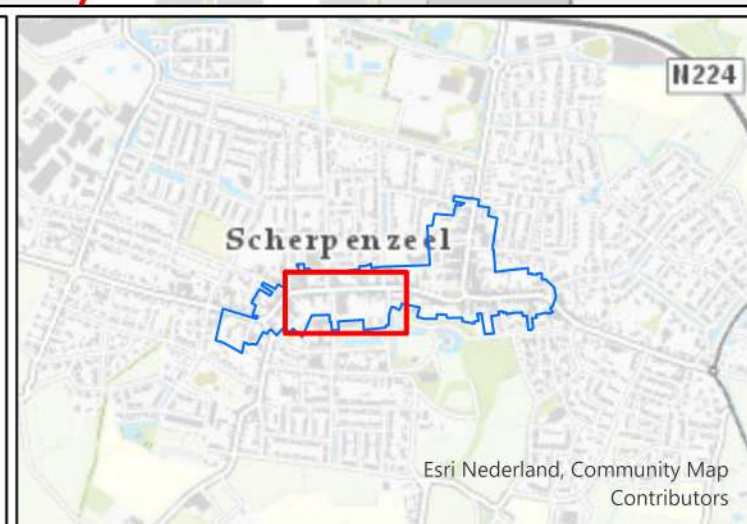
Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 7,5 15 30 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
9 juli 2020

Schaal:
1:800

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-10

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

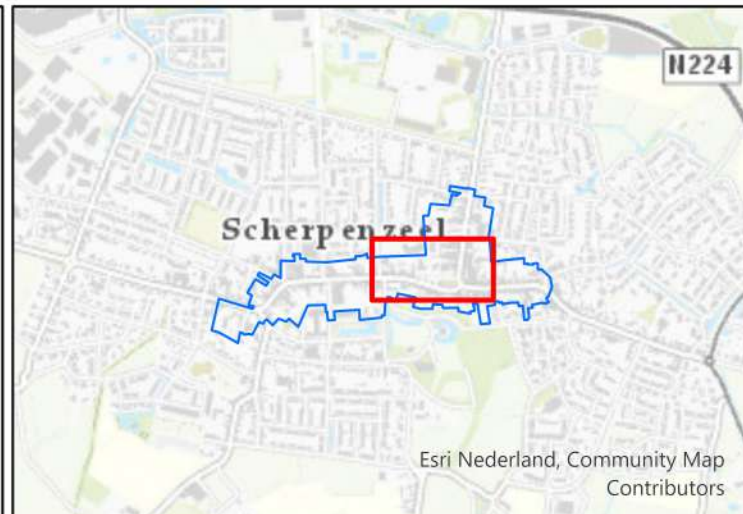
Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 7,5 15 30 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Legenda
 Onderzoeksgebied

Datum:
9 juli 2020

Schaal:
1:800

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-10

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 7,5 15 30 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Legenda
Onderzoeksgebied

Datum:
9 juli 2020
Schaal:
1:800
Project Nr:
180-020
Tekening Nr:
180-020-TE-10
Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

0 7,5 15 30 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen
POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen
CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.4.5 RECONSTRUCTIE EN AANLEG RIOLERING MARKTSTRAAT

In het Gemeentearchief Ede is een archiefstuk betreffende de reconstructie van de Marktweg, inclusief de aanleg van een nieuwe riolering. Het bestek van de betreffende werkzaamheden is bij ECG niet voorhanden. Uit de staat van wijziging blijkt dat de werkzaamheden bestaan uit het verrichten van grondwerken, het opbreken van riolering en verhardingen, het leggen van riolering en het aanbrengen van verhardingen met bijbehorende werken in en nabij de Marktstraat.⁹² Deel van de reconstructie bestond uit werkzaamheden bij de garage bij het pand Marktstraat 11, waarvoor onder andere een nieuwe inrit werd gecreëerd.⁹³

⁹² Staat van wijziging nr. 1 behorende bij bestek nr. 17, 30 december 1968, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1642.

⁹³ Plan garage Marktstraat 11 te Scherpenzeel, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1642.

VERKLARING	
BESTAANDE WEG	
	BEBOUWING
	SLOOT
	BOOM
	HAAG
	AFRASTERING
	MURK
	BETONVERHARDING
	TEGELVERHARDING
	GRINDVERHARDING
	KLINKERVERHARDING
	BETONSTEENVERHARDING
	LICHTMAST
	ASFALTVERHARDING
	RIJOL MET INSPEKTIEPUT
	OP TE BREKEN RIJOL MET INSPEKTIEPUT
	TE LEGGEN RIJOL MET INSPEKTIEPUT
	HOOGTE BINNENONDERKANT RIJOL TOV NAP
	PROFIELEN EN HELLING VAN HET RIJOL
	STROOMRICHTING
	NUMMER INSPEKTIEPUT
	PLAATS DER GRONDBORING
	OP TE BREKEN KOLK
	TE STELLEN STRAATKOLK
	TE STELLEN TROTTOIRKOLK
	TE MAKEN TEGELVERHARDING
	TE MAKEN BETONSTEENVERHARDING
	TE MAKEN KLINKERVERHARDING
	ONTGRAVEN
	AANVULLING OF OPHOGING MET GROEN
	AANVULLING OF OPHOGING MET ZAND
	BESTAANDE HOOFD- EN DIENST WATERSLEIDING

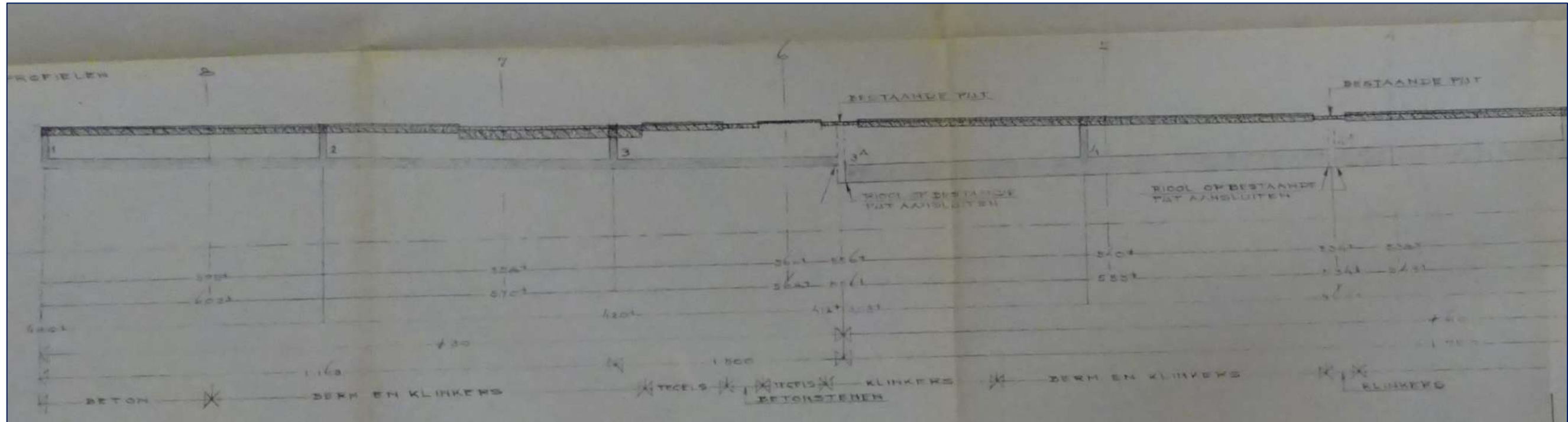

Legenda
 Onderzoeksgebied

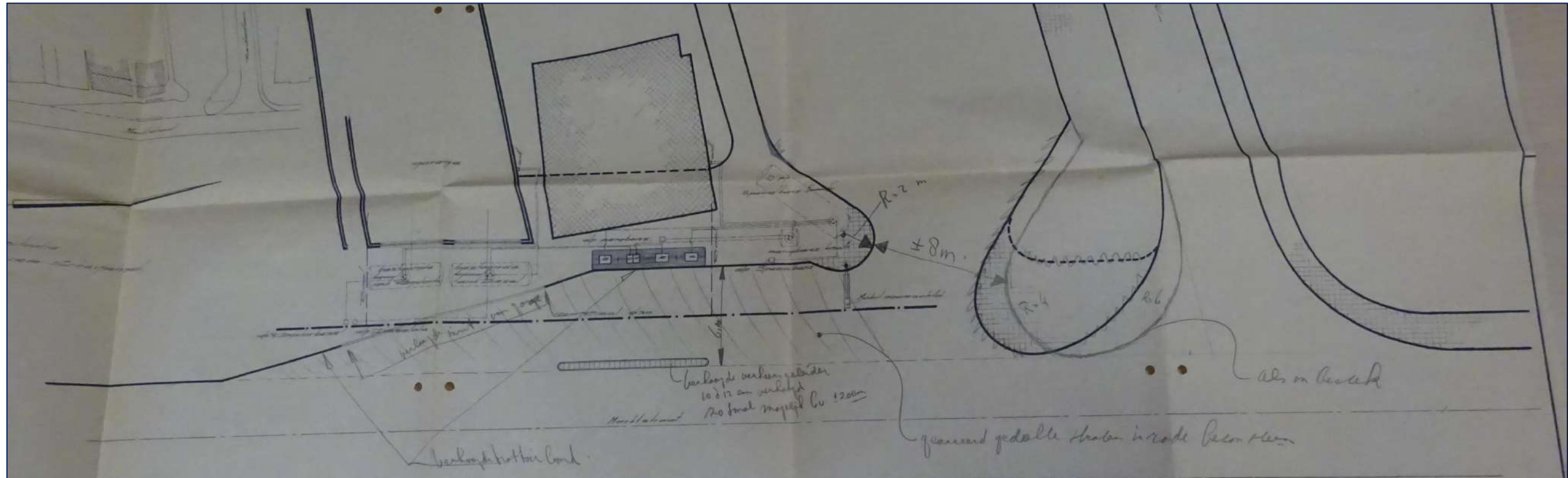
Datum:
9 juli 2020
Schaal:
1:800
Project Nr:
180-020
Tekening Nr:
180-020-TE-11
Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

0 5 10 20 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen
POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen
CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

Figuur 17: Lengtedoorsnede werkzaamheden Marktstraat, van boven naar beneden: bestaande weg- of terreinhoogte, te maken weg- of terreinhoogte, hoogte binnenonderkant riool ten opzichte van N.A.P., profiel van het riool, helling van het riool en terreingesteldheid.

Figuur 18: Plantekening van de werkzaamheden bij de garage op Marktstraat 11.

3.4.6 VERBETEREN VAN HET KRUISPUNT OOSTEINDE – OUDE BARNEVELDSEWEG

In het Gemeentearchief Ede is een archiefstuk betreffende een reconstructie van het kruispunt Oosteinde – Oude Barneveldseweg – Dorpsstraat geraadpleegd.⁹⁴ In de technische omschrijving van februari 1969 zijn onder andere de volgende werkzaamheden opgenomen:

TECHNISCHE OMSCHRIJVING VERBETEREN KRUISPUNT OOSTEINDE – OUDE BARNEVELDSEWEG:	
Opruimings- en sloopwerken	
Grondwerk	
X	Onder de aan te brengen bestrating van betonsteen en d.f. de aanwezige zwarte grond uitgraven en afvoeren.
X	Onder de te maken tegelverharding de zwarte grond zodanig uitgraven dat 20cm schoon zand onder de tegelverharding kan worden aangebracht
X	Het benodigde graafwerk verrichten voor het plaatsen van kolken en het maken van P.V.C. leidingen
X	In de cunetten schoonbergzand aanbrengen tot 5cm onder de onderkant van de aan te brengen verharding
X	Dit zand aanbrengen in lagen van 30cm en zodanig mechanisch verdichten dat geen hinderlijke zakking meer kan optreden
x	De terreinen achter de afgewerkte trottoirs aansluitend nl. aan de trottoirs afgraven of ophogen met goede teelaarde
Rioleringswerken	
Bestratingen	
X	De bestaande verhardingen van betonsteen, w.f., d.f. en tegels alsmede de aanwezige trottoir en inritbanden opnemen, schoonmaken en optassen
X	Goede bestaande trottoirbanden en niet te leveren trottoirbanden 13/15/25 met open hol en dol en splintervrije kop stellen in rechte en gebogen lijnen volgens tekening.
Bijkomende werken	
X	Het leveren, plaatsen en aansluiten op het lichtnet van 2 verkeerszuilen

Tabel 10: Technische omschrijving verbeteren kruispunt.

Bron: Technische omschrijving voor het verbeteren van het kruispunt Oosteinde – Oude Barneveldseweg, februari 1969, Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1634.

⁹⁴ Gemeentearchief Ede, 901 Gemeentebestuur Scherpenzeel 1814-1985, inv. nr. 1815.

Legenda
Onderzoeksgebied

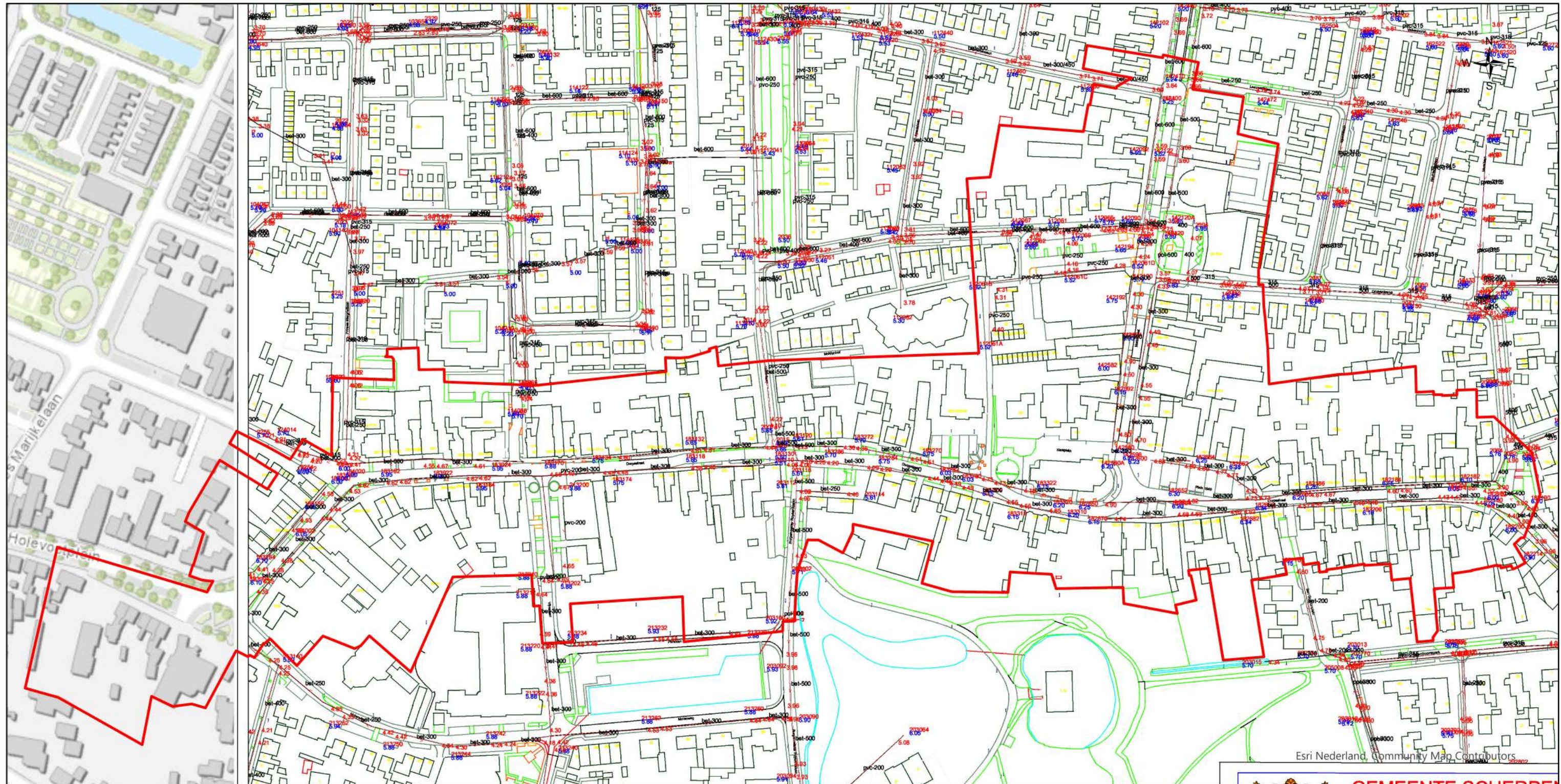
Datum:
9 juli 2020
Schaal:
1:250
Project Nr:
180-020
Tekening Nr:
180-020-TE-12
Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen
POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen
CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.5 HEDENDAAGSE RIOLERING SCHERPENZEEL

Op 23 juni jongstleden is door de gemeente Scherpenzeel een kaart met de bestaande riolering in het projectgebied aangeleverd. Een overzicht van de kaart is op de volgende pagina weergegeven (*tekening 180-020-TE-13*). De riolering in de Dorpsstraat zou in de periode 1964-1968 zijn aangelegd. Dit komt overeen met de eerder omschreven archiefdocumenten (zie *Paragraaf 3.4.4*). De diepteligging op deze kaart is nauwkeuriger. Op de kaart staan eveneens rioleringen van straten waaromtrent geen archiefgegevens zijn aangetroffen.

180-020 Overzicht bestaande riolering Scherpenzeel

Legenda
Onderzoeksgebied

Datum:
9 juli 2020

Schaal:
1:2.300

Project Nr:
180-020

Tekening Nr:
180-020-TE-13

Opdrachtgever:
Gemeente Scherpenzeel

0 20 40 80 Meter

BEZOEKADRES
Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

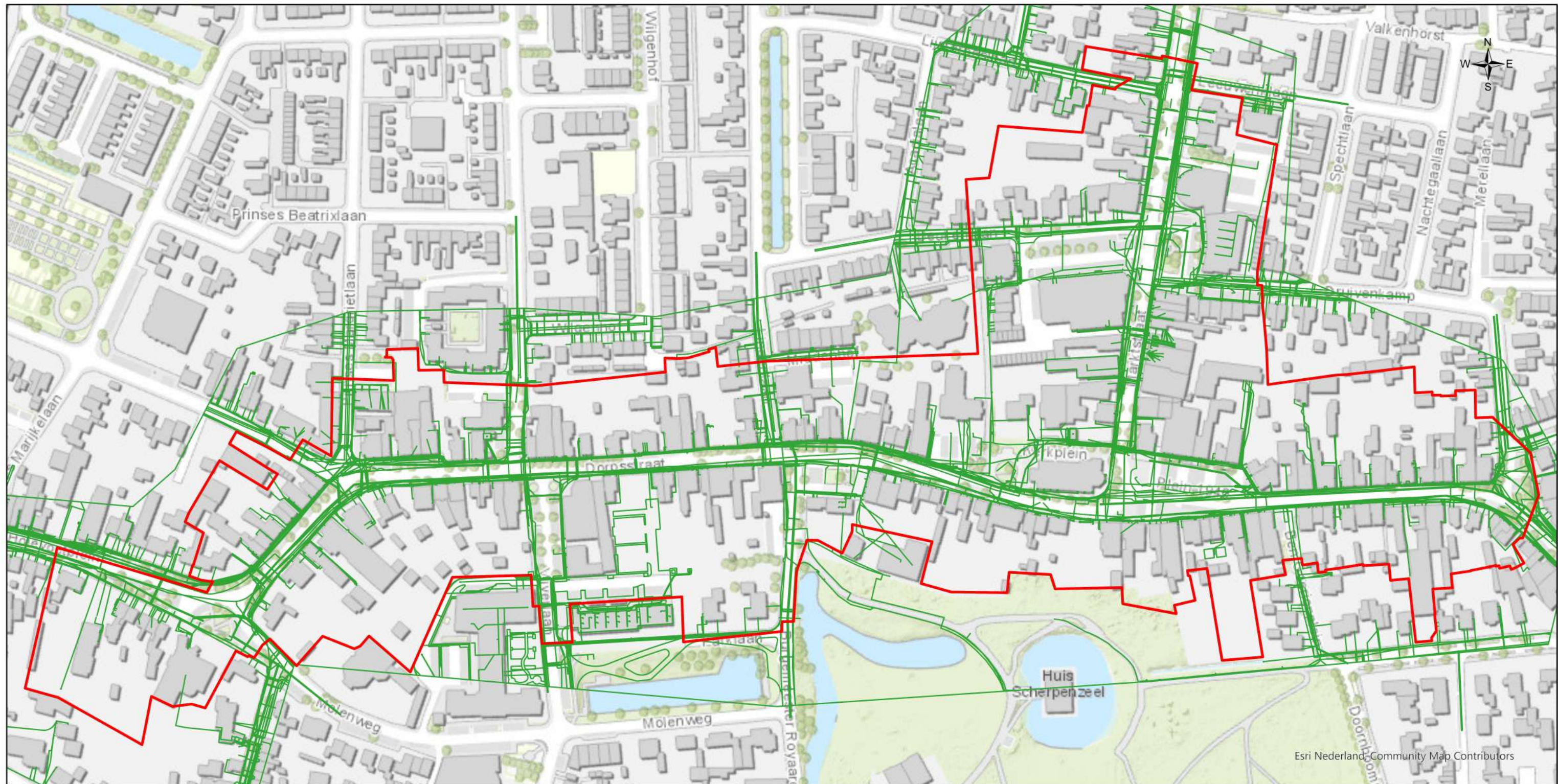
POSTADRES
Postbus 332
6500 AH Nijmegen

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.6 KLIC-MELDING

Ten behoeve van het in kaart brengen van contra-indicaties is door de gemeente Scherpenzeel een KLIC-melding aangeleverd, afkomstig van het Kadaster te Zwolle.⁹⁵ De verzamelkaart van de KLIC-melding is op de volgende pagina weergegeven. Resultaat van deze melding is de wetenschap dat er zich in het onderzoeksgebied diverse kabels en leidingen bevinden welke naoorlogs zijn aangelegd.

⁹⁵ Vermeld dient te worden dat de gegevens omtrent ondergrondse infrastructuur zoals deze door de uitgevoerde oriëntatie zijn verkregen, een geldigheidsduur hebben van maximaal 20 werkdagen na aanvraag.

Esri Nederland, Community Map Contributors

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda

- Onderzoeksgebied
Klic-melding:
 Kabels en leidingen

Datum:

9 juli 2020

Schaal:

1:2.300

Project Nr:

180-020

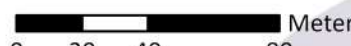
Tekening Nr:

180-020-TE-14

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

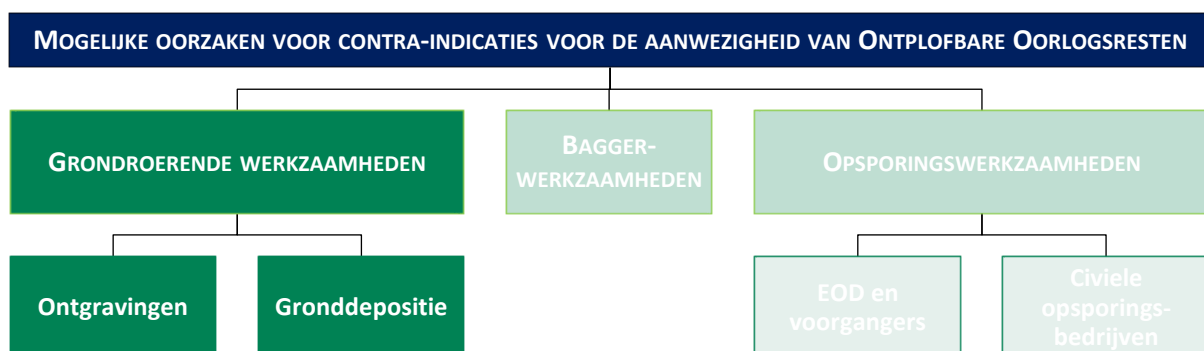
 Meter
0 20 40 80**BEZOEKADRES**Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen**POSTADRES**Postbus 332
6500 AH Nijmegen**CONTACTGEGEVENS**E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

3.7 SAMENVATTING NAOORLOGSE WERKZAAMHEDEN

Ter plaatse van het onderzoeksgebied zijn een aantal contra-indicatieve werkzaamheden/activiteiten achterhaald. Deze betreffen:

- Het wederopbouwplan na de meidagen van 1940 (herbouw panden en reconstructie wegen).
- Naoorlogse aanleg en reconstructie van wegen: Prinses Margrietlaan, Vijverlaan, Ben Goerionplein, Druivenkamp, Beukenlaan en Lijsterbeslaan.
- Naoorlogse vernieuwing/reconstructie van wegen: Dorpsstraat, Holevoetplein, Molenweg, Glashorst, Willaerlaan, Lindenlaan, Burgemeester Royaardslaan, Kerkplein, Marktstraat, Beukenlaan en Oosteinde.
- Naoorlogse aanleg van rioleringen.
- Naoorlogse aanleg van overige kabels en leidingen.
- Naoorlogse afbraak van panden.
- Naoorlogse bouw van panden.
- Naoorlogse aanleg en reconstructie van parkeerplaatsen.

In het navolgende contra-indicatie schema (*figuur 19*) zijn de diverse achterhaalde contra-indicatieve aspecten weergegeven (ontgravingen en gronddepositie):

Figuur 19: Schema met voorbeelden van oorzaken/scenario's voor contra-indicaties betreffende de aan/afwezigheid van OO.

4 AFBAKENING VERDACHT GEBIED

Op basis van de geraadpleegde bronnen zijn er aanwijzingen achterhaald dat het onderzoeksgebied bij oorlogshandelingen betrokken is geweest. Er zijn op grote schaal contra-indicaties achterhaald die op enkele locaties worden meegewogen in de afbakening van verdacht gebied.

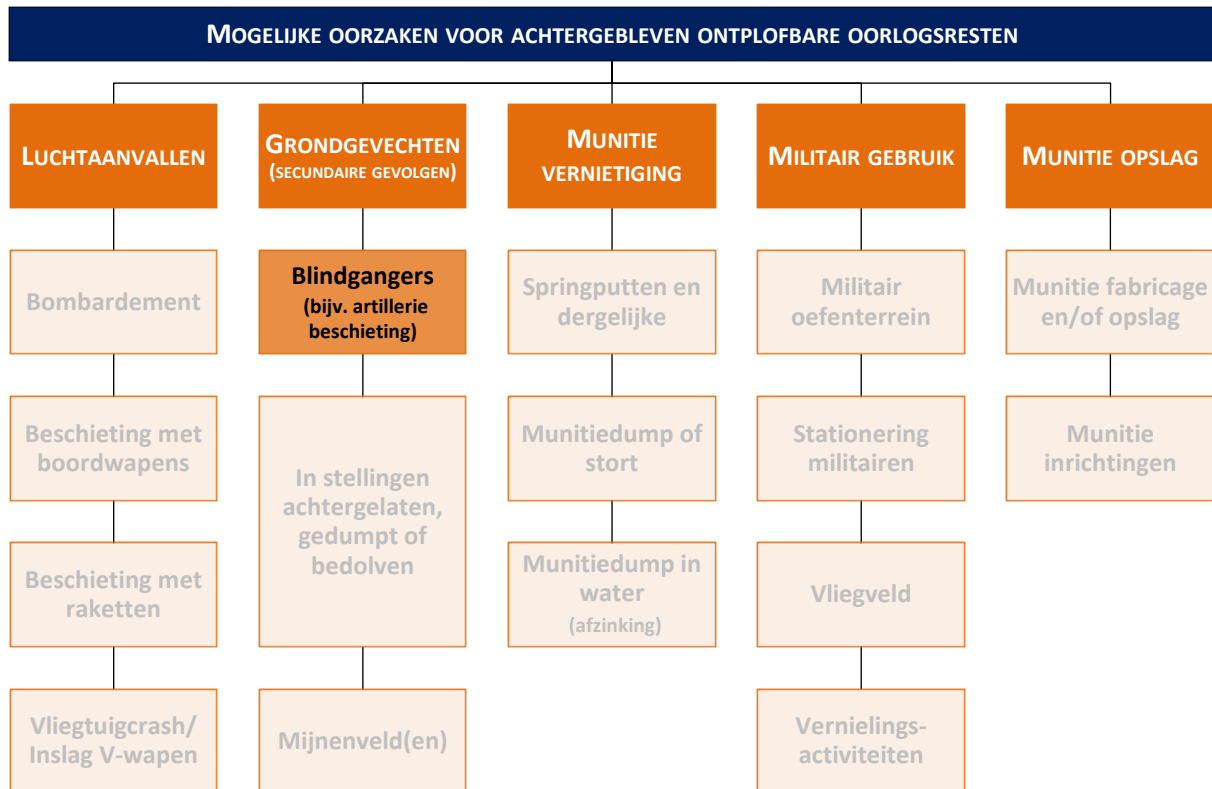
4.1 ANALYSE INDICATIES EN CONTRA-INDICATIES

Duitse artilleriebeschietingen (meidagen 1940):

- Uit literatuur blijkt dat in de meidagen van 1940 Duitse artilleriebeschietingen op Scherpenzeel plaats hadden. Zo zouden de Duitsers op 12 mei met artillerie hebben ingeschoten op de kerktoeren. Uit verslagen van Nederlandse soldaten is opgemaakt dat de granaten in eerste instantie over de voorposten heen suisd en in Scherpenzeel terecht kwamen. Volgens een van de soldaten kwamen de granaten voornamelijk bij de kerk en in het oosten van het dorp neer. Op 13 mei volgende wederom inleidend vuur van de Duitse artillerie, dat in eerste instantie tot ongeveer 200 meter achter de voorposten ten noorden van het dorp neerkwam.
- Uit een kaart met beschadigde panden als gevolg van de gevechten in de meidagen van 1940 staan verspreid over het hele dorp totaal verwoeste panden ingetekend, alsmede woningen die zwaar en licht waren beschadigd. Daarnaast zijn schadeformulieren aangetroffen waarin op verschillende plaatsen als oorzaak van de schade artillerievuur werd genoemd. Onder andere de kerk zou meerdere inslagen hebben gehad. Er zijn geen gegevens bekend over de intensiteit van de inslagen die verspreid over het dorp plaats hadden.
- In een opgave van niet gesprongen explosieven aan de Commissie van Proefneming wordt in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied geen munitie van Duitse komaf gemeld. De dichtstbijzijnde opgave van Duitse munitie (type munitie onbekend) was op ruim 150 meter afstand van het onderzoeksgebied.
- Naoorlogs hebben in grote delen van het onderzoeksgebied grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden (zie *Hoofdstuk 3*). Hieronder vallen onder meer de afbraak en opbouw van panden, de aanleg van wegen, de reconstructie van bestaande wegen en aanleg van riolering.
- Ook uit de naoorlogse periode zijn ondanks grootschalig grondverzet geen gegevens bekend omtrent het aantreffen van Duitse geschutsmunitie in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied. MORA 19721041 duidt op verschoten Duitse geschutsmunitie in de Nieuwstraat, maar op basis van de omschrijving kan geen exacte locatie van de vondst worden achterhaald. Hetzelfde geldt voor MORA 20181163. Uit een nieuwsbericht bleek deze echter met een metaaldetector aangetroffen, wat erop duidt dat dit buiten het dorpscentrum en dus op grote afstand van het onderzoeksgebied geschiedden. De dichtstbijzijnde herleidbare ruiming van een verschoten Duitse 10,5cm granaat was MORA 20071130, locatie Lijsterbeslaan/Lindenlaan, op ruim 150 meter afstand van het onderzoeksgebied.
- Wegens het ontbreken van achterliggende gegevens omtrent de beschieting, het feit dat grootschalige naoorlogse werkzaamheden in het onderzoeksgebied plaatsvonden en er geen ruiming van verschoten Duitse munitie in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied bekend zijn, wordt voor de indicatie geen verdacht gebied afgebakend.

Nederlandse artilleriebeschietingen (meidagen 1940):

- Uit literatuur blijkt dat de Nederlandse artillerie in de meidagen van 1940 op Scherpenzeel en omgeving vuurde. Op 12 mei 1940 diende artillerievuur op doel 271 gereed te worden gesteld. Een deel van het vuurdoel bevond zich in het onderzoeksgebied. Het is niet bekend of op 12 mei 1940 ook daadwerkelijk op dit doel werd gevuld. Een dag later gebeurde dat wel. Er werd op grote schaal op doelen 271 en 275 gevuld. Daarnaast werd mortiervuur aangevraagd op de molen in Scherpenzeel, die in brand werd geschoten, en kwam concentratievuur bij de Witte Holevoet neer. Beide locaties bevinden zich in vuurdoel 271.
- Vuurdoel 271 omslaat een gebied van ongeveer 525x225 meter en dekt de westzijde van het onderzoeksgebied (zie *Paragraaf 2.11*, indicatiedatum 'vooroorlogs').
- Uit een kaart met beschadigde panden als gevolg van de gevechten in de meidagen van 1940 staan verspreid over het hele dorp totaal verwoeste panden ingetekend, alsmede woningen die zwaar en licht waren beschadigd. Daarnaast zijn schadeformulieren aangetroffen waarin op verschillende plaatsen als oorzaak van de schade artillerievuur werd genoemd. Er zijn geen gegevens bekend over de intensiteit van de inslagen die verspreid over het dorp plaats hadden.
- In een opgave van niet gesprongen explosieven aan de Commissie van Proefneming wordt in het onderzoeksgebied melding gemaakt van achtergebleven munitie van Nederlandse komaf (zie *Paragraaf 2.11*, indicatiedatum '1940 Ruiming explosieven'). Het is niet bekend om welke soort munitie het gaat. De stip op de kaart staat ten noordwesten van de molen ingetekend. Op ruim 100 meter ten westen van het onderzoeksgebied staat eveneens een blauwe stip op de kaart ingetekend, die staat voor munitie van Nederlandse komaf. Eerstgenoemde bevond zich binnen de contouren van vuurdoel 271, laatstgenoemde niet.
- Naoorlogs hebben in grote delen van het onderzoeksgebied grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden (zie *Hoofdstuk 3*). Hieronder vallen onder meer de afbraak en opbouw van panden, de aanleg van wegen, de reconstructie van bestaande wegen en aanleg van riolering.
- Ook uit de naoorlogse periode zijn gegevens omtrent ruiming van geschutsmunitie van Nederlandse komaf bekend. MORA 19792479 duidt op de ruimen van een brisantgranaat van 12 Veld (Oud-Hollands) bij adres Dorpsstraat 262. Deze locatie valt niet binnen vuurdoel 271. Ook MORA 20071130 duidt eveneens op verschoten munitie, meer specifiek een granaat van 12cm met schokbuis no 13/14 (Oud-Hollands). Deze werd in 2007 geruimd met als locatie de hoek van de Prinses Marijkelaan en de Stationsweg. Deze locatie valt wel binnen vuurdoel 271. Tot slot werd geschutsmunitie van Nederlandse komaf geruimd in de Willaerlaan (19901009) en Hovenierslaan (19951332), doch van deze ruiming is geen exacte locatie herleidbaar.
- Naar aanleiding van de grootschalige naoorlogse grondroerende werkzaamheden in (de omgeving van) het onderzoeksgebied bij vuurdoel 271 en het beperkte aantal ruiming van munitie dat exact naar een locatie binnen dit vuurdoel herleidbaar is (2 stuks), wordt voor het vuurdoel als geheel geen verdacht afgebakend.
- Uit archiefonderzoek zijn twee locatie specifieke beschietingen naar voren gekomen. De eerste betrof een Nederlandse beschieting met artillerie op de molen, die zich langs de Molenweg net buiten het onderzoeksgebied bevond. In deze omgeving werd bij de Commissie van Proefneming een niet geëxplodeerde projectiel van Nederlandse komaf gemeld. De tweede beschieting vond plaats op de Witte Holevoet. Beide locaties bevonden zich binnen vuurdoel 271. Voor de betreffende locaties wordt **verdacht** gebied afgebakend.

Figuur 20: Schema met achterhaalde oorzaken/scenario's voor indicaties betreffende de vermoedelijke aanwezigheid van OO.

4.2 HORIZONTALE AFBAKENING VERDACHT GEBIED

Het verdachte gebied zal in deze paragraaf horizontaal worden afgebakend aan de hand van de conceptversie volgens de laatste stand van zaken: Stichting SCVE/VOMES Procescertificaat Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, versie 2019-01, Werkversie VEO, september 2019. Van de richtlijnen kan gemotiveerd worden afgeweken. De achterhaalde indicaties zijn gehanteerd bij de horizontale afbakening van verdacht gebied. Vanuit veiligheids- en risicoperspectief worden de indicaties voorzien van zogenaamde risicobuffers waarin zich theoretisch achtergebleven munitieartikelen en/of blindgangers zouden kunnen bevinden. De geschetste indicaties in het Procescertificaat zijn niet te beschouwen als volledig dekkend voor ieder achterhaalbaar scenario.

Geschutsmunitie

Er wordt verdacht gebied afgebakend voor artilleriebeschietingen door Nederlanders in de meidagen van 1940 zoals omschreven in *Paragraaf 4.1*. Met betrekking tot artilleriebeschietingen bestaat volgens het Procescertificaat geen eenduidige afbakeningmethode. Er dient rekening te worden gehouden met het soort en kaliber granaat, de locatie van waar is geschoten, de nauwkeurigheid waarmee het doel is geregistreerd, de afstand waarover is geschoten, de locaties en spreiding van

granaatinslagen, het type beschieting, de intensiteit van de beschieting, de periode waarbinnen beschietingen hebben plaatsgevonden, of de beschieting werd uitgevoerd met een waarnemer, of er vooraf is ingeschoten en of OO zijn aangetroffen in het kennelijk beschoten gebied, of in de nabijheid daarvan, en zo ja, of deze OO een relatie heeft/hebben met de beschieting.

Voor de betreffende beschieting moet worden gesteld dat niet voor alle genoemde factoren sluitende gegevens bekend zijn. Wel is duidelijk dat er verdacht gebied wordt afgebakend voor concentratievuur op specifieke doelen. De molen en de Witte Holevoet zijn derhalve als uitgangspunt voor het verdachte gebied genomen. Rondom deze doelen is een risicobuffer van 50 meter gehanteerd in verband met mogelijke afzwaaiers, plus vijf meter voor afwijking in georeferentie.

Op basis van contra-indicaties zijn delen binnen bovengenoemde risicobuffers alsnog als onverdacht aangemerkt. Het betreft ten eerste de straten Holevoetplein – Dorpsstraat – Molenweg en de locatie waar deze straten elkaar treffen. Op de foto's in *Paragraaf 2.11.1* valt te zien dat de (verharde) straat relatief ongehavend bleef, of reeds hersteld was. Het is aannemelijk dat eventuele gaten door blindgangers zouden zijn opgemerkt. Op basis van beeldvergelijking en archiefgegevens is daarnaast vast komen te staan dat deze wegen ook naoorlogs zijn hersteld. Daarnaast is naoorlogs riolering aangelegd, alsmede ook andere kabels en leidingen. Tevens wordt niet aannemelijk geacht dat zich onder de panden, op één na allemaal in 1940 of later gerealiseerd, nog granaten bevinden. Tot slot is middels beeldvergelijking vastgesteld dat op locaties binnen het verdachte gebied verhardingen zijn aangebracht. Ondanks dat exacte maatvoering omtrent deze werkzaamheden ontbreekt, acht ECG dat er in deze gevallen geen sprake meer is van een verhoogde kans op de aanwezigheid van explosieven, waarvoor preventief vervolgonderzoek noodzakelijk is. Voor deze gebieden wordt, net als in het als onverdacht aangemerkte gebied, geadviseerd het personeel middels een Protocol Toevalsvondst te instrueren.

Het gebied dat op basis van bovenstaande als **verdacht in de niet-naoorlogs geroerde bodem** wordt aangemerkt, is weergegeven in de Bodembelastingkaart OO (zie *Bijlage 6*).

4.3 MOGELIJK AAN TE TREFFEN EXPLOSIEVEN

Op basis van de resultaten uit de studie kan worden aangenomen dat de volgende typen en kalibers OO of restanten hiervan mogelijk aangetroffen kunnen worden in de als verdacht aangemerkte gebieden. Omdat er geen compleet sluitende gegevens met betrekking tot de ingezette munitieartikelen zijn aangetroffen, zijn de verwachte ontplofbare oorlogsresten deels gebaseerd op de gemelde munitie bij de Commissie van Proefneming en de ruimingen van de EOD.

AFKOMST:	CATEGORIE:	TYPE:	KALIBER:	VERSCIJNINGSVORM:	HOEEVEELHEID:
Oud-Hollands	Artillerie	Brisant, kartets	12cm, 12,5cm, 15cm	Verschoten	Enkele

Tabel 11: Mogelijk aan te treffen OO binnen de als VERDACHT aangegeven gebieden.

4.4 VERTICALE AFBAKENING VERDACHT GEBIED

Om de te verwachten diepte van de vermoede OO vast te kunnen stellen, dient gezien te worden van welke verschijningsvorm er wordt uitgegaan, in dit geval:

- Verschoten;

Bij het bepalen van de verticale afbakening dient verder rekening gehouden te worden met de bodemweerstand, de verwachte snelheid en hoek waarmee het explosief in de bodem indringt, gewicht, vorm en diameter van de OO.

Aangezien de gegevens voor het merendeel van de benodigde parameters (bijvoorbeeld verwachte snelheid, inslaghoek ed.) ontbreken en/of niet achterhaalbaar zijn, is het niet mogelijk om een op feiten gebaseerde rekenmethode voor de penetratiediepte voor verschoten OO toe te passen. Derhalve hanteert ECG een afbakening op basis van eerdere ervaringen met verschoten OO in gelijksoortige omstandigheden. Hierbij wordt uitgegaan van maaiveldhoogtes ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Derhalve kunnen naoorlogse verhogingen of ontgravingen van invloed zijn op de diepte indicaties.

VERSCIJNINGSVORM:	MINIMALE DIEPTE (MAAIVELDHOOGTE TWEEDE WERELDOORLOG):	MAXIMALE DIEPTE (MAAIVELDHOOGTE TWEEDE WERELDOORLOG):
Verschoten	0,1m-MV	2m-MV

Tabel 12: Overzicht globale inschatting diepteligging (exclusief eventuele gevolgen van redepositie etc.).

5 LEEMTEN IN KENNIS

- Van eventuele meldingen of ruimingen van (vermoede) explosieven in of direct grenzend aan het onderzoeksgebied zijn over de periode 1940-1944 en 1948-1970 geen gegevens meer bekend bij de EOD en het SIB.
- Er heeft beperkte controle plaatsgevonden of de ontleende adresgegevens corresponderen met mogelijk in de loop van de jaren veranderde huisnummering, straatnamen of perceel-indelingen.
- Bepaalde indicaties die zijn aangetroffen in literatuur en archiefstukken en ruimingsrapportages van de EOD zijn niet te herleiden naar een specifieke locatie.
- Vanwege de coronacrisis konden de originele ruimingsrapporten niet worden aangevraagd. De gegevens zijn derhalve op basis van eerdere rapportages verwerkt.
- Het ontbreekt ECG aan achterliggende gegevens omtrent de Duitse artilleriebeschietingen op Scherpenzeel in de meidagen van 1940.
- Er is voor het onderzoek geen goede luchtopname van na de meidagen van 1940 voorhanden waarmee de schade van de artilleriebeschietingen kunnen worden nagegaan. Ook een kwalitatief goede luchtopname van vlak na de bevrijding ontbreekt. Vanwege de coronacrisis konden geen luchtopnamen bij NCAP en LMHA worden aangeschaft en is enkel met luchtopnamen van het Kadaster en WUR gewerkt.
- De luchtopname van 17 juni 1941 (sortienummer T-108) is door de opdrachtgever aangeleverd. De kwaliteit van deze opname is slecht.
- ECG beschikt niet over de complete informatie aangaande de maatvoering van de waargenomen naoorlogse grondroerende activiteiten/werkzaamheden.

6 CONCLUSIE EN ADVIES

Het doel van deze studie is het verkrijgen van een, door middel van het verzamelen en verwerken van relevant historisch feitenmateriaal, gefundeerd antwoord op de volgende drie kernvragen:

1. Is het onderzoeksgebied of delen hiervan betrokken geweest bij oorlogshandelingen (indicaties) en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten, oftewel van VERDACHT gebied?

Uit literatuur- en archiefonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied in de meidagen van 1940 te lijden heeft gehad onder artilleriebeschietingen. Middels luchtopnamen zijn de gevolgen van deze beschietingen in grote lijnen waargenomen. Op basis van archiefstukken zijn voor wat betreft de artilleriebeschietingen van Duitse zijde geen gegevens bekend omtrent de hoeveelheid verschoten munitie en eventuele schietdoelen. Daarnaast zijn geen ruiming van Duitse verschoten munitie in (de directe omgeving) van het onderzoeksgebied bekend, ondanks veel naoorlogse grondroerende werkzaamheden, zowel voor als na de periode die wordt gedekt door het MORA-register. Voor de indicatie wordt derhalve geen verdacht gebied afgebakend. Voor wat betreft de beschietingen door Nederlandse artillerie, die eveneens op Scherpenzeel hebben geschoten, wordt wel verdacht gebied afgebakend. Het betreft de locaties waarvan middels archiefonderzoek is achterhaald dat deze als individueel schietdoel dienden. In de omgeving van deze schietdoelen is naoorlogs munitie van Nederlandse komaf geruimd. Een deel van het onderzoeksgebied is derhalve verdacht op het aantreffen van verschoten artilleriemunitie in de niet-naoorlogs geroerde bodem (zie Bijlage 6 voor de Bodembelastingkaart OO).

2. Zijn er gebeurtenissen (contra-indicaties) die een aanwijzing vormen dat een (mogelijk verdacht) gebied als onverdacht kan worden aangemerkt?

Op basis van het contra-indicatieonderzoek is vastgesteld dat in de naoorlogse periode onder andere de volgende werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied plaats hadden, waarbij grondroerende werkzaamheden hebben plaatsgevonden:

- *Het wederopbouwplan na de meidagen van 1940.*
- *Naoorlogse aanleg en reconstructie van wegen.*
- *Naoorlogse aanleg van rioleringen.*
- *Naoorlogse aanleg van overige kabels en leidingen.*
- *Naoorlogse afbraak van panden.*
- *Naoorlogse bouw van panden.*
- *Naoorlogse aanleg en reconstructie van parkeerplaatsen.*

De werkzaamheden hebben meegespeeld in de afweging van het al dan niet tot stand komen van verdacht gebied. Daarnaast hebben grondroerende werkzaamheden binnen de grenzen van het uiteindelijke verdachte gebied plaatsgevonden. Deze gebieden zijn als onverdacht aangemerkt.

3. Indien er sprake is van VERDACHT gebied wat is dan de (sub)soort, hoeveelheid, verschijningsvorm van de vermoede ontplofbare oorlogsresten?

Een deel van het onderzoeksgebied is verdacht op verschoten geschutsmunitie, meer specifiek 12cm, 12,5cm en 15cm (Oud-Hollands).

Naar aanleiding van de antwoorden op de drie deelvragen kan geconcludeerd worden dat een deel van het onderzoeksgebied **verdacht** is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten in de niet-naoorlogs geroerde bodem. Het verdachte gebied is in de Bodembelastingkaart OO in *Bijlage 6* weergegeven. Als er binnen de als verdacht aangemerkte gebieden grondroerende werkzaamheden gaan plaatsvinden in de niet-naoorlogs geroerde bodem, adviseert ECG u het proces van explosieven-opsporing voort te zetten. Aan de hand van de mogelijk- en onmogelijkheden van het te bewerken gebied zal in overleg met een gecertificeerd opsporingsbedrijf bepaald moeten worden welke opsporingsmethode dient te worden gehanteerd en welke (mogelijk verdere) maatregelen genomen dienen te worden met betrekking tot een veilige omgang met explosieven.

Voor wat betreft de werkzaamheden die in de naoorlogs geroerde bodem of op onverdachte locaties gaan plaatsvinden, adviseert ECG om de geplande werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren. ECG adviseert u om het uitvoerend personeel voorafgaand aan de werkzaamheden in de te bewerken gebieden middels een KICK-OFF instructie te instrueren (aan de hand van *Bijlage 3 Protocol Toevals-vondst*) geen verdere acties te ondernemen in het geval van het onverhoopt aantreffen van munitieverdachte objecten en terstond contact op te nemen met de (plaatselijke) politie: telefoon: 0900-8844. Mochten er onverhoopt munitie(gelijkende) objecten worden aangetroffen, dan wordt u geadviseerd om tevens contact op te nemen met een gecertificeerd opsporingsbureau en gezamenlijk vast te stellen of opschaling noodzakelijk is.

7 OVERZICHT VAN GEHANTEERDE BRONNEN

Archiefinstellingen:

- Archief Eemland te Amersfoort
- Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg im Breisgau
- Explosieven Opruimingsdienst van het ministerie van Defensie te Rijswijk en Soesterberg
- Gelders Archief te Arnhem
- Gemeentearchief Ede te Ede
- Library and Archives Canada te Ottawa
- Luchtfoto-archief Topografische Dienst/Kadaster te Zwolle
- Nationaal Archief te Den Haag
- National Archives te London
- National Collection of Aerial Photography/The Aerial Reconnaissance Archives/Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie te Den Haag
- NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust – en Genocidestudies te Amsterdam
- Semi-statisch Informatie Beheer (SIB) van het Ministerie van Defensie te Rijswijk
- Speciale Collecties Wageningen University te Wageningen

Literatuur:

- Amersfoort, H. en P. Kamphuis (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* (Den Haag 2005).
- Bollen, H. en P. Vroemen, *Canadezen in actie: Nederland najaar '44 - voorjaar '46* (Warnsveld 1994).
- Cramer, K., *De Gelderse Vallei in de mobilisatietijd en meidagen 1940* (tweede druk; Veenendaal 1985).
- Kamps, P., 'Een Duitse verdedigingslinie in de Gelderse Vallei, De Pantherstellung', *Saillant* 1 (2008) 6-11.
- Molenaar, *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2 delen, 's-Gravenhage 1970).
- Nierstrasz, V.E., *De Strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II. Hoofddeel III/Deel 1. Inleiding en algemeen overzicht van de gevechtsdagen van 10-19 mei 1940* (Den Haag 1957).
- Pater, B.C. de en B. Schoenmaker, *Grote Atlas van Nederland, 1930-1950: Comprehensive atlas of the Netherlands, 1930-1950* (Zierikzee 2005).
- Peters, C., *Gelderland Bevrijd* (Hulst 1994).
- Sectie Krijgsgeschiedenis van den Generalen Staf, *Beknopt overzicht van de krijgsverrichtingen der Koninklijke Landmacht 10-19 mei 1940* (Leiden 1947).
- Stacey, C.P., *The victory campaign: the operations in North-West Europe, 1944-1945. Official history of the Canadian army in the Second World War, Vol. III* (Ottawa 1966).
- Woudenberg, H.M. (red.), *Renswoude, Woudenberg, Scherpenzeel in de Tweede Wereldoorlog : het leven in 't hart van de Gelderse Vallei 1939-1945* (Ede 1995).
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog, deel 1* (Den Haag 1990).

- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog, deel 2* (Den Haag 1993).

Niet gedrukte literatuur:

- Eversteijn, T., Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 (niet gepubliceerd).

Overige rapportages/documentatie:

- Beoordelingsrichtlijn voor het Procecertificaat “Opsporen Conventionele Explosieven (OCE)” versie 2007-02 (8 februari 2007).
- Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Scherpenzeel-Zuid Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 18P142 Definitief (Utrecht 13 december 2018).
- Bombs Away B.V., Vooronderzoek Conventionele Explosieven Eikenlaan Scherpenzeel Gemeente Scherpenzeel, Rapportnummer: 19P024 Definitief 0.1 (Utrecht 29 mei 2019).
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *Jaarplan 2015* (Den Haag 2014).
- Stichting SCVE/VOMES Procecertificaat Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, versie 2019-01, Werkversie VEO (september 2019).
- Vereniging voor Explosieven Opsporing, Handreiking vooronderzoeken BRL-OCE versus WSCS-OCE. Notitie 3VEO-VOO.05667.V (Geldermalsen 16 april 2013).
- Werkveldspecifieke certificatieschema voor het systeemcertificaat opsporing conventionele explosieven zoals opgenomen in bijlage XII van de Arbeidsomstandighedenregeling (WSCS-OCE).

Internet:

- <http://archiefeemland.nl>
- <http://delpher.nl>
- <http://dotkadata.nl>
- <http://explosievenopsporing.nl>
- <http://geldersarchief.nl>
- <http://gemeentearchief.ede.nl>
- <http://inspectieszw.nl>
- <http://maps.google.nl>
- <http://oudscherpenzeel.nl>
- <http://topotijdreis.nl>
- <http://verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl>

8 BIJLAGEN

BIJLAGE 1: SCHADEMELDINGEN SCHERPENZEEL

ADRES 1940-1942	ADRESWIJZIGING 1950:	ADRESWIJZIGING 1960:	SCHADE DOOR:
Dorpsstraat A25	Dorpsstraat 68-70	Dorpsstraat 136-138	-
Dorpsstraat A26	Dorpsstraat 72	Dorpsstraat 140	-
Dorpsstraat A27	Dorpsstraat 74	Dorpsstraat 142	-
Dorpsstraat A28	Dorpsstraat 76	Dorpsstraat 144	-
Dorpsstraat A29-30	Dorpsstraat 78-80	Dorpsstraat 146-148	Granaatscherven
Dorpsstraat A31	Dorpsstraat 82	Dorpsstraat 150	Granaattreffers ⁹⁶
Dorpsstraat A33	Dorpsstraat 88	Dorpsstraat 156	-
Dorpsstraat A35	Dorpsstraat 92	Dorpsstraat 162	-
Dorpsstraat A37	-	-	-
Dorpsstraat A38	Dorpsstraat 98	Dorpsstraat 168	-
Dorpsstraat A39	Dorpsstraat 100	Dorpsstraat 172	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A40	Dorpsstraat 102	Dorpsstraat 174	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A41	Dorpsstraat 104	Dorpsstraat 176	-
Dorpsstraat A42	Dorpsstraat 106	Dorpsstraat 178	-
Dorpsstraat A43	Dorpsstraat 108	Dorpsstraat 180	-
Dorpsstraat A44	Dorpsstraat 112	Dorpsstraat 186	-
Dorpsstraat A45	Dorpsstraat 114	Dorpsstraat 188	Doorschoten ⁹⁷
Dorpsstraat A46	Dorpsstraat 116	Dorpsstraat 190	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A47	Dorpsstraat 118	Dorpsstraat 192	-
Dorpsstraat A54-55	Dorpsstraat 132-134	Dorpsstraat 206-208	Artillerievuur en brand 12/13/14 mei ⁹⁸
Dorpsstraat A56	Dorpsstraat 136	-	-
Dorpsstraat A57	Dorpsstraat 138	Dorpsstraat 212	-
Achterstraat A60	Molenweg 12	-	Oorlogsgeweld
Achterstraat A61-62	Molenweg 8-6	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A63	Dorpsstraat 140	Dorpsstraat 214	-
Dorpsstraat A64	Dorpsstraat 142	Dorpsstraat 216	-
Dorpsstraat A65	Dorpsstraat 144	Dorpsstraat 218	-
Dorpsstraat A67	Dorpsstraat 148	Dorpsstraat 224	-
Dorpsstraat A68-69	Dorpsstraat 150	-	-
Dorpsstraat A70-71	Dorpsstraat 154	Dorpsstraat 228	-
Dorpsstraat A72-73	Dorpsstraat 156-158	Dorpsstraat 230-232	-
Dorpsstraat A74	Dorpsstraat 160	Dorpsstraat 234	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A75	Dorpsstraat 162	Dorpsstraat 236	-
Dorpsstraat A76-77	Dorpsstraat 164-166	Dorpsstraat 238-242	-
Dorpsstraat A79	Dorpsstraat 170	Dorpsstraat 246	-
Dorpsstraat A80	Dorpsstraat 172	Dorpsstraat 248	Granaatscherven ⁹⁹
Dorpsstraat A84	Dorpsstraat 180	Dorpsstraat 256	-
Dorpsstraat A85	Dorpsstraat 182	Dorpsstraat 258	-
Dorpsstraat A86-87	Dorpsstraat 184-186	Dorpsstraat 260-262	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A88	Dorpsstraat 188	Dorpsstraat 264	-

⁹⁶ Oorlogsgeweldschade. Woonhuis zwaar beschadigd. Voorhuis vernield door granaattreffers.

⁹⁷ Glas, ramen, deuren, muren en pannen doorschoten.

⁹⁸ Geheel vernietigd door artillerievuur en brand.

⁹⁹ Oorlogsgeweldschade (verschoten granaatscherven).

ADRES 1940-1942	ADRESWIJZIGING 1950:	ADRESWIJZIGING 1960:	SCHADE DOOR:
Dorpsstraat A91	Dorpsstraat 194	Dorpsstraat 270	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A92	Dorpsstraat 196	Dorpsstraat 272	Voltreffer ¹⁰⁰
Dorpsstraat A94	Dorpsstraat 198	Dorpsstraat 274	Doorschoten
A254	Dorpsstraat 205	-	Artillerievuur 12/13/14 mei
Stationsweg A149	Holevoetplein 291	-	
Dorpsstraat A150	Holevoetplein 289	-	
Dorpsstraat A151-152	Dorpsstraat 287-285	-	Granaat ¹⁰¹
Dorpsstraat A153	Dorpsstraat 283	-	
Dorpsstraat A154-155	Dorpsstraat 281-279	-	Granaatscherven
Dorpsstraat A156	Dorpsstraat 277	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A157-158	Dorpsstraat 275-273	-	
Dorpsstraat A186	Dorpsstraat 271	-	
Dorpsstraat A187	Dorpsstraat 269	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A192	Dorpsstraat 257	-	
Dorpsstraat A193	Dorpsstraat 255	-	
Dorpsstraat A194	Dorpsstraat 253	-	
Dorpsstraat A195	Dorpsstraat 251	-	
Dorpsstraat A196	Dorpsstraat 249	-	
Dorpsstraat A233	Dorpsstraat 245	-	
Dorpsstraat A234	Dorpsstraat 243	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A236	Dorpsstraat 239	-	Granaat door dak
Dorpsstraat A237	Dorpsstraat 237	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A238	Dorpsstraat 235	-	
Dorpsstraat A239	Dorpsstraat 233	-	Oorlogsgeweld
Dorpsstraat A245-246-247	Dorpsstraat 227-225-223	-	
Dorpsstraat A248-249	Dorpsstraat 221-219	-	
Dorpsstraat A250-251	Dorpsstraat 215-213	-	
Dorpsstraat A252a+b	Dorpsstraat 209+211	-	
Dorpsstraat A253	Dorpsstraat 207	-	
Dorpsstraat A254	Dorpsstraat 205	-	Voltreffer in dak
Dorpsstraat A255a	Dorpsstraat 201	-	
Dorpsstraat A256	Dorpsstraat 199	-	
Dorpsstraat A257	Dorpsstraat 197	-	
Dorpsstraat A258	Dorpsstraat 195	-	
Dorpsstraat A260 (kerk)-A262a	Dorpsstraat 191-189	-	Artillerievuur 12/13/14 mei ¹⁰²
Dorpsstraat A323	Oosteinde 173	-	
Dorpsstraat A333	Oosteinde 157	-	
Dorpsstraat A335-336	Oosteinde 151-153	-	
Dorpsstraat A339-340	Oosteinde 145	-	Ingestort, afgebrand
Dorpsstraat A341	Oosteinde 143	-	Oorlogsgeweld
Marktstraat, Brandspuithuis		-	Artillerievuur 12/13/14 mei
Marktstraat A261-262	Marktstraat 1-3	-	Granaatscherven ¹⁰³

¹⁰⁰ Voltreffer waardoor bovenhuis werd verwoest, alle muren verzakten en scheurden. Kogels en scherven.

¹⁰¹ Dorpsstraat 285 door granaat getroffen.

¹⁰² Op vele plaatsen doorschoten.

¹⁰³ Oorlogsgeweld doorschoten, woonhuis beschadigd door granaatscherven.

ADRES 1940-1942	ADRESWIJZIGING 1950:	ADRESWIJZIGING 1960:	SCHADE DOOR:
Marktstraat A262	Marktstraat 3	-	Beschieting ¹⁰⁴
Marktstraat A263	Marktstraat 5	-	-
Marktstraat A264	Marktstraat 7	-	-
Marktstraat A265	Marktstraat 9	-	-
Marktstraat A266	Marktstraat 11	-	-
Marktstraat A267	Marktstraat 13	-	-
Marktstraat A272	-	-	-
Marktstraat A275	Marktstraat 21	-	-
Marktstraat A280	Marktstraat 23	-	Beschieting
Marktstraat A284-285	Marktstraat 31-33	-	-
Marktstraat A286a	Marktstraat 35	-	-
Marktstraat A288a-b	Marktstraat 39-41	-	-
Marktstraat A288c-d	Marktstraat 43-45	-	-
Marktstraat A288e-f	Marktstraat 47-49	-	-
Marktstraat A288g	Marktstraat 51	-	-
Marktstraat A288i	Marktstraat 55	-	-
Marktstraat A289	Marktstraat 48	-	-
Marktstraat A289a	Marktstraat 56	-	Stuk geschoten ¹⁰⁵
Marktstraat A289a-b	Marktstraat 56-58	-	Muur stuk geschoten ¹⁰⁶
Marktstraat A289g	Marktstraat 68	-	-
Marktstraat A289-290-291-292-293	Marktstraat 40-42-44-46-48	-	-
Marktstraat A294-295-296-297	Marktstraat 38-36-34-32	-	Artillerievuur 12/13/14 mei
Marktstraat A299-300	Marktstraat 28-26	-	Artillerievuur 12/13/14 mei ¹⁰⁷
Marktstraat A306	Marktstraat 16	-	-
Marktstraat A307-308-309	Marktstraat 10-12-14	-	-
Marktstraat A310-311-312	Marktstraat 4-6-8	-	-

¹⁰⁴ Beschieting, werkplaats geheel in elkaar geschoten.

¹⁰⁵ Ruiten gebroken, deur enz. stuk geschoten.

¹⁰⁶ Ruiten en pannen gebroken, muur stuk geschoten.

¹⁰⁷ Voltreffers in muren en het dak.

BIJLAGE 2: SYSTEEM CERTIFICATEN OPSPOREN CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

Explosive Clearance Group B.V.

te Wijchen

KvK-nummer: 09155853

Het managementsysteem van **Explosive Clearance Group B.V.** en de toepassing daarvan voldoet aan de eisen zoals neergelegd in de norm:

Systeemcertificaat

Opsporen Conventionele Explosieven WSCS-OCE

Evaluatie van het managementsysteem heeft plaatsgevonden volgens het certificatiereglement van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

Deelgebied A: Opsporing

Deelgebied B: Civieltechnische ondersteuning

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer: 13796/11.1
Ingangsdatum certificaat: 20-12-2018
Certificaat geldig tot: 20-12-2021
Datum eerste certificaat: 20-12-2006

Managing Director
Dhr. E.W.A.C. Franken

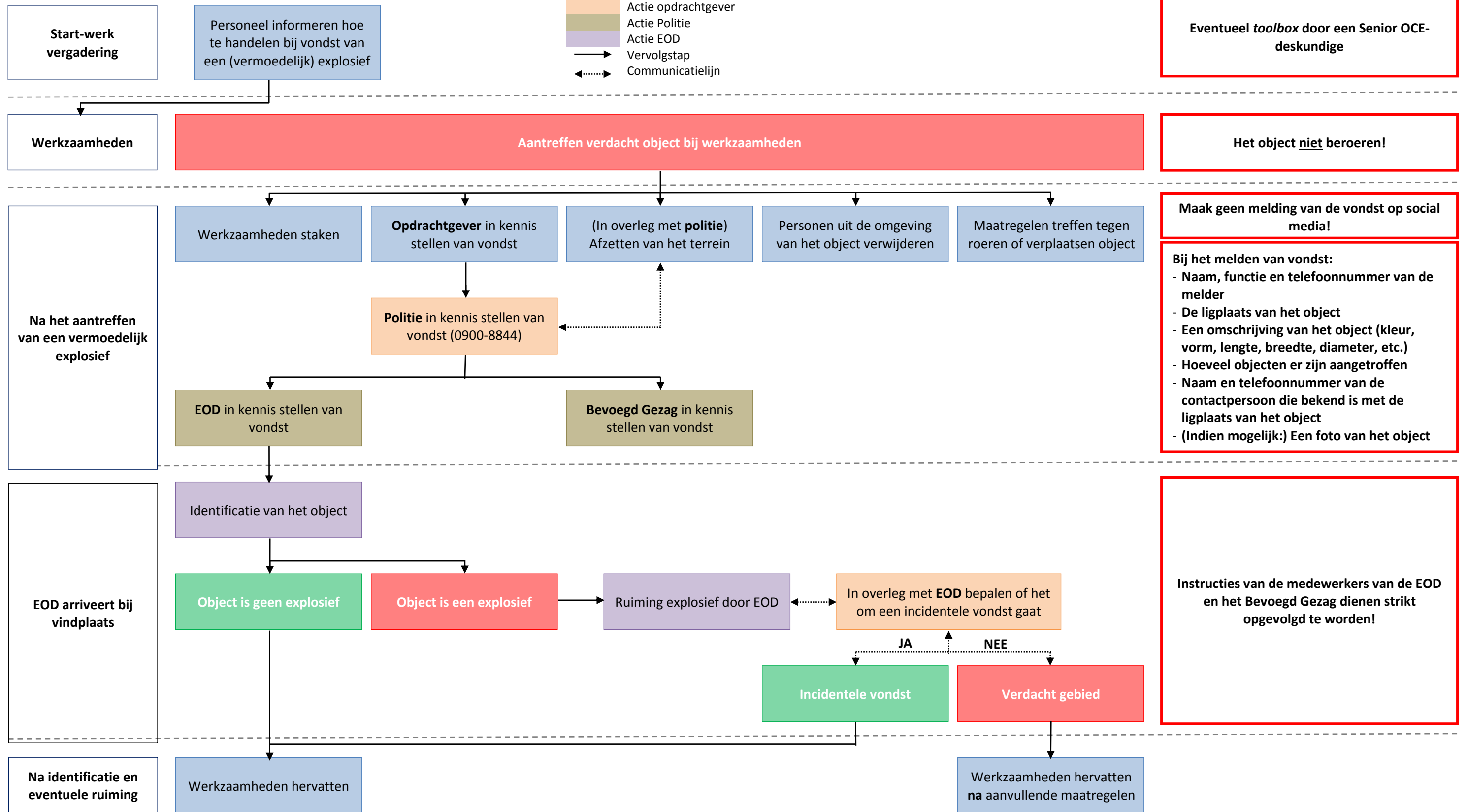
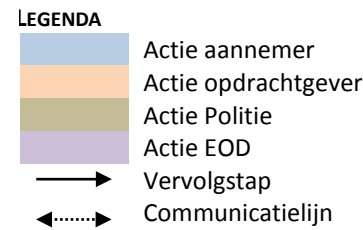
TÜV Nederland
Ekkersrijt 4401
5892 DL Son en Breugel
T: +31 (0) 499 - 339 500
E: info@tuv.nl
W: www.tuv.nl

Aanwijzingsbeschikking Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onder nummer: 2014-0000086668

1 / 1

BIJLAGE 3: PROTOCOL TOEVALSVONDST

BIJLAGE 4: TOELICHTING VERPLICHTE EN AANVULLENDE BRONNEN

Bij aanvang van het vooronderzoek dient bij de relevante overheden en instanties te worden nagegaan of er in het verleden onderzoek is uitgevoerd naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Indien dit het geval is, wordt gerapporteerd op welke wijze deze informatie is betrokken bij het onderzoek. Hiervoor dient in ieder geval contact op te worden genomen met de volgende organisatie(s):

- De gemeente(n) waarbinnen het onderzoeksgebied is gelegen;
- ProRail, indien in het onderzoeksgebied spoorweginfrastructuur aanwezig is;
- Rijkswaterstaat, waterschap, en / of provincie, indien in het onderzoeksgebied infrastructuur aanwezig is die onder het beheer van één of meerdere van deze organisaties valt.

Met de term 'infrastructuur' worden de fysieke bovengrondse (bijv. waterwegen, spoorrails) en ondergrondse (bijv. kabels en leidingen) varianten bedoeld.

Verplichte bronnen

Literatuur

Voor het onderzoeksgebied dienen relevante literatuurbronnen te worden geraadpleegd, zowel standaardwerken als eventuele specifieke regionale informatiebronnen. Daarbij gelden met betrekking tot het onderzoek naar gebeurtenissen in de periode mei 1940 als verplicht te raadplegen standaardwerken in ieder geval:

- Nierstrasz e.a. (Ministerie van oorlog, hoofdkwartier van de chef van de generale staf, krijgsgeschiedkundige afdeling,) *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II*, diverse delen, 's-Gravenhage;
- Molenaar, F.J.; *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2 delen, 's-Gravenhage 1970)

Gemeentearchief en provinciaal archief

Bij het raadplegen van het gemeentelijke archief dienen ten minste de stukken van de luchtbeschermingsdienst, de stukken over aangetroffen/geruimde ontplofbare oorlogsresten en de oorlogsschaderapporten te worden geraadpleegd. Indien deze stukken niet aanwezig zijn, dient dit te worden vermeld in de rapportage.

Bij het onderzoek in het provinciaal archief wordt in elk geval onderzoek verricht in de relevante archieven van het Militair Gezag. Verder worden in het provinciaal archief, indien beschikbaar, ook stukken van de luchtbeschermingsdienst, stukken over aangetroffen/geruimde ontplofbare oorlogsresten en oorlogsschaderapporten geraadpleegd.

Indien er indicaties zijn voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten dient in het gemeentelijke en provinciaal archief voorts te worden gezocht naar gegevens over relevante naoorlogse ontwikkelingen (contra-indicaties), tenzij met de opdrachtgever overeen is gekomen dat dergelijk

onderzoek geen deel uitmaakt van de opdracht. Indien deze gegevens niet aanwezig zijn, dient dit te worden vermeld in de rapportage.

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

In het NIOD raadpleegt de organisatie ten minste de Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k), waarin zich processen-verbaal bevinden met betrekking tot bomafwerpen en andere luchtoorloggerelateerde gebeurtenissen in een aantal Nederlandse gemeenten, en de Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077), waarin zich een relatief compleet overzicht bevindt van bomafwerpen en andere luchtoorloggerelateerde gebeurtenissen op Nederlands grondgebied in de periode september 1940 - april 1941.

Nationaal Archief te Den Haag

De organisatie raadpleegt de collectie “Binnenlandse Zaken” (toegangsnummer 2.04.53.15) waarin de berichten van gemeenten aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag in de periode 1940-1943 zijn ontsloten.

Semistatistische archiefdiensten (SSA) Ministerie Defensie te Rijswijk

De organisatie raadpleegt de collectie van de Mijn- en Munitieopruimingsdienst (“MMOD”) waarin de ruiming in de periode 1945-1947 zijn ontsloten.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

De collectie “Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)” met collectienummer 575 van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie dient te worden geraadpleegd om te helpen vaststellen of er indicaties zijn dat er Duitse militaire werken in het onderzoeksgebied aanwezig waren tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)

Bij het raadplegen van het archief van de EOD dient als eerste de database met meldingen van aangetroffen OO en de collectie mijnenveldkaarten te worden geraadpleegd. Indien in de database met meldingen van aangetroffen ontplofbare oorlogsresten indicaties voor de aanwezigheid van OO worden aangetroffen, dient de collectie MORA's/UO's te worden geraadpleegd. Indien in de collectie mijnenveldkaarten indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten worden aangetroffen, dient de collectie mijnenveld ruimrapporten te worden geraadpleegd.

The National Archives te Londen

De organisatie dient aan te tonen dat in The National Archives te Londen een relevante onderzoeksinspanning is geleverd aangaande het verzamelen van informatie over door de Royal Air Force uitgevoerde luchtaanvallen in het onderzoeksgebied of de directe omgeving. Hierbij dient de periode 10 mei 1940 – 8 mei 1945 in ogenschouw te worden genomen en dient onderzoek te worden verricht in relevante stukken van ten minste de volgende vier onderdelen van de RAF:

- Bomber Command RAF;
- Coastal Command RAF;
- Fighter Command RAF / Air Defence Great Britain;
- Second Tactical Air Force.

Het onderzoek dient gericht te zijn op het vaststellen van het aantal, de hoofd- en subsoort, gewichtsklasse en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie en raketten die tijdens de luchtaanval zijn ingezet en op de inslaglocaties daarvan.

Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

In het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg wordt ten minste de collectie Lageberichte van de Luftwaffenführungsstab geraadpleegd, die meldingen bevat over bomafwerpen op Nederlands grondgebied in de periode 10 mei 1940 – 10 november 1941.

Luchtfotocollecties Wageningen UR, Kadaster en RCAHMS (NCAP)

De organisatie dient beschikbare luchtfoto's betreffende de datums waarop de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden te inventariseren. Deze inventarisatie dient te geschieden in ten minste de volgende luchtfotocollecties:

- Collecties 'JARIC' en 'ACIU' berustend bij Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland / National Collection of Aerial Photography te Edinburgh;
- Wageningen UR te Wageningen;
- Kadaster te Zwolle.

Uit de geïnventariseerde luchtfoto's worden de meest geschikte luchtfoto's geselecteerd. Bij de selectie dient rekening te worden gehouden met dekking, opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit van het fotobeeld en de schaal. Er dienen luchtfoto's te worden gebruikt van vóór de gebeurtenis, en van zo kort mogelijk ná de relevante gebeurtenis (mits van voldoende kwaliteit voor interpretatie op oorlogsschade). De organisatie dient zich daarbij rekenschap te geven van het feit dat de betrouwbaarheid van de conclusies zal toenemen naarmate luchtfoto's van meer verschillende opnamedata worden gebruikt.

De organisatie dient de selectie van luchtfoto's voldoende te motiveren. Het aantal geraadpleegde luchtfoto's zal normaliter in verhouding staan tot de hoeveelheid (mogelijk) relevante oorlogshandelingen. Hoe meer oorlogshandelingen (mogelijk) van relevantie zijn voor het onderzoeksgebied, hoe meer luchtfoto's dienen te worden geraadpleegd.

Van het hierboven gestelde over te raadplegen luchtfotocollecties en te inventariseren en selecteren luchtfoto's kan, mits in overleg met de opdrachtgever, vanwege doelmatigheidsoverwegingen worden afgeweken indien reeds in een vroegtijdig stadium duidelijk is dat het gehele onderzoeksgebied op basis van de tot dan toe verzamelde en geïnterpreteerde luchtfoto's als verdacht gebied zal worden aangemerkt. Indien deze keuze wordt gemaakt, dient dit duidelijk in de rapportage te worden beschreven.

Krantenberichten

Ten behoeve van onderzoek naar contra-indicaties in de vorm van explosievenruimingen over de periode 1940-1972 wordt in ieder geval gezocht naar krantenberichten via de online zoekmachine Delpher, en via de verzameling krantenknipsels uit het archief van de Hulpverleningsdienst (Nationaal Archief toegang 2.04.110).

Kadaster

Ten behoeve van het onderzoek naar contra-indicaties wordt in ieder geval naoorlogs kaartmateriaal uit het archief van het kadaster geraadpleegd met als doel het inventariseren van naoorlogse ruimtelijke ontwikkelingen.

Aanvullende bronnen

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

De collectie 'Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940' met collectienummer 409 van het NIMH dient ten minste te worden geraadpleegd indien uit raadpleging van de verplichte bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat grondgevechten en/of artilleriebeschietingen hebben plaatsgevonden in de periode mei 1940.

The National Archives te Londen

The National Archives te Londen geldt als een aanvullende bron met betrekking tot onderzoek naar geallieerde artilleriebeschietingen in de periode vanaf september 1944. Wanneer uit overige bronnen indicaties zijn gebleken dat het onderzoeksgebied in deze periode is getroffen door geallieerde artilleriebeschietingen, dienen de War Diaries van de relevante geallieerde eenheden te worden geraadpleegd om detailinformatie aangaande deze beschietingen te verzamelen.

National Archives and Record Administration II (NARA II at College Park (VS))

Er dient aanvullend bronnenonderzoek plaats te vinden in The National Archives (NARA) te College Park (VS) wanneer er duidelijke indicaties zijn dat het onderzoeksgebied is getroffen door luchtaanvallen met afwerpmunitie uitgevoerd door de United States Army Air Forces. Het onderzoek in NARA dient gericht te zijn op het vaststellen van het aantal, de hoofd- en subsoort, gewichtsklasse en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie die tijdens de luchtaanval is ingezet, en op de inslaglocaties daarvan. Het onderzoek bevat in elk geval raadpleging van de collectie Mission Reports ('World War II Combat Operations Reports 1941 - 1946'; Record Group 18, MLR Number NM6 7A; ARC Identifier 596339).

Getuigenverklaringen

In overleg met de opdrachtgever wordt bepaald of getuigen worden gehoord. Dit wordt gerapporteerd. Indien getuigen worden gehoord, dient een schriftelijke getuigenverklaring te worden opgesteld en getekend door de getuige en / of door een vertegenwoordiger van de opdrachtgever die bij het horen van de getuige aanwezig is. De getuigenverklaring wordt opgenomen als bijlage bij het rapport.

BIJLAGE 5: GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN

Archief Eemland

0500 GEMEENTE WOUDENBERG, 1509-1943	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
932	Stukken betreffende de ingebruikneming van percelen door het leger, 1940
935	Stukken betreffende de opgave van de geleden schade als gevolg van oorlogsgeweld, plundering en vernieling, 1940

0505 GEMEENTE WOUDENBERG, 1944-1975	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
48	Verslag van de gemeentesecretaris N.J.C. Cramer over de belangrijkste gebeurtenissen in Woudenberg in de periode 1940-1945, 1951
621	Processen-verbaal van luchtaanvallen en gevonden explosieven en stukken betreffende Luchtbeschermingsdienst Woudenberg, 1942-1945
624	Stukken betreffende het toezicht op het bezit van wapens en munitie, 1943-1948
637	Rapport uitgebracht aan de Commissaris der Provincie Utrecht door de burgemeester omtrent de situatie in Woudenberg, 1944
638	Verordening van de Chef Militair gezag betreffende de directe periode na de bevrijding, met een inventarisatie van de situatie in Woudenberg, 1945-1947
647	Stukken betreffende de melding en ruiming van achtergebleven wapens en explosieven uit de periode 1940-1945, 1945-1950, 1958, 1962-1963, 1970-1975
827	Stukken betreffende uitgekeerde bedragen voor schade aan gebouwen en gevorderde voertuigen, 1940-1947
830	Stukken betreffende de uitvoering van de schadeloosstelling door het Rijk aan de gemeente Woudenberg ten behoeve van de geleden oorlogsschade aan gebouwen en panden, 1941-1946
831	Stukken betreffende de geleden schade voor inwoners van Woudenberg in de periode 1940-1945, 1942-1956. 1942-1956 A-J
832	Stukken betreffende de geleden schade voor inwoners van Woudenberg in de periode 1940-1945, 1942-1956. 1942-1956 K-Z
833	Stukken betreffende de wederopbouw over de periode 1942-1946
841	Stukken betreffende de vaststelling van de schade aan gemeente-eigendommen ten gevolge van de oorlog, ten behoeve van de aanvraag van vergoedingen, 1945-1956
843	Stukken betreffende de rijksgoedkeuringen voor herstel van oorlogsschade aan onroerende goederen, met o.a. bouwtekening van garage Honders, 1945-1956
844	Stukken betreffende herstel van schade aan bebouwing ontstaan in de periode 1940-1945, 1945-1964
1132	Stukken betreffende en krantenknipsels inzake historische aangelegenheden van Woudenberg

Bundesarchiv-Militärarchiv

RL 2-II GENERALSTAB DER LUFTWAFFE/LUFTWAFFENFÜHRUNGSSTAB	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
<i>4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung)</i>	
<i>4.1 Lagemeldungen, Lageberichte</i>	
205	Lageberichte Nr.246-Nr.258, 9. Mai 1940 – 21. Mai 1940
206	Lageberichte Nr.259-Nr.264, 22. Mai 1940 – 27. Mai 1940
207	Lageberichte Nr.265-Nr.270, 28. Mai 1940 – 1. Juni 1940

RL 2-II GENERALSTAB DER LUFTWAFFE/LUFTWAFFENFÜHRUNGSSTAB	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
208	Lageberichte Nr.271-Nr.276, 3. Juni 1940 – 7. Juni 1940
209	Lageberichte Nr.277-Nr.282, 9. Juni 1940 – 13. Juni 1940
210	Lageberichte Nr.283-Nr.290, 15. Juni 1940 – 21. Juni 1940
211	Lageberichte Nr.292-Nr.298, 23. Juni 1940 – 29. Juni 1940
211a	1. Juli 1940 – 5. Juli 1940
212	Lageberichte Nr.305-Nr.317, 7. Juli 1940 – 19. Juli 1940
213	Lageberichte Nr.319-Nr.330, 21. Juli 1940 – 1. Aug. 1940
214	Lageberichte Nr.375-Nr.382, 15. Sept. 1940 – 22. Sept. 1940
215	Lageberichte Nr.383-Nr.391, 23. Sept. 1940 – 1. Okt. 1940
216	Lageberichte Nr.393-Nr.403, 3. Okt. 1940 – 13. Okt. 1940
217	Lageberichte Nr.404-Nr.414, 14. Okt. 1940 – 24. Okt. 1940
218	Lageberichte Nr.415-Nr.425, 25. Okt. 1940 – 4. Nov. 1940
219	Lageberichte Nr.426-Nr.434, 5. Nov. 1940 – 13. Nov. 1940
220	Luftlageberichte Nr.435-Nr.440, 14. Nov. 1940 – 19. Nov. 1940
221	Luftlageberichte Nr.441-Nr.447, 20. Nov. 1940 – 26. Nov. 1940
222	Luftlageberichte Nr.448-Nr.454, 27. Nov. 1940 – 3. Dez. 1940
223	Luftlageberichte Nr.455-Nr.463, 4. Dez. 1940 – 12. Dez. 1940
224	Luftlageberichte Nr.464-Nr.471, 13. Dez. 1940 – 21. Dez. 1940
225	Luftlageberichte Nr.472-Nr.479, 22. Dez. 1940 – 31. Dez. 1940
226	Luftlageberichte Nr.480-Nr.488, 1. Jan. 1941 – 9. Jan. 1941
227	Luftlageberichte Nr.489-Nr.497, 10. Jan. 1941 – 18. Jan. 1941
228	Luftlageberichte Nr.498-Nr.510, 19. Jan. 1941 – 31. Jan. 1941
229	Luftlageberichte Nr.511-Nr.519, 1. Feb. 1941 – 9. Feb. 1941
230	Luftlageberichte Nr.520-Nr.528, 10. Feb. 1941 – 18. Feb. 1941
231	Luftlageberichte Nr.529-Nr.538, 19. Feb. 1941 – 28. Feb. 1941
232	Luftlageberichte Nr.539-Nr.546, 1. März 1941 – 8. März 1941
233	Luftlageberichte Nr.547-Nr.554, 9. März 1941 – 16. März 1941
234	Luftlageberichte Nr.555-Nr.559, 17. März 1941 – 21. März 1941
235	Luftlageberichte Nr.560-Nr.562, 22. März 1941 – 24. März 1941
236	Luftlageberichte Nr.563-Nr.569, 25. März 1941 – 31. März 1941
237	Luftlageberichte Nr.570-Nr.575, 1. Apr. 1941 – 6. Apr. 1941
238	Luftlageberichte Nr. 577-Nr. 583, 8. Apr 1941 – 14. Apr. 1941
239	Luftlageberichte Nr.584-Nr.591, 15. Apr. 1941 – 22 Apr. 1941
240	Luftlageberichte Nr.592 – Nr.599, 23. Apr. 1941 – 30. Apr. 1941
241	Luftlageberichte Nr.600 – Nr.605, 1. Mai 1941 – 6. Mai 1941
242	Luftlageberichte Nr.606 – Nr.613, 7. Mai 1941 – 14. Mai 1941
243	Luftlageberichte Nr.614 – Nr.625, 15. Mai 1941 – 26. Mai 1941
244	Luftlageberichte Nr.626 – Nr.637, 27. Mai 1941 – 7.Juni 1941
245	Luftlageberichte Nr.638 – Nr.645, 8. Juni 1941 – 15. Juni 1941
246	Luftlageberichte Nr.646 – Nr.655, 16. Juni 1941 – 25. Juni 1941
247	Luftlageberichte Nr.656 – Nr.660, 26. Juni 1941 – 30. Juni 1941

RL 2-II GENERALSTAB DER LUFTWAFFE/LUFTWAFFENFÜHRUNGSSTAB	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
248	Luftlageberichte Nr.661 – Nr.666, 1. Juli 1941 – 6. Juli 1941
249	Luftlageberichte Nr.667 – Nr.672, 7. Juli 1941 – 12. Juli 1941
250	Luftlageberichte Nr.673 – Nr.678, 13. Juli 1941 – 18. Juli 1941
251	Luftlageberichte Nr.679 – Nr.684, 19. Juli 1941 – 24. Juli 1941
252	Luftlageberichte Nr.685 – Nr.691, 25. Juli 1941 – 31. Juli 1941
253	Luftlageberichte Nr.692 – Nr.700, 1. Aug. 1941 – 9. Aug. 1941
254	Luftlageberichte Nr.701 – Nr.707, 10. Aug. 1941 – 16. Aug. 1941
255	Luftlageberichte Nr. 708 – Nr.713, 17. Aug. 1941 – 22. Aug. 1941
256	Luftlageberichte Nr.714 – Nr.719, 23. Aug. 1941 – 28. Aug. 1941
257	Luftlageberichte Nr.720 – Nr.725, 29. Aug. 1941 – 3. Sept. 1941
258	Luftlageberichte Nr.726 – Nr.730, 4. Sept. 1941 – 8. Sept. 1941
259	Luftlageberichte Nr.731 – Nr.736, 9. Sept. 1941 – 14. Sept. 1941
260	Luftlageberichte Nr.737 – Nr.742, 15. Sept. 1941 – 20. Sept. 1941
261	Luftlageberichte Nr. 743 – Nr.748, 21. Sept. 1941 – 26. Sept. 1941
262	Luftlageberichte Nr.749 – Nr.754, 27. Sept. 1941 – 2. Okt. 1941
263	Luftlageberichte Nr.755 – Nr.760, 3. Okt. 1941 – 9. Okt. 1941
264	Luftlageberichte Nr.761 – Nr.765, 10. Okt. 1941 – 14. Okt. 1941
265	Luftlageberichte Nr.766 – Nr.769, 15. Okt. 1941 – 18. Okt. 1941
266	Luftlageberichte Nr.770 – Nr.774, 19. Okt. 1941 – 23. Okt. 1941
267	Luftlageberichte Nr.775 – Nr.778, 24. Okt. 1941 – 28. Okt. 1941
268	Luftlageberichte Nr.779 – Nr.785, 28. Okt. 1941 – 3. Nov. 1941
269	Luftlageberichte Nr.786 – Nr.791, 4. Nov. 1941 – 9. Nov. 1941
1025	Lageberichte Nr.331-Nr.340, 2.- 11. Aug. 1940
1026	Lageberichte Nr.341-Nr.345, 12.- 16. Aug. 1940

Gelders Archief

0044 TIJDELIJK PROVINCIAAL BESTUUR TE NIJMEGEN, 1944-1945 (1984)	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
132	Stukken betreffende luchtbescherming en brandweerwezen, 1944-1945.
136	Stukken betreffende het houden van huiszoekingen naar wapens en munitie bij de burgerbevolking, 1945.
143	Stukken betreffende de wederopbouw van door oorlogshandelingen verwoest gebied, 1944- 1945.

1037 MILITAIR GEZAG IN GELDERLAND, 1941-1948	
INV.NR.:	OMSCHRIJVING:
<i>1. Provinciale Militaire Commissaris in Gelderland en rechtsopvolgers</i>	
<i>1.3. A.F.H. Blaauw, PMC te Arnhem april-september 1945, Commissaris 4e Militaire Afdeling oktober-november 1945 en het Afwikkelingsbureau, 1946</i>	
191	Stukken betreffende het opruimen van mijnen en munitie, 1945.
<i>1.4. Dienst Burgermijnopruiming van het PMC Gelderland</i>	
<i>1.4.1. Hoofd van de Dienst Burgermijnopruiming/District Arnhem</i>	

1037 MILITAIR GEZAG IN GELDERLAND, 1941-1948

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

259	Correspondentie van het hoofd van de Dienst Burgermijnopruiming van het MG Gelderland en de leider van het District Arnhem van de Dienst Burgermijnopruiming, 1945.
260	Rapporten, 1945.
261	Dag- en weekrapporten betreffende het opruimen van mijnen en munitie, 1945.
264	Instructies, 1945.
265	Situatieschetsen van mijnenvelden, 1945.
<i>2.7. Districts Militaire Commissaris te Harderwijk</i>	
564	Rapporten, 1945
572	Stukken betreffende luchtbescherming, brandweer en mijnopruiming, 1945
581	Correspondentie betreffende openbare werken, huisvesting en wederopbouw, 1945
589	Correspondentie betreffende militaire zaken en oorlogsmisdaden, 1945

Gemeentearchief Ede
901 GEMEENTEBESTUUR SCHERPENZEEL 1814-1985

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

614-618	Stukken betreffende de plannen voor een grenswijziging van de gemeente Scherpenzeel met Woudenberg en Renswoude, en de daarmee gepaard gaande grenswijziging van de provincie Utrecht met Gelderland, 1940-1972, met kaarten
164	1940-1959
630-649	Stukken betreffende de huisnummering, z.j., 1941-1980
630	Correspondentie en lijsten (ver-)huisnummering, 1941-1980
1149	Stukken betreffende de schade aan en herbouw van het gemeentehuis, Dorpsstraat A56, A57(136), met tekening, 1941-1957
1198-1227	Stukken betreffende het verstrekken van financiële bijdragen tot wederopbouw of herstel van door oorlogsgeweld beschadigde goederen van particulieren, 1940-1942
1199	Dorpsstraat I, 1940-1941
1200	Dorpsstraat II, 1940-1941
1201	Dorpsstraat III, 1940-1941
1202	Dorpsstraat IV, 1940-1941
1203	Dorpsstraat V, 1940-1941
1214	Marktstraat, 1941-1942
1241	Stukken betreffende het verstrekken van een financiële bijdrage aan het gemeentelijk Woningbedrijf tot herstel en herbouw van woningen aan de Middenweg en de Marktstraat, 1947-1950
1242	Stukken betreffende het verkrijgen van de bijdrage van het Rijk voor het herstel van oorlogsschade aan wegen, 1947-1954
1413	Overzichtlijsten van maandrapporten en verslagen van de politie, 1941-1945
1620-1621	Stukken betreffende het leggen van riolering in de Molenweg, de Beukenlaan, de Lindelaan, de Willaerlaan, de Glashorsterdijk en de Lambalgseweg, met tekeningen, 1957-1958
1621	Bestek en voorwaarden, tekeningen, 1957
1633-1634	Stukken betreffende het bouwrijp maken van gronden en het leggen van de riolering aan de Burgemeester Royaardslaan, Molenweg en de Schreiheuvel, met tekeningen, 1960-1967
1634	Bestek en voorwaarden, tekeningen en contractovereenkomst, 1963

1641	Stukken betreffende het leggen van de riolering in de Stationsweg, Dorpsstraat en het Oosteinde, ook genaamd 'Rijksweg', met tekeningen, 1963-1970 <i>N.B. bestek en voorwaarden ontbreken</i>
1642	Stukken betreffende het aankopen van grond t.b.v. de reconstructie van de weg en het leggen van de riolering aan de Marktstraat, met tekeningen, 1963-1971
1648-1651	Stukken betreffende de aanleg van riolering in de Rijksweg, Oosteinde, Holevoetsplein, de Dorpsstraat, de Stationsweg en Plein 1940, (1940), met tekeningen, 1966-1971 <i>N.B. bestek en voorwaarden ontbreken alsmede de goedkeuring van Rijkswaterstaat</i>
1648	Vorbereiding, eindafrekening, 1966-1971
1651	Tekeningen, pak
1763	Brandrapporten over de jaren 1941-1959
1815	Stukken betreffende de reconstructie van het kruispunt Oosteinde – Oude Barneveldseweg – Dorpsstraat, met tekeningen, 1969-1972
2082	Stukken betreffende aangelegenheden inzake de Duitse Wehrmacht, 1940-1943

1004 DOCUMENTATIEVERZAMELING BEVRIJDING VAN DE VELUWE (1940) 1944-1945

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

405 Stukken betreffende de bevrijding van Nederlandse steden: Scherpenzeel

Library and Archives Canada

RG24M 1997-02033-5 CARTOGRAPHERS COLLECTION

INV. NR.: OMSCHRIJVING:

5082972 387 Ede, Holland : defence overprint

Nationaal Archief

2.04.53.15 INSPECTIE BESCHERMING BEVOLKING LUCHTAANVALLEN

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

19-47	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen 1940 - 1941
38	Commissaris der Koningin in de provincie Gelderland, nrs. 18.2.1 - 18.2.33
42	Commissaris der Koningin in de provincie Utrechts, nrs. 18.6.1 – 18.6.15
69-79	Meldingen en proces-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten, 1940-1941
73	Gelderland
74	Utrecht

2.04.110 ARCHIEF KORPS HULPVERLENINGSDIENST VAN HET MINISTERIE BINNENLANDSE ZAKEN 1945-1974

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

20	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. Zonder datum.
21	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1947.
22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1957-1959.
27	Register met krantenknipsels inzake ongevallen met oorlogstuig. 1965-1970.
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. 1947-1970.

2.13.71 ARCHIEVEN VAN HET MINISTERIE VAN DEFENSIE TE LONDEN 1940-1941 - MINISTERIE VAN OORLOG TE LONDEN [1941-1945]; DEPARTEMENT VAN OORLOG: BUREAU LONDEN [1945-1947], (1933) 1940-1947 (1974)

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

2. Archieven gevormd onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie/Oorlog te Londen vallende instanties en de afwikkeling daarvan

2.15 Het archief van het Bureau Voorbereiding Terugkeer, voortgezet als Bureau Militaire Voorbereiding Terugkeer, met daarin opgenomen het archief van de Marine Inlichtingendienst, voortgezet als Militaire Inlichtingendienst, voortgezet als Marine Inlichtingendienst (1940-1941) 1942-1944 (1945, 1948, 1950, 1954)

1788-2107	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland, 1941-1945	
	1846	Provincie Gelderland, 1940-1945
	1895	Provincie Utrecht, 1943-1945
	1910	Woudenberg, 1945
2309	Stukken betreffende de locatie van munitiedepots in Nederland. 1944-1945	

2.13.210 MINISTERIE VAN DEFENSIE: COMMISSIE VAN PROEFNEMING

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

23	Staten houdende opgaven van plaatsen waar mogelijk onontplofte projectielen zijn gevonden, die wel of niet geruimd zijn, 1940.
----	--

Nederlands Instituut voor Militaire Historie

409 GEVECHTSVERSLAGEN EN -RAPPORTEN MEI 1940

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

Legerkorpsstroepen	
502024	Verslag van de commandant van het 19 ^e regiment artillerie luitenant-kolonel J.P. Enklaar
502025	Verslag van de commandant van de Ie afdeling van het 19 ^e regiment artillerie majoor mr. D.J. Hamoen
502026	Commandant van de 2 ^e batterij van de Ie afdeling van het 19 ^e regiment artillerie 1 ^e luitenant dr. Ir. H.A. van Westen
502031	Verslag van de commandant van de 3 ^e batterij van de IIe afdeling van het 15 ^e regiment artillerie reserve 1 ^e luitenant P.H. Kemper i
502032	Luitenant adjudant van de IIe afdeling van het 15 ^e regiment artillerie reserve 1 ^e luitenant mr. J. Van Andel i
15 ^e regiment infanterie	
505006	Verslag van de commandant van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie majoor ir. H.H.J. Ruyten
505007	Gevechtsberichten van de commandant van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie majoor ir. H.H.J. Ruyten
505008	Verslag met schets van de commandant van de 1 ^e compagnie van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie kapitein C. van Wijngaarden
505011	Verslagen van de mitrailleurcompagnie van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie door kapitein S. Dokter
505012	Verslag van de commandant van het IIe bataljon van het 15 ^e regiment infanterie majoor W. Gerlach

505017	Verslag van de commandant van de mitrailleurcompagnie van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie kapitein H.P. Sanders
505018	Gevechtsberichten van de commandant van de mitrailleurcompagnie van het Ie bataljon van het 15 ^e regiment infanterie kapitein H.P. Sanders
505019	Verslag van de commandant van het IIIe bataljon van het 15 ^e regiment infanterie majoor P.E. Gramberg
505020	Gevechtsberichten van de commandant van het IIIe bataljon van het 15 ^e regiment infanterie majoor P.E. Gramberg
4 ^e regiment artillerie	
505052	Verslag van de commandant van het 4 ^e regiment artillerie luitenant-kolonel H.C. de Man
505053	Bevelen van de staf van het 4 ^e regiment artillerie
505054	Verslag van de commandant van de Ie afdeling van het 4 ^e regiment artillerie majoor ir. W. Van Rijswijk
505055	Gevechtsberichten van de commandant van de Ie afdeling van het 4 ^e regiment artillerie majoor ir. W. Van Rijswijk
505057	Verslag van de commandant van de IIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie kapitein mr. C. Van Rij
505061	Verslag met schetsen van de commandant van de IIIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie kapitein L.E. Smilde
505062	Verslagen van de staf van de IIIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie door 1 ^e luitenant H.L.T. Ubbink
505063	Verslag van de commandant van de 1 ^e batterij van de IIIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie kapitein A.J. Zomer
505064	Verslag van de commandant van de 2 ^e batterij van de IIIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie kapitein A.C. Mantels
505065	Verslag van de commandant van de 3 ^e batterij van de IIIe afdeling van het 4 ^e regiment artillerie kapitein H.C. Veltman
505066	Verslag van de commandant van de munitiecolonne van het 4 ^e regiment artillerie 1 ^e luitenant W.J.G. Aalders
Kaarten	
538016	Kaarten van de IIe divisie van het Ie legerkorps

575 DUITSE VERDEDIGINGSWERKEN EN INUNDATIES VAN NEDERLANDS GRONDGEBIED IN DE OORLOG / RAPPORTEN VAN MILITAIRE AARD VANUIT BEZET NEDERLAND AAN BUREAU INLICHTINGEN LONDEN

INV.NR.:	CODE:	OMSCHRIJVING:
212	199 Vlag	Locatie van mogelijke luchtlandingsterreinen bij Emmikhuizen, Huizen, Baarn, Hamersveld en ten zuidoosten van Amersfoort (bij Scherpenzeel), 30-08-1944
321	E/2126/45	Rapport betreffende verdedigingswerken te Scherpenzeel, bijgevoegd situatietekening, 26-02-1945
527	E/2267/45	Slagorde en legering Duitse troepen in Woudenberg, bijgevoegd situatietekening

NIOD Instituut voor Oorlogs- en Holocaust- en Genocidenstudies

077 GENERALKOMMISSARIAT FÜR DAS SICHERHEITSWESEN (HÖHERE SS- UND POLIZEIFÜHRER NORD-WEST), (1938) 1940-1945

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

1328	Dagberichten van de <i>Befehlshaber der Ordnungspolizei</i> Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941
1759	Berichtgevingen betreffende neergelaten vliegtuigen, 1943

216K DEPARTEMENT VAN JUSTITIE, (1935) 1940-1945 (1950)

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 – 28 april 1944.
181-185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten
185	Echt-Zwolle, 11 oktober 1943 – 17 september 1944
186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen.
188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel, 18 september 1944 – 16 januari 1945

226B BUREAU INLICHTINGEN – HOOFDBUREAU LONDEN, 1940-1945

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

119	Rapporten en brieven over geallieerde bombardementen, neergestorte vliegtuigen en treinbeschietingen, 27 april 1943 – augustus 1944
123	Militaire spionagerapporten en situatieschetsen betreffende Nederlandse en Duitse objecten, onder meer van de Geheime Dienst Nederland, april 1943-augustus 1944
124	Militaire spionagerapporten en situatieschetsen betreffende Nederlandse en Duitse objecten, onder meer van de Geheime Dienst Nederland, 27 oktober 1944-14 februari 1945
125	Militaire spionagerapporten en situatieschetsen betreffende Nederlandse en Duitse objecten, onder meer van de Geheime Dienst Nederland, 15 februari-16 april 1945
126	Militaire spionagerapporten en situatieschetsen betreffende Nederlandse en Duitse objecten, onder meer van de Geheime Dienst Nederland, z.d.

Semi-statisch Informatie Beheer van het Ministerie van Defensie
ARCHIEF MIJN- EN MUNITIEOPRUIMINGSDIENST (M.M.O.D.)

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

Doos 51	Ruimingsrapporten correspondentie en plattegronden Gemeenten A t/m Z – doos 51 P t/m S
Doos 52	Ruimingsrapporten correspondentie en plattegronden Gemeenten A t/m Z – doos 52 S t/m U
Doos 53	Ruimingsrapporten correspondentie en plattegronden Gemeenten A t/m Z – doos 53 V t/m W
Doos 54	Ruimingsrapporten correspondentie en plattegronden Gemeenten A t/m Z – doos 54 W
Doos 55	Ruimingsrapporten correspondentie en plattegronden Gemeenten A t/m Z – doos 55 W t/m Z

The National Archives London

AIR 27 AIR MINISTRY AND SUCCESSORS: OPERATIONS RECORD BOOKS, SQUADRONS

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

1662	No 302 Squadron: Operations Record Book. Appendices 1941 Apr.-1944 Dec: see piece No. 1659 above, 1944 Jan.- 1946 June
------	--

AIR 37 AIR MINISTRY: ALLIED EXPEDITIONARY AIR FORCE, LATER SUPREME HEADQUARTERS ALLIED EXPEDITIONARY FORCE (AIR), AND 2ND TACTICAL AIR FORCE: REGISTERED FILES AND REPORTS

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

714	2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: July.- August 1944
715	2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: Sept.- Oct. 1944
716	2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: Nov.- Dec. 1944
717	2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: Jan.- Feb. 1945
718	2ND TACTICAL AIR FORCE: Daily log: Mar.- May 1945

WO 171 WAR OFFICE : ALLIED EXPEDITIONARY FORCE, NORTH WEST EUROPE (BRITISH ELEMENT): WAR DIARIES, SECOND WORLD WAR

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

49th (West Riding) Infantry Division

4230	G., 1945 Apr. May
4234	Recce Regt., 1945 Jan.-Dec.
4235	R.A., 1945 Jan.-Apr.

147th Infantry Brigade

4403	H.Q., 1945 Apr.-Dec.
5265	11 Royal Scots Fusiliers, 1945 Jan-Jun.

Arty

4769	55 Regt., 1945
4820	69 Regt., 1945
4846	143 Regt., 1 january 1945 – 30 april 1945
4948	89 Regt., 1 january 1945 – 30 november 1945

Utrechts Archief
1136 MILITAIR GEZAG IN DE PROVINCIE UTRECHT 1945-1946 (1948)

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

207	Correspondentie over het melden van de ligplaatsen van landmijnen en andere onontplofte projectielen, 1945
-----	--

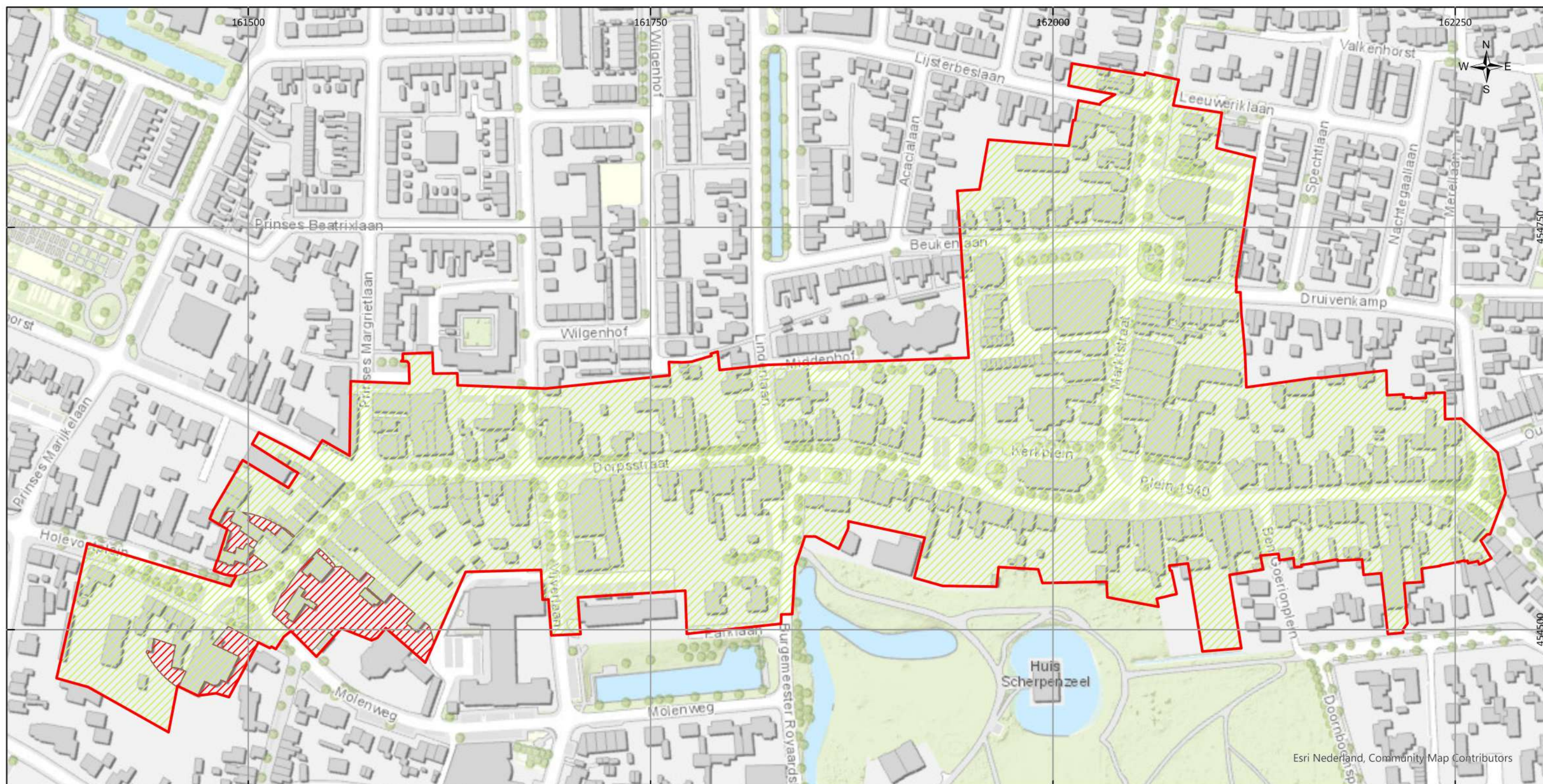
1202 COMMISSARIS DER KONINGIN IN DE PROVINCIE UTRECHT (1907) 1920-1952

INV.NR.: OMSCHRIJVING:

235-640	Meldingen van burgemeesters in de provincie van in de gemeente plaatsgevonden luchtaanvallen en andere gebeurtenissen welk direct verband houden met de oorlogshandelingen, 1940-1943
235	1940 mei-juli
236	1940 aug.-dec
237	1941
640	1942-1943

BIJLAGE 6: BODEMBELASTINGKAART OO

180-020 Bodembelastingkaart OO

Esri Nederland, Community Map Contributors

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Onverdacht (Protocol Toevalsvondst)
- Verdacht in de niet-naoorlogs geroerde bodem:
- Geschutsnunitie (verschoten)

Datum:

26 augustus 2020

Schaal:

1:2.400

Project Nr:

180-020

Tekening Nr:

180-020-TE-15

Opdrachtgever:

Gemeente Scherpenzeel

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

0 20 40 80 Meter

BEZOEKADRES

Nieuweweg 212
6603 BV Wijchen

POSTADRES

Postbus 332
6500 AH Nijmegen

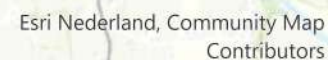
CONTACTGEGEVENS

E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

BIJLAGE 7: INDICATIEKAART

Zoals in *paragraaf 2.11* vermeld, is in deze bijlage een indicatiekaart opgenomen. Op deze kaart zijn de indicaties die naar een exacte locatie binnen het onderzoeksgebied herleidbaar zijn, weergegeven. De transparante kaart toont de oorlogsschade na de artilleriebeschietingen van de meidagen van 1940. De molen is als artilleriedoel buiten het onderzoeksgebied weergegeven, daar deze is gehanteerd bij de afbakening van verdacht gebied. De locatie van het mijnenveld zoals getoond in *paragraaf 2.9.2* is niet op de kaart weergegeven, daar de exacte contouren van het mijnenveld op basis van de schets niet exact kan worden vastgesteld.

ECG
EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Scherpenzeel

- Onderzoeksgebied
- Onderdeel vuurdoel 271
- Individueel artilleriedoel
- Boordwapenbeschieting
- Opgeblazen kerktoeren
- Niet gesprongen Nederlands Projectiel (1940)
- Ruiming EOD

Copyright 2020 Explosive Clearance Group

A horizontal scale bar labeled "Meter" with markings at 0, 25, 50, and 100. The bar is black with white markings and numbers.

CONTACTGEGEVENS
E-mail: info@ecg-group.nl
Telefoon: 024-6452409
www.ecg-group.nl

